

Razvojne usmeritve na področju turizma

v občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2021 do 2027

Vir: Arhiv Občine Dol pri Ljubljani

Kazalo

1. Uvod	3
1.1 Dokumentu na pot.....	3
1.2 Stanje v številkah in razvojne usmeritve na področju turizma za Slovenijo	4
1.3 Predstavitev globalnih trendov v turizmu	10
2. Temeljna strateška izhodišča za razvoj turizma v Občini Dol pri Ljubljani	13
2.1 Strategija razvoja turizma v Občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2007–2013	13
2.2. Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011 – 2018	14
2.3. Strategija lokalnega razvoja LAS Srce Slovenije za obdobje 2014 – 2020	15
2.4. Strategija razvoja 2021–2027 turistične destinacije Ljubljana in ljubljanske regije.....	16
2.5. Osnutek Regionalnega razvojnega programa Ljubljanske urbane regije 2021-2027	17
2.6. Strategija razvoja Slovenije 2030	17
2. 7. Trendi in politike turizma OECD 2020	18
3. Analiza stanja na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani	20
3. 1. Osnovni podatki o občini.....	20
3. 2. Analiza turistične ponudbe in povpraševanja v občini	22
3. 3. Pregled obstoječih naravnih, kulturnih in drugih danosti za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani	26
3. 4. SWOT analiza	34
4. Vizija in cilji na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani	37
5. Ciljne skupine	39
6. Razvojna vsebinska področja za doseganje turističnih ciljev v občini Dol pri Ljubljani	41
6.1 Razvoj privlačnih kulturnih ter outdoor & rekreacijskih produktov in storitev	41
6.1.1 Vsebinsko področje: ERBERGI IN BOTANIKA	41
6.1.2 Vsebinsko področje: JURIJ VEGA.....	44
6.1.3 Vsebinsko področje: SOTOČJE REK KAMNIŠKE BISTRICE, SAVE IN LJUBLJANICE	46
6.1.4 Vsebinsko področje: KORANT IN ARHEOLOŠKA DEDIŠČINA OBMOČJA.....	50
6.1.5 Vsebinsko področje: KMETIJE ODPRTIH VRAT	53
6.2 Horizontalna področja.....	56
6.2.1 Vsebinsko področje: DOGODKI	56
6.2.2 Vsebinsko področje: SISTEMSKO UPRAVLJANJE TURIZMA V OBČINI	56
6.2.3 Vsebinsko področje: USTREZNA JAVNA (TURISTIČNA) INFRASTRUKTURA	58
7. Povzetek ključnih ugotovitev	61
8. Priloge	62
8.1 Priloga 1: Rezultati analize vprašalnikov širše javnosti.....	62
8.2 Priloga 2: Območja in objekti kulturne dediščine ter elementi nesnovne dediščine iz občine Dol pri Ljubljani	72

1. Uvod

1.1 Dokumentu na pot

Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030 (Združeni narodi) priznava ključno vlogo turističnemu sektorju, ki predstavlja 1/10 svetovnega BDP in zaposlenosti. Turizem neposredno nagovarja tri cilje trajnostnega razvoja (4, 8, 12), dejansko pa se dotika in vpliva tudi na preostalih 14 ciljev trajnostnega razvoja. Po podatkih Svetovne turistične organizacije (UNWTO) **Evropa dosega večino svetovnih mednarodnih prihodov**, kar predstavlja skoraj 40 % prihodkov od mednarodnega turizma, in je odgovorna za ustvarjanje več kot 27,3 milijona delovnih mest in 407 milijard USD prihodkov od turizma. Dolgoročni obeti UNWTO kažejo, da je v prihodnjih desetletjih **v EU še vedno velik potencial za nadaljnjo rast turizma**. Pričakuje se, da se bodo mednarodni prihodi na destinacije EU do leta 2030 v povprečju povečali za 9 milijonov na leto (+1,9 % letno), s hitrejšo rastjo z izvornih trgov zunaj EU (»Turizem proti letu 2030«, UNWTO, 2021).

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) v poročilu o konkurenčnosti v turizmu (»Tourism & Travel Competitiveness Report«) navaja, da turizem po rasti še naprej prehitava globalno gospodarstvo ter da relativno hitro okreva tudi po obdobjih gospodarskih recesij (vse do epidemije Covid-19). Prav tako poročilo navaja, da se kar **6 izmed 10 najbolj konkurenčnih držav na področju turizma nahaja na območju EU**, ki je po raziskavah izjemno dobro razvita na ključnih področjih kulturnih in naravnih virov, turistične infrastrukture, mednarodne in medsebojne odprtosti ter zdravja in higijene. Slovenija je kot turistična destinacija visoko pozicionirana na področju zdravja, higijene, varnosti, infrastrukture, okoljske trajnosti in informacijsko komunikacijske tehnologije, najslabše pa na področjih zračne infrastrukture, kulturnih virov in poslovnega turizma.

Po podatkih Svetovnega potovalnega in turističnega sveta (WTTC) je turizem v letu 2019 na **globalnem nivoju** prispeval 10,4 % oziroma 9.170 bilijonov USD v celotnem bruto domačem proizvodu (v nadaljevanju: BDP) ter 337 milijonov delovnih mest (kar je 1 na 10 delovnih mest), v letu 2020 pa zabeležil izrazit padec za 49,1 %, t. j. na 5,5 % oziroma 4.671 bilijonov USD z vidika BDP in 18,5 % padec, t. j. na 272 milijonov delovnih mest (kar je 1 na 11 delovnih mest).

Občina Dol pri Ljubljani je pristopila k pripravi razvojnih usmeritev na področju turizma zaradi ugodnih kazalnikov, ki so se v zadnjih letih dogajali na turistično-gospodarskih trgih, zaradi visoke stopnje rasti tega sektorja ter zaradi velikega potenciala nadaljnje rasti, ki jih napovedujejo nacionalne, evropske in globalne organizacije. Tudi na lokalnem območju je Občina Dol pri Ljubljani prepoznala priložnost za razvoj turizma, tako zaradi že načrtovanih investicij v turistično infrastrukturo (npr. kolesarske poti, Rajhova domačija, idr.) kot tudi zaradi pobud prebivalcev in obstoječih lokalnih turističnih ponudnikov ter regijskih organizacij, ki se ukvarjajo s področjem turizma in iščejo dodatne turistične produkte, ki bi naslovili strateške usmeritve Slovenije v smeri zelenega, aktivnega, zdravega, butičnega in trajnostnega turizma. Možnosti za nagovarjanje tovrstnega segmenta turistov in obiskovalcev so v občini zagotovo prisotne, v kolikor se jih kakovostno oblikuje v turistične produkte in zagotovi ustrezno promocijo in trženje. Prav tako je bilo ugotovljeno, da vodilna destinacija Ljubljana preostale, manj turistično razvite destinacije/občine, ki spadajo pod njeno okrilje, premalo vključuje v razvojne, promocijske in trženjske aktivnosti, kar nakazuje, da bo občina v prihodnje morala samostojno razvijati in vlagati v produkte, ki bodo zanimivi za vključitev v aktivnosti vodilne destinacije. Dodaten razlog za pripravo razvojnih usmeritev na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani je tudi ta, da občina ne razpolaga z aktualno turistično strategijo, saj se zadnja nanaša na obdobje 2007 – 2013.

Namen priprave dokumenta razvojnih usmeritev na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2021 – 2027 je:

- pridobiti jasno sliko o trendih in razvojnih usmeritvah v turizmu na nivoju regije/države, trenutnem stanju na področju turizma v občini, prednostih, slabostih, priložnostih in nevarnostih za razvoj turizma v občini,
- definirati vizijo in ključne cilje na področju turizma ter identificirati 3-5 ključnih razvojnih vsebinskih področij z nizom idej, ki imajo potencial za doseganje zastavljenih ciljev (izhodišča, razvojni koncept, aktivnosti, ciljne skupine),
- identificirati ključne deležnike za načrtovanje in izvedbo turističnih aktivnosti v občini,
- pridobiti izhodišča za letno (finančno) načrtovanje turističnih investicij, programov in aktivnosti na lokalni ravni.

Pri pripravi dokumenta so bile uporabljene naslednje metode dela:

- pregled obstoječih pisnih gradiv in literature, strateških dokumentov in spletnih strani, vezanih na turizem,
- posredovan in analiziran poglobljen vprašalnik za občinsko upravo,
- distribuiran in analiziran spletni vprašalnik za občane in zainteresirano javnost,
- izvedeni 2 interaktivni delavnici z občani in zainteresirano javnostjo,
- izvedenih 6 individualnih intervjujev s predstavniki turističnega gospodarstva v občini,
- izvedena 2 sestanka z občinsko upravo,
- upoštevani 4 pisni prispevki, poslani s strani občanov in drugih deležnikov.

Komentarji, pobude, razmišljanja in prispevki vseh sodelujočih v procesu priprave pričujočega dokumenta so pomembno sooblikovali končen dokument.

Dokument so pripravili:

- Razvojni center Srca Slovenije, d.o.o.: Mojca Štepic, Mija Bokal, Mitja Bratun, Tina Pregel
- Občina Dol pri Ljubljani: Željko Savič, Eva Vovk; sodelujoči na delavnicah: 32 oseb, od tega 26 različnih
- Anketiranci: 176 anonimno izpolnjenih vprašalnikov
- Intervjuvanci – predstavniki naslednjih organizacij: Domačija Pr' Krač, TD Dol pri Ljubljani, TD Dolsko, Vegova domačija, Vegov hram, Vode d.o.o.
- S pisnimi prispevki so sodelovali tudi: Jernej Rebolj, Jurij Pokovec, Luka Kren, Janez Gostinčar, Melita Bračič in dr. Viktor Grilc.

1.2 Stanje v številkah in razvojne usmeritve na področju turizma za Slovenijo

Podatki WTTC za **Slovenijo** za leto 2020 kažejo, da je turizem v celotnem BDP prispeval 6,5 %, kar znaša 3.009,9 milijona EUR in predstavlja 42,3 % padec v primerjavi z letom poprej, ko je znašal 5.218,2 milijona EUR. Padec je bil, v enakem obdobju, zaznan tudi v prispevku turizma k zaposlovanju, in sicer za 4,7 %, kar je v letu 2020 predstavljalo približno 94.000 delovnih mest oziroma 10,6 % vseh delovno aktivnih oseb.

Vpliv mednarodnih obiskovalcev se je z vidika porabe zmanjšal za 66,5 % na 961,3 milijona EUR, vpliv domačih obiskovalcev pa za 11,9 % na 1.334,8 milijona EUR. Primerjava razmerja porabe med domačini in tujimi obiskovalci pokaže, da so k večini turistične porabe v letu 2019 prispevali tuji obiskovalci (razmerje domači vs. tuji je znašalo 35:65), v 2020 pa domači obiskovalci (razmerje domači vs. tuji je znašalo 58:42). Odstotek turistične porabe v zasebne oziroma poslovne namene se med letoma 2019 in 2020 ni bistveni spremenil in je v 2019 znašal 82 %, v letu 2020 pa 86 % v prid zasebni turistični porabi.

Povzetek zaključkov evalvacije izvajanja in doseganja ciljev omenjene strategije govori tudi o **izrednem povečanju deleža enostavnih nastanitvenih kapacitet** nižje dodane vrednosti (zasebne sobe, apartmaji in prenočišča) ter nakazuje na **stagnacijo razvoja hotelskih in podobnih nastanitvenih kapacitet** z višjo dodano vrednostjo (npr. turistične kmetije z nastanitvijo kategorije 3* in več, specializirane in nove butične oblike nastanitve, kot so družinski hoteli, penzioni in gostišča, butični hoteli, zgodovinski hoteli, planinske vile, gorska gostišča in penzioni, visoko razredni kamp objekti oz. »glamping-ik« visokega segmenta s celoletnim poslovanjem), **krajšanje dobe bivanja turistov, zaostajanja urejenosti in kakovosti javne turistične infrastrukture in kakovosti storitev, odsotnost valorizacije (javnih in skupnih) turističnih privlačnosti** (npr. kulturne in naravne znamenitosti, zgodovinski objekti, gradovi, dvorci, muzeji, razstavišča, naravni in ustvarjeni parki in spomeniki), kar je prispevalo k zmanjšanju prilivov in upočasnitev rasti turizma v Sloveniji.

Strategija je Slovenijo razdelila na **4 makro destinacije**, to so geografsko zaokrožene enote, z enako ali podobno ponudbo/produkti, ki so prepoznavne na globalni ravni. Koncept makro destinacij se bo nadaljeval tudi v novi turistični strategiji, saj pripomore k osredotočeni trženjski komunikaciji in pozicioniranju Slovenije na tujih trgih. V okviru štirih trženjskih makro destinacij, ki so **Alpska Slovenija, Mediteranska & Kraška Slovenija, Termalna Panonska Slovenija in Ljubljana & Osrednja Slovenija**, se nahaja 35 vodilnih turističnih destinacij, v katerih se je v letu 2016 realiziralo preko 86 % vseh turističnih prenočitev v Sloveniji (zatorej gre za ključne subjekte slovenskega turizma na destinacijski ravni). Občina Dol pri Ljubljani spada v makro destinacijo Ljubljana & Osrednja Slovenija in istočasno v vodilno destinacijo Ljubljana¹, s katero upravlja javni zavod Turizem Ljubljana. Druga vodilna destinacija v tej makro destinaciji je tudi Kamnik², s katero upravlja Zavod za turizem, šport in kulturo Kamnik in jo izpostavljamo zaradi povezovanja Dola pri Ljubljani s Kamnikom v okviru Lokalne akcijske skupine Srce Slovenije.

Makro destinacija Ljubljana & Osrednja Slovenija ima opredeljene 4 nosilne produkte:

- poslovna srečanja & dogodki (celoletni poslovni turizem – poslovni gostje na konferencah, srečanjih, motivacijskih srečanjih in razstavah, skupaj s podpornimi dogodki, ki privabijo večdnevne goste),
- mesta & kultura (»city break«, bogata zgodovina, festivalsko in prireditveno dogajanje, sodobna in alternativna umetnost, odkrivanje mest),
- »touring« (Ljubljana kot mesto za odkrivanje makro destinacije in Slovenije),
- gastronomija (preplet urbane kulinarike in kulinarike na podeželju)

ter 5 sekundarnih/podpornih produktov:

- outdoor,
- doživetja narave,
- nakupovanje,
- posebni interesi (opazovanje živali, fotolov itd.),
- igralništvo.

¹ Poleg Ljubljane so vključene še: Borovnica, Brezovica, Dobrepolje, Dobrova-Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Domžale, Grosuplje, Horjul, Ig, Ivančna Gorica, Kamnik, Komenda, Ljubljana, Logatec, Log -Dragomer, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trzin, Velike Lašče, Vodice, Vrhnika.

² Ostale so še Cerklje na Gorenjskem, Bela krajina (Črnomelj, Metlika in Semič), Kočevsko (Črnomelj, Metlika in Semič) ter Škofja Loka (Škofja Loka, Gorenja vas – Poljane, Železniki in Žiri) in Idrija.

V Strategiji je bilo zastavljenih 6 razvojnih ciljev, katerih realizacija do leta 2019³ je predstavljena v nadaljevanju (vir: Povzetek zaključkov evalvacije izvajanja in doseganja ciljev Strategije):

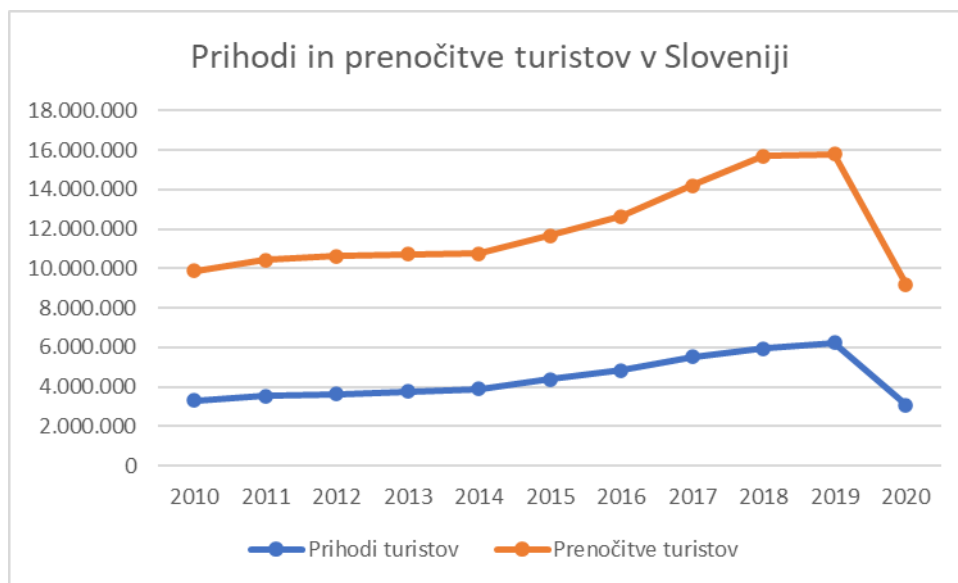
- Priliv iz naslova izvoza potovanj: 3,7 do 4 milijarde EUR (69 % doseganje (zgornja raven cilja) oz. 74 % doseganje (spodnja raven cilja). V letu 2019 so **prilivi iz naslova izvoza potovanj znašali 2,75 milijarde EUR.**)
- 5–5,5 milijona turističnih obiskov (presežen za 13% (zgornja raven cilja) oz. 25 % (spodnja raven cilja). V letu 2019 je bilo **realiziranih 6,2 milijona vseh prihodov turistov.**)
- 16–18 milijonov nočitev (88 % doseganje (zgornja raven cilja) oz. do 99 % doseganje (spodnja raven cilja). V letu 2019 je bilo **realiziranih 15,8 milijona vseh prenočitev.**)
- povprečno dolžino bivanja 3,1–3,4 dneva (74% doseganje (zgornja raven cilja) oz. do 82 % doseganje (spodnja raven cilja). V letu 2019 je znašala **povprečna doba bivanja turistov v Sloveniji 2,5 dneva.**)
- 18.000 do 22.000 novih turističnih sob, od tega v hotelskem sektorju 8.500 prenovljenih in 6.500 novih (47% doseganje (zgornja raven cilja) oz. do 57 % doseganje (spodnja raven cilja). Do konca leta 2019 je bilo **povečanje števila vseh vrst sob/enot za 10.227**. Pri tem se je **število sob v hotelih zmanjšalo za 0,3 %**. **Obnovljenih je bilo manj kot 30 % obstoječih sob**. Po drugi strani pa je izredno naraslo le število najbolj enostavnih nastanitvenih kapacitet (sobodajalci in apartmaji)).
- Povečanje zaposlovanja za polni delovni čas v turističnem sektorju na 12.000 zaposlenih (92 % doseganje. V letu 2019 je znašalo **število redno zaposlenih v sektorju nastanitvene gostinske dejavnosti 11.086** zaposlenih.)

Rezultati spletne ankete med ključnimi deležniki slovenskega turizma, ki so ocenjevali uspešnost Strategije, kažejo:

- da je Slovenija napredovala pri uresničevanju vizije v delu zelene, aktivne in zdrave destinacije, slabše pa v delu butičnosti in 5-zvezdičnih doživetij (večja dodana vrednost),
- da so najpomembnejši produkti slovenskega turizma doživetja narave (17 %), gastronomija (13 %), turizem na podeželju (13 %), kultura (11 %), počitnice v gorah in »outdoor« (11 %),
- da so ključni razlogi za zaostajanje produktivnosti turističnega gospodarstva premajhna vlaganja v infrastrukturo in v zahtevnejše namestitvene kapacitete ter premajhne kompetence kadrov,
- da si najbolj želijo krepitve povezovanja turizma, kmetijstva in drugih dejavnosti, pospeševanja rasti MSP in turizma na kmetijah, izobraževanja, vključevanja kulturne dediščine in zagotavljanja EU sredstev za razvoj infrastrukture,
- da smo bili najbolj uspešni pri graditvi prepoznavnosti slovenskega turizma, manj pa pri konverziji te podobe v nakup in povečanje cen.

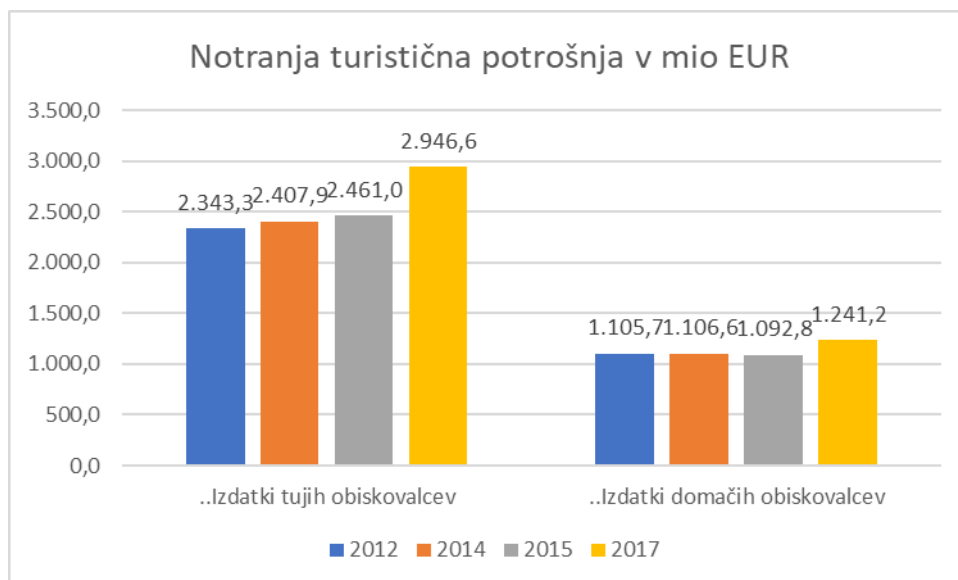
Slovenija je bila pred začetkom epidemije Covid 19 med hitro rastočimi turističnimi destinacijami in je, predvsem v zadnjih 4-ih letih pred začetkom epidemije, podirala rekorde v številu prihodov in prenočitev turistov (največ v letu 2019, t. j. 6,2 mio prihodov in 15,7 mio prenočitev). Ob tem je število prihodov in prenočitev tujih turistov naraščalo po višjih stopnjah kot prilivi iz naslova izvoza turističnih potovanj in storitev v plačilni bilanci Slovenije (zaradi zgoraj omenjenih razlogov).

³ Zaradi epidemije Covid-19, ki je onemogočila realizacijo Strategije do leta 2021, je evalvacija doseganja ciljev obravnavana po dejanskih rezultatih obdobja 2015 – 2019 in ne v celoti do leta 2021.

Vir: SURS

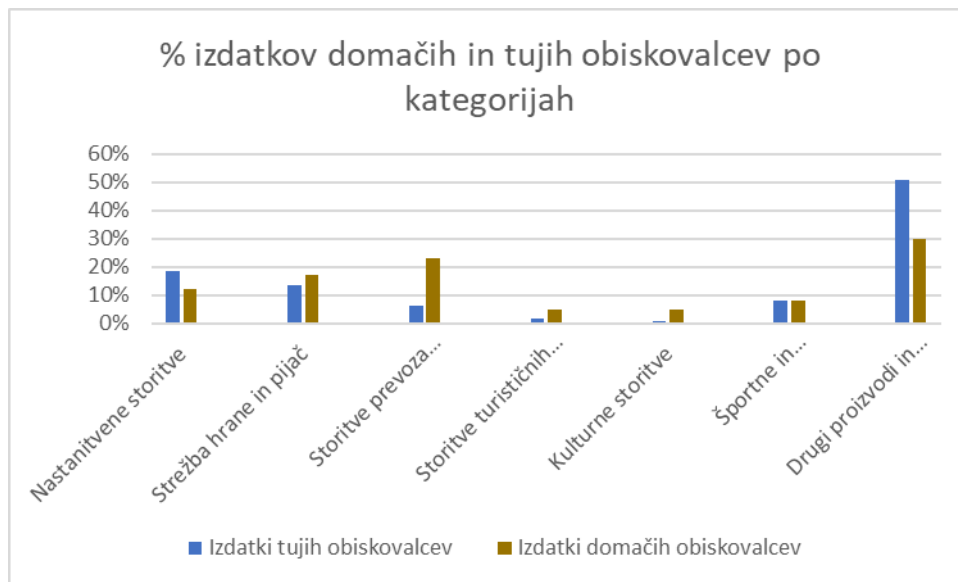
Turistična potrošnja se je v obdobju 2012–2017 povečevala, z izjemo potrošnje domačih obiskovalcev v letu 2015, ko se je le-ta zmanjšala za 13,8 mio EUR. Z vidika turistično značilnih proizvodov so se pri tujih obiskovalcih najbolj povečali izdatki za storitve turističnih agencij in organizatorjev potovanj (za 130 %), za strežbo hrane in pijač (za 46 %) ter nastanitvene storitve (za 40 %), zmanjšali pa so se izdatki za športne in rekreacijske storitve (za 7 %). Pri domačih obiskovalcih so se najbolj povečali izdatki za kulturne storitve (za 29 %), za strežbo hrane in pijač (za 25 %) in za športne in rekreacijske storitve (za 20 %), zmanjšali pa so se izdatki za storitve turističnih agencij in organizatorjev potovanj (za 4 %).

Vir: SURS

Primerjava potrošnje domačih in tujih obiskovalcev v letu 2017 pokaže, da tuji obiskovalci največ izdatkov namenijo za druge proizvode in storitve (51 %), nastanitvene storitve (za 19 %) in strežbo hrane in pijač (13 %), najmanj pa za storitve turističnih agencij in organizatorjev potovanj (2 %) in kulturne storitve (1 %). Po drugi strani domači obiskovalci prav tako največ izdatkov namenijo za druge proizvode in storitve, vendar bistveno manj kot tuji (30 %), za storitve prevoza potnikov in najema prevoznih sredstev (23 %) in strežbo hrane in pijač (17 %), najmanj pa za storitve turističnih agencij in organizatorjev potovanj ter kulturne storitve (oboje 5 %).

Z vidika turistično značilnih proizvodov so se pri tujih obiskovalcih najbolj povečali izdatki za storitve turističnih agencij in organizatorjev potovanj (za 130 %), za strežbo hrane in pijač (za 46 %), zmanjšali pa so se izdatki za športne in rekreacijske storitve (za 7 %). Pri domačih obiskovalcih so se najbolj povečali izdatki za kulturne storitve (za 29 %), za strežbo hrane in pijač (za 25 %) in za športne in rekreacijske storitve (za 20 %), zmanjšali pa so se izdatki za storitve turističnih agencij in organizatorjev potovanj (za 4 %).

Vir: SURS

Slovenija je po podatkih SURS v letu 2020 razpolagala z 62.238 sobami/nedeljivimi enotami oz. 165.269 stalnimi ležišči, od tega 34 % v hotelih in podobni nastanitvenih obratih (moteli, penziona, gostišča, prenočišča), 18 % v kampih in 48 % v drugih nastanitvenih obratih (apartmajska naselja, mladinski hoteli, turistične kmetije z nastanitvijo, zasebne sobe, apartmaji, hiše, planinski domovi in kočice, počitniški domovi, drugi nastanitveni obrati, začasne nastanitvene zmogljivosti in marine). V kategoriji drugih namestitvenih obratov prednjačijo zasebne sobe, apartmaji in hiše (59 %), apartmajska naselja (7 %), mladinski hoteli (7 %), turistične kmetije z nastanitvijo (7 %), planinski domovi in kočice (6 %), počitniški domovi (6 %), začasne nastanitvene zmogljivosti in marine (4 %), drugi nastanitveni obrati (3 %).

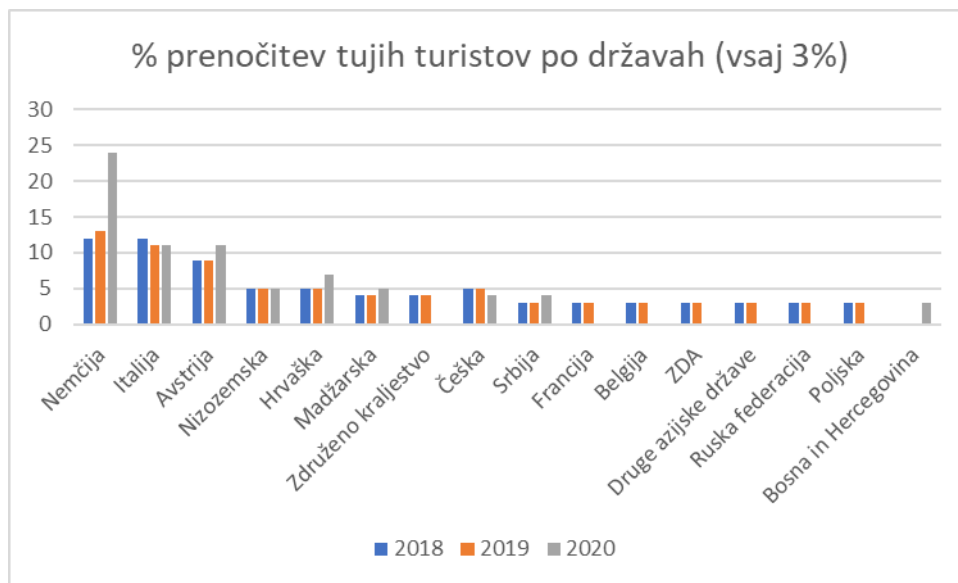
Glede na prenočitvene zmogljivosti po nastanitvenih obratih po turističnih makro destinacijah je bil odstotek števila stalnih ležišč v letu 2020 najvišji v makro destinaciji Alpska Slovenija (41 %), Mediteranska & Kraška Slovenija (24 %), Termalna Panonska Slovenija (18 %) in najmanjši v makro destinaciji Ljubljana & Osrednja Slovenija (17 %). V tej makro destinaciji so 36 % vseh nastanitvenih obratov predstavljale zasebne sobe, apartmaji in hiše, 34 % hoteli, 16 % prenočišča, 7 % mladinski hoteli, 5 % gostišča in 3 % turistične kmetije z namestitvijo.

Po statističnih regijah je Osrednjeslovenska regija v letu 2020 beležila 13 % vseh stalnih ležišč.

Turizem je v Sloveniji v letu 2018 generiral 15,7 milijona prenočitev, v 2019 15,8 milijona prenočitev in v 2020 9,2 milijona prenočitev. V obdobju 2018–2019 so 71,5 % vseh prenočitev opravili tuji gosti, medtem ko se je v letu 2020 ta odstotek bistveno spremenil v prid domačih gostov (64 %). Struktura prenočitev tujih turistov je v enakem obdobju prikazana v spodnjem grafu, pri čemer so bile upoštevane države, ki beležijo vsaj 3 % prenočitev. Iz grafa je razvidno, da so **za slovenski turizem trije ključni tuji trgi: Nemčija, Italija in Avstrija.**

Za makro destinacijo Ljubljana & Osrednja Slovenija so poleg teh trgov pomembni še naslednji letalski trgi: **Združene države Amerike, Združeno kraljestvo in Azija.**

Vir: SURS

Z vidika odhodov slovenskih turistov v tujino so v letih 2019 in 2020 prevladovali naslednji ciljni trgi oz. države:

2019	2020
Hrvaška 48 %	Hrvaška 61 %
Francija 6 %	Avstrija 6 %
Avstrija 6 %	Francija 5 %
Nemčija 4 %	Nemčija 4 %
Italija 4 %	Italija 4 %
Ostali svet 32 %	Ostali svet 20 %

Vir: WTTC

Z vidika prihodnjega razvoja slovenskega turizma »Smernice za načrtovanje razvoja turizma v Sloveniji v strateškem obdobju 2022–2028« tudi po koncu epidemije Covid-19 navajajo, da je v prihodnje potrebno nasloviti predvsem:

- trajnostni turizem,
- usmerjenost k naravi, kulturni dediščini, zdravju, avtentičnosti, butičnosti in individualnosti ponudbe ter aktivnostim na prostem,
- večjo stopnjo varnosti, zdravja, higiene in tudi brez-stičnosti,
- zelene tehnologije,
- digitalizacijo turistične dejavnosti na vseh področjih,
- sinergijo turizma z drugimi (lokalnimi) dejavnostmi (kmetijstvo, kultura, šport, mobilnost, tehnološko-digitalni sektor ...),
- dvig kakovosti in infrastrukture turističnih objektov, kakovosti storitev, zagotavljanje zadostnega obsega kvalitetne delovne sile ter celostno urejenost turističnih destinacij.

1.3 Predstavitev globalnih trendov v turizmu

Obstajajo različni trendi v turizmu, ki temeljijo tako na specifičnih spremembah v svetu (epidemija Covid-19) kot tudi na bolj splošnih spremembah vedenja potrošnikov, kot so potrebe po zdravi in ekološki hrani in pijači, trajnosti, prilagojenosti storitev (storitve po meri posameznika) ter naraščajočemu povpraševanju po digitalizaciji in uporabi tehnologije. Predstavljene so v nadaljevanju (viri: <https://www.revfine.com/>, <https://hivelife.com/>, <https://colorwhistle.com/>).

Varnost in higiena

Ne glede na tipe ponudnikov (letalski prevozniki, hoteli, restavracije ...) so od izbruha epidemije varnostni in higienski standardi absolutno najpomembnejši, naj si bo poostreno čiščenje in dezinfekcija, socialno distanciranje, zagotavljanje razkužil ali nošenje mask. Navedeno postaja tudi pomemben del turističnega trženja, pri čemer morajo ponudniki jasno pojasniti, kakšna je njihova higienska in varnostna politika ter katere ukrepe sprejemajo za zaščito strank (prepričati goste, da je varno).

Večji poudarek na prostem času

Epidemija je prinesla omejitve potovanj, delo od doma, uporabo videoklicev, manj druženja, kar je povzročilo veliko željo ljudi po počitnicah in kakovostnem izkoriščanju prostega časa (trženjski fokus na družine, pare ali skupine prijateljev). Istočasno je pripeljalo do novega trenda v turistični industriji – »workations« (kombinacija dela in počitnic), ko ljudje potujejo/počitnikujejo in opravljajo svoje delo s počitnic (ugodna kombinacija spremembe okolja, duševnega miru, dela in prostega časa).

Spremembe od mednarodnega k lokalnemu

Različne omejitve potovanj in nepripravljenost številnih na potovanja v tujino pomenijo potrebo po večji osredotočenosti turizma na domače goste in s tem nastanitvene kapacitete in ponudbo, ki pritegne lokalni trg.

Rast brezkontaktnih plačil

Brezstična plačila preko aplikacij (npr. digitalne denarnice kot Google Pay in Apple Pay, VisaFast, VisaExplore idr.) so že nekaj časa v porastu v turizmu, z epidemijo pa se je njihova uporaba še povečala, tako na področju plačevanja nastanitvev, gostinskih storitev, ogledov itd., kot tudi na drugih področjih (npr. prevzem ključev preko kode za vstop v namestitve). S tem se je izboljšala hitrost prijav in odjav ter drugih nakupov, kar spodbuja tudi spontane nakupe. Prav tako brezkontaktna plačila omogočajo turistom, da s seboj ne nosijo plačilnih kartic oziroma tujih valut, z njihovo uporabo se zmanjša tudi tveganje za kraje.

Glasovno iskanje in glasovni nadzor

Ker domači pametni zvočniki in različni mobilni pomočniki (npr. Google Assistant, Siri), postajajo vse bolj priljubljeni, se vse več turistov zateka h glasovnemu iskanju. Za turistične ponudnike je zato pomembno, da za takšne goste ustrezno strukturirajo vsebino spletnih mest z možnostmi glasovnega iskanja in glasovnih rezervacij oziroma ponudniki nočitvenih kapacitet omogočajo glasovno upravljanje in nadzor različnih naprav.

Navidezna resničnost (VR)

Navidezna resničnost daje prednost pred konkurenco, ki tega trenda še ni sprejela. S spletnimi VR ogledi lahko potencialne stranke od doma, v fazi odločanja o potovanju, odkrijejo notranjost nastanitvenih kapacitet, restavracij, turističnih znamenitosti idr., kar še posebej pomembno v kontekstu Covid-a, ko stranke potrebujejo dodatno spodbudo, da nadaljujejo s svojimi rezervacijskimi načrti.

Samostojna potovanja

Potovanja v prostem času so bila v preteklosti predvsem družinska zadeva ali nekaj, česar so se pari lotili skupaj. Čeprav to za mnoge še vedno velja, se vse več ljudi odloča za samostojna potovanja. Njihove potrebe so različne, od potovanj brez motenj spremljevalca, do (predvsem mladih) samskih, ki iščejo družabne dejavnosti ali partnerja. Gre za turistični trend, ki bo še rasel.

Eko potovanja

Nova generacija, ki postaja vse pomembnejša na turističnem trgu, s svojimi etičnimi in trajnostnimi vrednotami ter ideali, ki vodijo njihove nakupne odločitve, ustvarja nove turistične trende. Eko potovanja vključujejo npr. možnost najema električnega namesto običajnega vozila, turizem s prostovoljnimi elementom dela kot skrb za živali, ki niso v ujetništvu, delo v sadovnjaku, konzervatorska dela, vključevanje v lokalne tečaje plesa, kuhanja, rokodelstva in drugih aktivnosti, ki ohranjajo lokalno dediščino in lokalno okolje in biodiverzitetu s ciljem, da čim več prihodkov ostane v lokalni skupnosti za ohranjanje tradicije.

Potovanja v kraje prednikov

Zaradi večje dostopnosti DNK tehnologij (tudi domači DNK testi za poznavanje etničnega porekla osebe) se povečuje število potovanj v dežele prednikov (po nekaterih podatkih poskuša 36 % popotnikov obiskati kraje svojih prednikov; 50 % Američanov, 89 % Indijancev in 69 % Francozov je odpotovalo vsaj v eno državo, s katero so povezani preko prednikov). Nekateri države (npr. Irska, Škotska) organizirajo srečanja z rodoslovnimi strokovnjaki, ki ugotovijo družinsko zgodovino osebe.

Lokalna doživetja

Današnji turist želi sodelovati in postati del lokalne kulture. S tem namenom npr. najame tradicionalna oblačila za sodelovanje na tradicionalnih lokalnih praznikih, poizkuša lokalno kulinariko, se vključuje v tradicionalne igre ali kulturne dejavnosti, se uči jezika ali biva pri gostiteljski družini, vse to s ciljem poglobljenega spoznavanja lokalne kulture neke destinacije.

Personalizacija

Tako kot prikazovanje personaliziranih oglasov, ki so povezani s stvarmi, ki jih je določena oseba pogledala ali kupila na spletu, se tudi v turizmu pojavlja ta trend. Ne le kot podlaga za učinkovito trženje, temveč pri vseh vidikih turistične izkušnje. Današnji potrošniki pričakujejo izkušnje, ki se tesno ujemajo z njihovimi osebnimi željami, od destinacij do nastanitve in vrst dejavnosti, s katerimi se bodo ukvarjali. Bolj, kot je izkušnja prilagojena željam in pričakovanjem, večja je verjetnost, da se bodo vrnili in ponovno uporabili isto storitev.

Roboti, klepetalnice in avtomatizacija

Eden privlačnejših primerov posebnih turističnih trendov je Connie, robotski strežnik hotelske verige Hilton. Tudi drugi hoteli so se vključili v trend robotskega osebja z namestitvijo interaktivnih robotov za opravljanje določenih nalog pri sprejemanju gostov ali strežbi hrane in pijače. Tovrstne inovacije pa še zdaleč niso edine. Številne stranke zdaj rezervirajo svoja potovanja in nastanitve s pomočjo spletnih klepetalnic, posebej prilagojenih umetni inteligenci (AI), ki lahko obravnavajo poizvedbe in strankam pomagajo s koristnimi informacijami.

Umetna inteligenca (AI)

Poleg omenjenih klepetalnic bo umetna inteligenca vse bolj pomembna za turistično industrijo. Tehnologija strojnega učenja je zdaj trdno utrjena v trženju turističnega sektorja, AI pa pomaga prilagoditi izkušnjo iskanja in rezervacije izletov in potovanj. Umetna inteligenca je vse bolj dragocena tudi v kontekstih, kot so pametne hotelske sobe, pri ugotavljanju verjetnih potreb gostov ter pri prilagajanju okolja in storitev, ki ustrezajo potrebam in željam gosta. Umetna inteligenca najde mesto

povsod, od izvedbe storitev za stranke do zagotavljanja varnosti. Prihodnji turistični trendi na področju umetne inteligence gredo v smeri samovozečih vozil in virtualnih turističnih vodnikov.

Tehnologija prepoznavanja

Tehnologija prepoznavanja je vse pomembnejši potovalni in turistični trend, na številnih področjih. Ena izmed najbolj znanih aplikacij tehnologije prepoznavanja za pogoste popotnike so avtomatska vrata na nekaterih mejah, ki lahko berejo podatke iz potnikovega potnega lista ali osebne izkaznice in jih povežejo s kamero in tehnologijo za prepoznavanje obrazov. Tehnologija prepoznavanja je eden od velikih turističnih trendov tudi v gostinstvu, pri čemer je prepoznavanje glasu vse bolj priljubljeno kot način nadzora v pametnih hotelskih sobah.

Internet stvari (IoT)

Naprave IoT so opremljene z mikroprocesorjem in omogočajo povezavo in upravljanje preko interneta. Naprave IoT vključujejo sisteme ogrevanja in hlajenja, razvedrilne sisteme in druge predmete, ki jih pogosto najdemo v hotelski sobi, kar oblikuje "pametne" hotelske sobe. IoT se uporablja tudi za integracijo storitev v gostinskem okolju, na primer tako, da gostom omogoča rezervacijo aktivnosti (sejo v hotelskem zdravilišču, kopanje v bazenu, trening v telovadnici itd.) ali zahteva stvari, kot so sobna postrežba ali dodatne brisače preko aplikacije na pametnem telefonu.

Obogatena resničnost (AR)

Virtualna resničnost simulira celotna okolja in izkušnje, medtem ko obogatena resničnost združuje izkušnje iz resničnega sveta z virtualnimi elementi. Znan primer je igra za pametne telefone Pokémon Go, kjer so namišljena bitja dodana na posnetke igralčevega realnega okolja v realnem času. V turistični industriji je to lahko zelo uporabno, npr. aplikacije AR za pametne telefone lahko turistom prikažejo informacije o območju, ki ga raziskujejo, kot so zgodovinski podatki o stavbah in znamenitostih ali oglasi za zabavišča in meniji lokalnih restavracij. Muzeji vse pogosteje uporabljajo AR, kar obiskovalcem omogoča ogled artefaktov s prvotnim videzom kot virtualno prekrivanje.

Zdrava in ekološka hrana

Počitnice so tradicionalno predstavljale priložnost za prekinitve zdrave prehrane in uživanje v prepovedanih dobrotah. Današnji popotniki vedo, da se okus in hranljivost ne izključujeta. Ekološko in zdravo prehranjevanje je vse bolj v trendu, tako da vse več ponudnikov ponuja ekološko prehrano ter tudi drugo posebno dietno prehrano.

Izkušnje strank 2.0

Uporabniška izkušnja prihaja z novimi tehnologijami in vedno širšo paleto možnosti za turiste vse bolj v ospredje. Če se uporabniška izkušnja natančno prilagodi, je mogoče kupca zadržati in ga spremeniti v zvestega, ponavljajočega se kupca, ki bo širil svojo dobro izkušnjo od ust do ust. Vse od spletnega vmesnika, kjer stranke rezervirajo potovanje/namestitev/storitev, do zadnjega dne potovanja, mora biti strankam čim bolj prijetno in enostavno.

2. Temeljna strateška izhodišča za razvoj turizma v Občini Dol pri Ljubljani

Pri pripravi razvojnih usmeritev na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2021 do 2027 smo se oprli na različne razvojne dokumente, ki urejajo to področje na lokalnem, regijskem, državnem, evropskem in svetovnem nivoju:

- Strategija razvoja turizma v Občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2007–2013,
- Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011–2018,
- Strategija lokalnega razvoja LAS Srce Slovenije za obdobje 2014–2020,
- Strategija razvoja 2021–2027 turistične destinacije Ljubljana in ljubljanske regije,
- Osnutek Regionalnega razvojnega programa Ljubljanske urbane regije 2021–2027,
- Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma od leta 2017 do leta 2021,
- Povzetek zaključkov evalvacije izvajanja in doseganja ciljev »Strategije trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021« in smernic za načrtovanje razvoja turizma v Sloveniji v strateškem obdobju 2022–2028,
- Strategija razvoja Slovenije 2030,
- Poročilo o ekonomskem pomenu turizma v posameznih državah (WTTC),
- Trendi in politike turizma OECD 2020 (OECD Tourism Trends and Policies 2020).

Razvojni dokumenti so na kratko predstavljeni v nadaljevanju, z izjemo Strategije trajnostne rasti slovenskega turizma od leta 2017 do leta 2021, Povzetka zaključkov evalvacije izvajanja in doseganja ciljev »Strategije trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021« in smernic za načrtovanje razvoja turizma v Sloveniji v strateškem obdobju 2022–2028 ter Poročila o ekonomskem pomenu turizma v posameznih državah (WTTC), katerih izsledki so predstavljena v poglavju 1.2 Stanje v številkah in razvojne usmeritve na področju turizma za Slovenijo.

2.1 Strategija razvoja turizma v Občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2007–2013

Strategija razvoja turizma v Občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2007–2013 iz julija 2007 je vizijo razvoja turizma opredelila kot: »Občina Dol pri Ljubljani se bo zavzemala za razvoj turističnih produktov v smeri gradnje blagovne znamke Dežela Jurija Vege, športno-rekreativnega turizma, podeželskega in kulturnega turizma. Hkrati se bo vključevala v razvoj in trženje celostnih regijskih in slovenskih turističnih produktov.«

Opredelila je naslednje temeljne razvojne prioritete:

- večja prepoznavnost občine Dol pri Ljubljani navzven,
- ustrezna organiziranost turizma na lokalni in regijski ravni – medsebojno sodelovanje in povezovanje vseh zainteresiranih sektorjev po načelih javno-zasebnega partnerstva (podjetja, društva, raziskovalne ustanove, razvojni centri, občina ...),
- izkoriščanje obstoječih potencialov ter intenzivnejše vključevanje naravnih vrednot in kulturne dediščine v turistično ponudbo,
- upoštevanje načel trajnostnega razvoja – zagotavljanje uravnoveženosti varovanja okolja in razvoja turizma ter odgovorne rabe prostora.

Z dokumentom so bili definirani naslednji strateški cilji:

- zagotoviti ustrezno promocijo in trženje turizma,
- spodbujati razvoj turistične infrastrukture,
- razvijati turistične produkte, lokacije in posamezne turistične atrakcije.

Glavne razvojne usmeritve turizma so bile vezane na zgodovinske in naravne danosti in so obsegale:

- Športno-rekreativni turizem (Kamniška Bistrica – rekreacijska zelena os, Mreža kolesarskih poti Ljubljanske urbane regije, Rekreacijsko-turistični center Korant, Rekreativne poti – skupni turistični produkt občine za športnike in rekreativce, Projekt E6 – Evropska pešpot),
- Podeželski turizem (Skupna promocija občine preko turističnih prireditvev, Povezovanje ponudbe podeželja - Naravnost z dežele),
- Kulturni turizem (Razvoj skupnega produkta območja - Trkamo na vrata dediščine, Gradnja identitete »Jurija Vege«).

V novem strateškem dokumentu smo ohranili in obenem osvežili poglavje, vezano na analizo turistično-razvojnih potencialov v občini Dol pri Ljubljani (značilnosti posameznih krajev, naravne znamenitosti, gradovi, dediščina, znamenite osebnosti, prazniki in tradicionalne prireditve, kulinarika, arhivsko gradivo in literatura o občini ter organiziranost gostinstva in turizma) ter ohranili tiste podatke in pobude, ki so jih na delavnicah, sestankih in preko vprašalnikov ter intervjujev izpostavili tudi vključeni deležniki v pripravo pričujočega dokumenta.

2.2. Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011 – 2018

Strategija je bila pripravljena maja 2011 in je bila pripravljena za širše območje, s poudarkom na naslednjih občinah: Dol pri Ljubljani, Domžale, Ivančna Gorica, Kamnik, Litija, Lukovica, Mengeš, Moravče, Šentrupert, Šmartno pri Litiji in Trzin.

V dokumentu je predstavljena vizija Srca Slovenije kot turistične destinacije, in sicer »SRCE SLOVENIJE = priljubljena destinacija v središču Slovenije za kratek izlet ali večdnevni oddih, ki svojo povezano ponudbo gradi na avtentičnosti«, ki vabi k nekajurnim in enodnevni doživetjem, ki je odlično izhodišče za odkrivanje in privlačna alternativa sicer bolj poznanim slovenskim destinacijam, ki je prepoznana po bogatem in prepletenem utripu na vseh ravneh, ki vabi k aktivnemu in zdravemu preživljanju prostega časa, ki je najbolj prijazna destinacija v Sloveniji za obiskovalce z avtodomi in je v celoti pokrita z omrežjem WI-FI.

V strategiji je bilo ugotovljeno, da:

- je na območju veliko manjših naravnih vrednot in kulturnih znamenitosti ter manjših ponudnikov, ki pa le redko dosegajo turistično prepoznavnost v slovenskem in širšem regijskem merilu,
- gre večinoma za manjše, turistično nepoznane ali manj poznane kraje brez jasne identitete, zato je njihovo povezovanje nujno,
- se znamenitosti ne komunicirajo skozi zgodbe v zadostni meri in niso umeščene v celosten doživljajski proizvod,
- je premalo prenočitvenih kapacitet in skromna ponudba poslovnega turizma,

- je potrebno izboljšati gostinsko ponudbo in spodbujati k oblikovanju predvsem bolj avtentične kulinarične ponudbe,
- obstajajo potenciali za turistično rekreacijo, predvsem preko povezovanja tematskih, pohodniških in kolesarskih poti, učnih gozdnih in drugih tematskih poti v integralne turistične proizvode ter za razvoj zelene ponudbe, vezane na podeželsko okolje, ki je v trendu,
- je na območju množica manjših prireditev na ravni posameznih občin, ki pa predstavljajo bolj popestritev dogajanja za domačine in ne motiv turistične prihode,
- so zaostanki na infrastrukturnem področju (tematske poti, večjezične označevalne table, info točke ...),
- ima območje, glede na lego, velik potencial za izkoriščanje tokov tranzitnega turizma,
- obstaja skupna tržna znamka Srce Slovenije, ki je dopadljiva, tržno privlačna, in komunikacijsko močna ter bi lahko predstavljala krovno komunikacijsko – trženjsko znamko, vendar še ni dovolj mednarodno prepoznavna niti se vanjo aktivno ne vključujejo (predstavljajo in tržijo) lokalne znamke (npr, »Dežela Jurija Vege«, ki jo razvija Dol pri Ljubljani),
- turizem v večji meri temelji na prostovoljnem delovanju društev in posameznikov, ni veliko (večjih oziroma tudi manjših) ponudnikov (ki bi bili nosilci). Prisotna je lokalna razdrobljenost.

V dokumentu Razvojne usmeritve na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani smo ohranili nekatere še vedno aktualne usmeritve Srca Slovenije ter izluščili že popisano in aktualno turistično ponudbo v občini.

2.3. Strategija lokalnega razvoja LAS Srce Slovenije za obdobje 2014 – 2020

Strategija vključuje občine Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji in opredeljuje 4 tematska področja ukrepanja:

- Ustvarjanje delovnih mest, ki je naslovljeno z oživitvijo vaških in urbanih jeder z novimi vsebinami in tesnejšim vključevanjem lokalnih deležnikov, prav tako z nadaljnjim razvojem rokodelstva preko mreže rokodelcev Srca Slovenije ter podjetniških priložnosti, vezanih na inovativno uporabo lesa;
- Razvoj osnovnih storitev, ki je naslovljeno s turizmom z obstoječo mrežo turističnih ponudnikov Srca Slovenije in razvitimi produkti, ki potrebujejo celostno trženje ter lokalna samooskrba z obstoječo mrežo lokalnih pridelovalcev in kupcev, ki zahteva nove storitve za njeno nadgradnjo;
- Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin, ki je naslovljeno s pridobivanjem neformalnih in priložnostnih znanj, nadgradnja obstoječih storitev na področju medgeneracijskega sodelovanja in neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin ter spodbujanjem socialnega podjetništva;
- Varstvo okolja in ohranjanje narave, ki je naslovljeno z izboljšanjem stanja okolja, večjo ozaveščenostjo prebivalcev o pomenu varovanja okolja, trajnostnim upravljanjem območij in njihovo vključitvijo v turistično, rekreacijsko in izobraževalno ponudbo območja.

Razvojna vizija LAS, ki povzema vsa tematska področja, se glasi »LAS Srce Slovenije - z razvojem ljudi ustvarjamo prostor priložnosti za turizem, zdravje in dobro počutje«.

Definiranih je bilo 16 posebnih ciljev, od katerih izpostavljam tiste, ki se neposredno navezujejo na potencialne turističnega razvoja v Dolu pri Ljubljani:

- izboljšanje podjetniške kulture,
- povečanje inovativnost in kreativnosti,
- izboljšanje urejenosti podeželskega okolja in urbanih območij,
- okrepitev lokalne identitete,
- izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti,
- povečanje lokalne samooskrbe s hrano.

2.4. Strategija razvoja 2021–2027 turistične destinacije Ljubljana in ljubljanske regije

Destinacijo Ljubljana in ljubljanska regija sestavlja 26 občin: Borovnica, Brezovica, Dobropolje, Dobrova Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Domžale, Grosuplje, Horjul, Ig, Ivančna Gorica, Kamnik, Komenda, Litija, Logatec, Log Dragomer, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trzin, Velike Lašče, Vodice in Vrhnika, kljub temu pa je strategija skoraj povsem vezana na Ljubljano.

Z novo strategijo želijo pripravljavci glavno mesto pozicionirati kot »vodilno in najustvarjalnejšo mestno destinacijo trajnostnega življenjskega sloga na svetu«, pri čemer sledijo naslednjim ključnim usmeritvam:

- osredotočenost na lokalne prebivalce kot ključne ambasadorje turizma,
- preusmeritve turističnih tokov izven mestnega jedra s ciljem okoljske razbremenitve prostora,
- trajnost (npr. Ljubljanski zajtrk, zero-waste, turizem brez plastike za enkratno uporabo, zeleni concierge idr.),
- razvoj in nadgradnja najpomembnejših turističnih produktov, ki sta mestni oddih in poslovni turizem, ki skupno ustvarjata 95 % povpraševanja, preostalih 5 % ustvarijo gastronomija, kultura, dogodki in šport,
- rast turizma v nizki sezoni, predvsem preko gastronomije in organizacije dogodkov,
- turistična valorizacija obstoječih projektov na področju kulture in revitalizacije kulturne infrastrukture (predvsem Plečnik),
- oblikovanje edinstvenih doživetij (butičnost) in vlaganje v infrastrukturo.

Cilji do leta 2027:

- zadovoljni lokalni prebivalci in turisti,
- razvoj in razpršitev turistične ponudbe zunaj mestnega jedra,
- izboljšana dostopnost in trajnostna mobilnost,
- mednarodna priznanja in nagrade,
- razvoj mednarodno prepoznavne znamke,
- rast števila nočitev za 14 % na letni ravni,
- povečanje povprečne dnevne porabe turista za 4 % na letni ravni,
- podaljšanje dobe bivanja med 2,5 in 3 noči,
- povečanje števila direktnih letalskih povezav z 9 na 25–30.

2.5. Osnutek Regionalnega razvojnega programa Ljubljanske urbane regije 2021-2027

Območje obsega 25 občin Osrednjeslovenske oziroma Ljubljanske urbane regije, in sicer: Borovnica, Brezovica, Dobrepolje, Dobrova-Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Domžale, Grosuplje, Horjul, Ig, Ivančna Gorica, Kamnik, Komenda, Ljubljana (MOL), Logatec, Log Dragomer, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trzin, Velike Lašče, Vodice in Vrhnika.

Vizija razvoja regije = Inovativna. Zelena. Povezana.

Razvojna specializacija regije = Inovativna, na znanju temelječa regija, ki se aktivno odziva na izzive sodobnega časa: podnebne spremembe, demografski razvoj, digitalizacija, nove tehnologije, trajnostna mobilnost, učinkovita raba energije, samooskrba, zelena infrastruktura in ekološko kmetijstvo.

Določeni so bili naslednji razvojni cilji regije:

- zelena regija, ki spodbuja inovativnost, kreativnost in razvoj novih tehnologij,
- mednarodno uveljavljena regija poslovnih priložnosti in zelenih naložbam
- bolje povezana regija,
- regija, ki utrjuje kvaliteto življenja,
- regija, ki zagotavlja uresničevanje pobud lokalnega okolja.

Slednji cilj je neposredno povezan z razvojem turizma v smeri trajnostnega razvoja, ohranjanja naravnih danosti, vitalnosti mestnih in podeželskih območij ter ustvarjanjem pogojev za povezovanje turizma in kulturne dediščine.

Prav tako dokument nakazuje na potencial za umestitev regije na mednarodni turistični zemljevid preko povezave Ljubljane s turističnimi produkti preostalih krajev regije, ki temeljijo na edinstvenih izkustvenih raziskovanjih, zelenih lokalnih verigah in trajnostni mobilnosti.

Programski (izvedbeni) del Regionalnega razvojnega programa LUR 2021 – 2027 je še v pripravi.

2.6. Strategija razvoja Slovenije 2030

Strategija razvoja Slovenije 2030 pomeni krovni razvojni okvir, ki temelji na usmeritvah Vizije Slovenije 2050, razvojnem izhodišču in mednarodnih zavezah Slovenije ter trendih in izzivih na regionalni, nacionalni, evropski in globalni ravni. Osrednji cilj Strategije razvoja Slovenije 2030 je zagotoviti kakovostno življenje za vse.

Strateške usmeritve države za doseganje cilja so:

- vključujoča, zdrava, varna in odgovorna družba,
- učenje za in skozi vse življenje,
- visoko produktivno gospodarstvo, ki ustvarja dodano vrednost za vse,
- ohranjeno zdravo naravno okolje,
- visoka stopnja sodelovanja, usposobljenosti in učinkovitosti upravljanja.

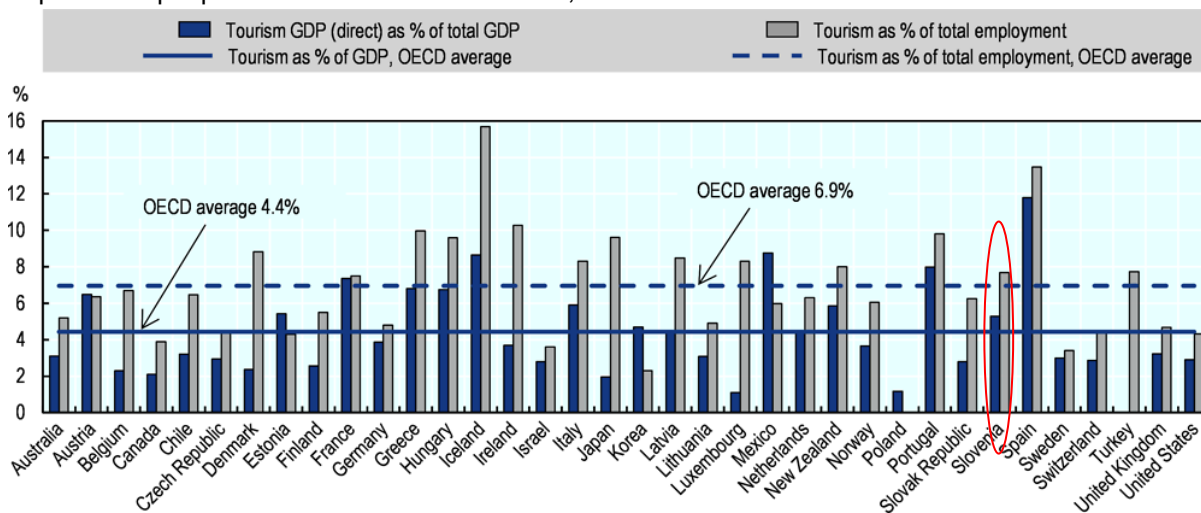
Skozi 12 ciljev strategije turizma ni neposredno zaznati, ga je pa mogoče posredno povezati predvsem s četrtem (varovanje kulturne raznolikosti, promocija kulturnih vsebin), petim (trajnostni in vključujoči gospodarski razvoj), šestim (spodbujanje družbene in okoljske odgovornosti podjetij), sedmim (kakovostna delovna mesta z višjo dodano vrednostjo), osmim (trajnostna mobilnost) in devetim od spodaj navedenih ciljev (ekosistemski način upravljanja naravnih virov in s preseganjem sektorskega načina razmišljanja, biotska raznovrstnost in kakovost naravnih vrednot, samooskrba, ravnanje z okoljem):

- zdravo in aktivno življenje,
- znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo,
- dostojno življenje za vse,
- kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete,
- gospodarska stabilnost,
- konkurenčen in družbeno odgovoren podjetniški in raziskovalni sektor,
- vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta,
- nizkoogljično krožno gospodarstvo,
- trajnostno upravljanje naravnih virov,
- zaupanja vreden pravni sistem,
- varna in globalno odgovorna Slovenija,
- učinkovito upravljanje in kakovostne javne storitve.

2. 7. Trendi in politike turizma OECD 2020

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) ponuja globalno perspektivo na področju turizma, saj vključuje 51 držav članic in partnerskih držav. Svetovno turistično gospodarstvo se je v zadnjih šestih desetletjih vztrajno širilo. Čeprav so kratkoročni obeti za turizem mešani zaradi negotovih gospodarskih obetov in zunanjih šokov, bo sektor dolgoročno verjetno še naprej rasel in postajal vse pomembnejši element gospodarstev OECD. Kljub temu obsežni družbeni, gospodarski, politični, okoljski in tehnološki trendi še naprej vplivajo na sektor, zato so potrebne javne politike, ki bodo oblikovale razvoj trajnostnih in konkurenčnih turističnih destinacij.

Neposreden prispevek turizma v državah OECD, 2018:

Vir: Statistika turizma OECD (podatkovna zbirka)

Tri ključne politike, ki jih izpostavlja OECD, so:

- celostna, v prihodnost usmerjena turistična politika (dolgoročne strategije, a prilagodljivi akcijski načrti),
- pripravljenost turističnih podjetij vseh velikosti na digitalno prihodnost (pametne turistične destinacije), ki jo vodijo predvsem potrošniške navade milenijcev (rojenih v začetku osemdesetih do sredine devetdesetih let) in generacije Z (rojenih v poznih devetdesetih do začetka leta 2010), ki bodo skupaj z drugimi nastajajočimi generacijami do leta 2040 predstavljale večino domačih in tujih turistov,
- ponovni razmislek o uspehu turizma za trajnostno rast (večja osredotočenost na okoljske in družbeno-kulturne stebre trajnosti za zagotavljanje neto koristi lokalnim skupnostim).

3. Analiza stanja na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani

3. 1. Osnovni podatki o občini

Velikost: 33,37 km²

Gostota naseljenosti na dan 1.1.2021: 191 (v Sloveniji 104)

Po podatkih SURS za leto 2018 je bilo v občini Dol pri Ljubljani:

- **Število stanovanj:** 2.158
- **Število stanovanje na 1.000 prebivalcev:** 359 (v Sloveniji 412)
- **Število nenaseljenih stanovanj:** 397
- **Povprečna uporabna površina [m2] stanovanja:** 95,9 (v Sloveniji 81,5)
- **Povprečna uporabna površina [m2] naseljenega stanovanja:** 99,0 (v Sloveniji 85,5)
- **Povprečna uporabna površina [m2] na stanovalca:** 28,9 (v Sloveniji 29,0)
- **Povprečno število oseb v stanovanju:** 3,4 (v Sloveniji 2,9)

Po podatkih SURS za leto 2020 je bila v občini Dol pri Ljubljani:

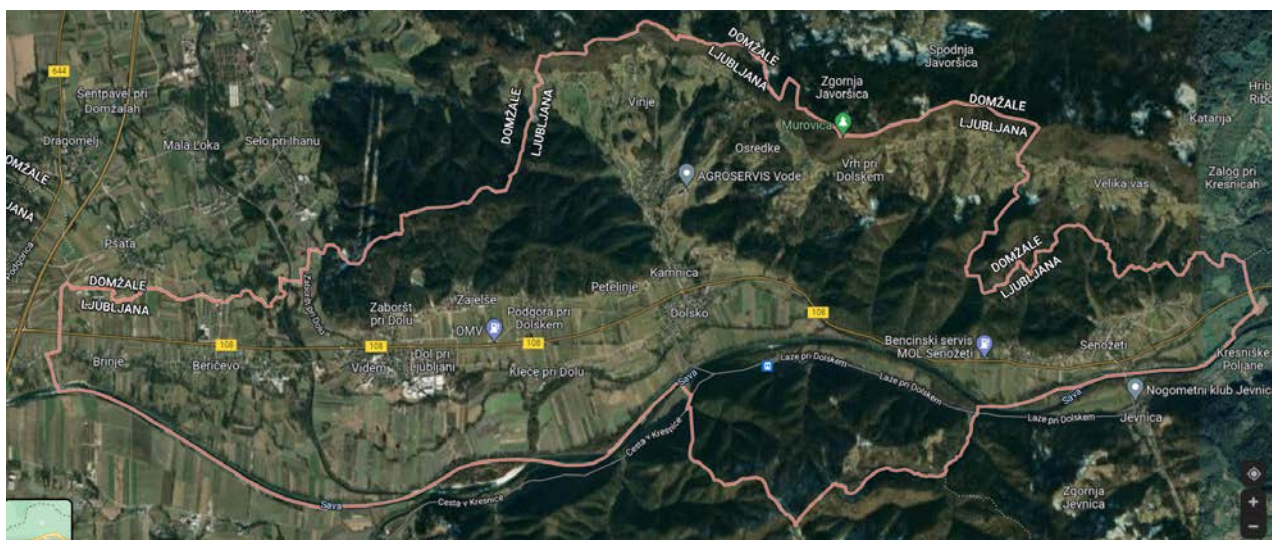
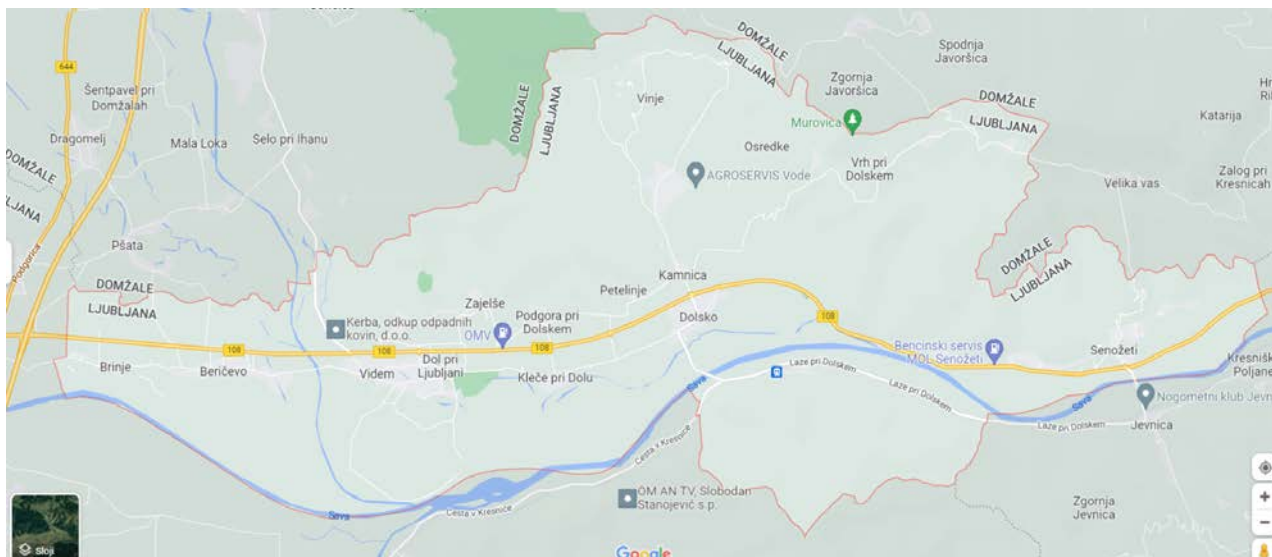
- **Stopnja delovne aktivnosti:** 56,1% (v Sloveniji 51,2%)
- **Stopnja brezposelnosti:** 6,2% (v Sloveniji 8,7%)
- **Naravni prirast na 1.000 prebivalcev:** 3,0 (v Sloveniji -2,5)
- **Skupni prirast na 1.000 prebivalcev:** 9,3 (v Sloveniji 6,2)
- **Število diplomantov terciarnega izobraževanja na 1.000 prebivalcev:** 6,1 (v Sloveniji 7,4)
- **Indeks delovne migracije:** 58,9

Po podatkih SURS za prvo polletje 2021 je bilo v občini Dol pri Ljubljani:

- **Število prebivalcev:** 6.378, od tega 1.395 do vključno 17 let, 4.006 od 18 – 65 let in 977 od 66+ let
  - Delež prebivalcev, starih 0-14 let: 15 %
  - Delež prebivalcev, starih 15-64 let: 64,3 %
  - Delež prebivalcev, starih 65 let ali več: 20,7 %
  - Delež prebivalcev, starih 80 let ali več: 5,5 %
- **Razmerje moški/ženske:** 50:50
- **Povprečna starost prebivalcev:** 40,3 let (v Sloveniji 43,7)
- **Indeks staranja:** 87,8 (v Sloveniji 137,1) (razmerje med starim 65+ let in mladim prebivalstvom (0-14 let))
- **Koeficient starostne odvisnosti:** 55,6 (pove, koliko otrok in starejših prebivalcev je odvisnih od 100 delovno sposobnih)
- **Koeficient starostne odvisnosti mladih:** 23,4 (pove, koliko otrok od 0-14 let je odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev)
- **Koeficient starostne odvisnosti starih:** 32,1 (pove, koliko starejših 65+ je odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev)
- **Delež tujih državljanov med prebivalci:** 4,5 %
- **Povprečna bruto plača:** 2.009,53 EUR (v Sloveniji 1.981,22 EUR)
- **Povprečna neto plača:** 1.302,64 EUR (v Sloveniji 1.272,60 EUR)

Naselja:

Beričevo, Brinje, Dol pri Ljubljani, Dolsko, Kamnica, Kleče, Klopce, Križevska vas, Laze, Osredke, Petelinje, Podgora, Senožeti, Videm, Vinje, Vrh, Zaboršt, Zagorica, Zajelše. Vsi kraji, razen Laz, ležijo na levem bregu reke Save.

Vir: Google Maps

Sosednje občine:

Mestna občina Ljubljana, Občina Domžale, Občina Moravče, Občina Litija.

Prometne povezave:

Čez občino poteka glavna cesta G2-108, ki povezuje Ljubljano in Zasavje, ter več občinski cest. Glavna cesta je zaradi velikih dnevnih migracij na delo v smer Ljubljane prometno zelo obremenjena; Povprečni letni dnevni promet na odseku Šentjakob-Dolsko je bil leta 2020 11.073 vozil, na odseku Dolsko-Ribče pa 7.421. Glavna cesta je pomembna tudi za javni potniški promet:

- Ljubljanski potniški promet Ježica – Beričevo (linija št. 21): postaji Brinje, Beričevo (avtobusnih povezav iz Beričevega proti Ježici je ob delavnikih 19 (8 v jutranjem in dopoldanskem času in 11 v popoldanskem in večernem času), ob sobotah 15 (6 v jutranjem in dopoldanskem času in 9 v popoldanskem in večernem času), ob nedeljah in praznikih linija ne obratuje)⁴
- Medkrajevni avtobus Ljubljana – Senožeti: postaje Videm, Dol, Kleče, Dolško, Senožeti Beričevo (avtobusnih povezav iz Senožeti proti Ljubljani je ob delavnikih 20 (10 v jutranjem in dopoldanskem času in 10 v popoldanskem in večernem času), ob sobotah 5 (3 v jutranjem in dopoldanskem času in 2 v popoldanskem času), ob nedeljah in praznikih linija ne obratuje)⁵

⁴ [210 \(lpp.si\)](http://210.lpp.si)

⁵ [Kam potujete? - Avtobusna postaja Ljubljana \(ap-ljubljana.si\)](http://Kam.potujete? -Avtobusna.postaja.Ljubljana.ap-ljubljana.si)

- Medkrajevni avtobus Ljubljana – Litija: postaje Videm, Dol, Kleče, Dolsko, Senožeti (povezav iz Litije proti Ljubljani je ob delavnikih 5 (4 v jutranjem in dopoldanskem času in 1 v zgodnje popoldanskem času), ob sobotah, nedeljah in praznikih linija ne obratuje)⁶

Občino prečka glavna železniška proga Ljubljana-Litija-Zidani Most, ki je magistralna, dvotirna elektrificirana proga. Na območju občine se nahaja železniška postaja Laze, ki je od občinskega središča oddaljena 4,2 km.

3. 2. Analiza turistične ponudbe in povpraševanja v občini

Po podatkih AJ PES iz avgusta 2021 je v občini Dol pri Ljubljani poslovalo 17 poslovnih subjektov na področju gostinstva (Standardna klasifikacija dejavnosti, šifra kategorije »I - GOSTINSTVO«), in sicer:

155 Gostinske nastanitvene dejavnosti

55.200 Turistične kmetije s sobami

- Čič Anton - nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji, Dolsko 19

55.203 Oddajanje zasebnih sob gostom

- Avtocenter Cajhen, oddajanje apartmajev, trgovina in storitve, Aljaž Cajhen s.p., Podgora pri Dolskem 9*
- Nataša Jovanović – sobodajalka, Videm 26G*
- Oddajanje sob, Mojca Kunavar s.p., Petelinje 14*

* *le poslovni sedež v občini, dejavnost se v občini ne izvaja*

55.300 Dejavnost avtokampov, taborov

- Vode in dejavnost avtokampov d.o.o., Osredke 45
- Čič Anton - nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji, Dolsko 19 (ni vpisan v AJ PES)

156 Dejavnost strežbe jedi in pijač

56.101 Restavracije in gostilne

- Trno 55, hotelirstvo in gostinstvo, d.o.o., Dolsko 103

56.103 Slaščičarne in kavarne

- Kafe, kafe, družba za gostinske dejavnosti, d.o.o., Brinje 1
- Slaščičarna in kavarna Fantazija, Tanja Slovnik s.p., Videm 20A

56.210 Priložnostna priprava in dostava jedi

- Gostinske storitve, David Benedičič s.p., Videm 7H
- Gostinske storitve, Denis Debevec s.p., Vinje 65
- Gostinstvo, Rok Bučar s.p., Laze pri Dolskem 14A

56.300 Strežba pijač

- Avtoličarstvo - dnevni bar "Ivi" Vesna Lipoglavšek s.p., Senožeti 4B
- Gostinske storitve, Suzana Peterka s.p., Kamnica 3E
- Kava bar Sosed, Blaž Peterca s.p., Dol pri Ljubljani 1E
- Strežba pijač Elizabeta Milijaš s.p., Senožeti 19E
- Vojvodinka gostinstvo in trgovina d.o.o., Dol pri Ljubljani 2

V istem obdobju so po podatkih AJ PES poslovali še 3 poslovni subjekti na področju drugih dejavnosti, vezanih na turizem (šifra kategorije »N - DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI«), in sicer:

⁶ [Kam potujete? - Avtobusna postaja Ljubljana \(ap-ljubljana.si\)](http://Kam.potujete? - Avtobusna.postaja.Ljubljana.ap-ljubljana.si)

N79 Dejavnost potovalnih agencij, organizatorjev potovanj in s potovanji povezanih dejavnosti

79.110 Dejavnost potovalnih agencij

- Turistične storitve, Resnik David s.p., Kleče pri Dolu 29A

79.120 Dej. organizatorjev potovanj

- LB&T VEGOV HRAM, turistične in druge storitve, d.o.o., Dolsko 57

79.900 Rezervacije idr. s potovanji povezane dejavnosti

- U&I turizem, Urban Soban, s.p., Dolsko 93A

Statistično analizo turistične ponudbe in povpraševanja občine Dol pri Ljubljani, prikazano v nadaljevanju, za primerjavo, dopolnjujemo še z razpoložljivimi podatki sosednjih občin, kjer je to smiselno (Vir: SURS).

V letu 2018 je občino Dol pri Ljubljani skupaj obiskalo 1.239 turistov, ki so skupaj opravili 3.206 prenočitev, v letu 2019 pa je občino obiskalo 30 turistov več. Ti so skupaj opravili 571 več prenočitev kot predhodno leto. Podatki so primerljivi z občino Litija, medtem ko sosednji občini Domžale in Ljubljana beležita bistveno več prihodov in prenočitev. Za občino Moravče so podatki nejavne narave, ker predstavljajo zelo nizko število.

		Prihodi turistov			Prenočitve turistov		
		2018	2019	2020	2018	2019	2020
Dol pri Ljubljani	Domači	50	55	z	154	149	z
	Tuji	1.189	1.214	z	3.052	3.628	z
Domžale	Domači	1.404	1.810	1.592	2.810	3.053	3.856
	Tuji	23.421	32.694	4.783	38.006	52.517	15.759
Litija	Domači	293	313	z	588	613	z
	Tuji	908	1.154	z	2.892	3.474	z
Ljubljana	Domači	57.751	59.017	40.385	112.521	98.255	78.629
	Tuji	965.111	1.068.887	214.579	2.067.395	2.129.414	461.566
Moravče	Domači	z	z	z	z	z	z
	Tuji	z	z	z	z	z	z

Podatki o prihodih in prenočitvah domačih in tujih turistov v občini Dol pri Ljubljani skupaj kažejo na minimalno rast, pri čemer je bil v letu 2019 zaznan rahel padec v številu prenočitev domačih turistov. Tako prihodi kot tudi prenočitve gredo v obeh letih v prid tujim turistom – teh je kar 96 % (oz. 95 % prenočitev tujih turistov v letu 2018).

Povprečna doba bivanja turistov v občini Dol pri Ljubljani je bila v letu 2018 2,59 dni, v letu 2019 pa 2,98 dni.

Povprečna doba bivanja TURISTOV	2018	2019
domači	3,08	2,71
tuji	2,57	2,99
SKUPAJ	2,59	2,98

Glede na opravljene razgovore z dvema glavnima ponudnikoma prenočitev v občini (Vegov hram in PZA Vode) ugotavljamo, da sta tako struktura kot interesi tujih turistov precej različni (število slovenskih gostov je zanemarljivo, le nekaj %). Vegov hram beleži približno 50 % poslovnih in 50 % zasebnih turističnih namestitev, medtem ko PZA v celoti zasedajo zasebni gosti, kar je logično glede na tip namestitev. V Vegovem hramu ocenjujejo, da od 50 % zasebnih turističnih namestitev, okrog 60 % zapolnjujejo tranzitni gosti, 30 % vikend gosti (pretežno gosti, ki jih primarno pridejo na ogled prestolnice) in 10 % gosti, ki ostanejo daljši čas, dopustujejo v občini in opravljajo dnevne izlete po Sloveniji. Glavni interesi turistov, ki prenočujejo v Vegovem hramu so predvsem različni izleti po državi, na lokaciji same občine pa povprašujejo po lažjih, fizično nezahtevnih aktivnostih, medtem ko gosti

PZA bolj povprašujejo športno-rekreativni infrastrukturi (predvsem kolesarske in pohodniške poti, razgledne ročke, dostop do Save s kolesi, rafting, ribolov), gastronomski ponudbi in ogledih ter doživetjih v bližnji okolici. Gre za različne demografske skupine, od parov, družin z majhnimi otroki, upokoјencev, vsi pa večinoma iz velikih mest. V povprečju na lokaciji ostanejo 2-3 dni (v sezoni beležijo od 10-15 avtomodov na dan).

Primerjava prihodov domačih in tujih turistov skupaj med leti 2009 in 2019 za občino Dol pri Ljubljani kaže na veliko rast (indeks rasti 31,34), prav tako tudi v sosednjih občinah; Domžale 29,88, Litija 60,87, Ljubljana 21,28, Moravče - neјaven podatek).

Prav tako je rastlo tudi število vseh nočitev v občini Dol pri Ljubljani. Indeksi rasti med leti 2009 in 2019 so: Dol pri Ljubljani 36,92, Domžale 20,47, Litija 163,18, Ljubljana 22,69, Moravče neјaven podatek.

Z vidika prihodov turistov v občino Dol pri Ljubljani je bilo po podatkih SURS v obdobju januar 2020 – julij 2021 največ prihodov iz Madžarske (46), Bosne in Hercegovine (33), Nemčije (32), Avstrije (30), Italije (22) in Srbije (15). Ljubljana je beležila največ prihodov turistov iz Nemčije (55.479), Italije (32.002), Avstrije (19.527), Srbije (15.843), Nizozemske (11.501), Bosne in Hercegovine (10.052) in Madžarske (9.246). Najopaznejša je razlika v prihodih turistov iz Nizozemske v Ljubljano, ki pa jih ni zaslediti na najvišjih mestih po prihodu v občino Dol pri Ljubljani.

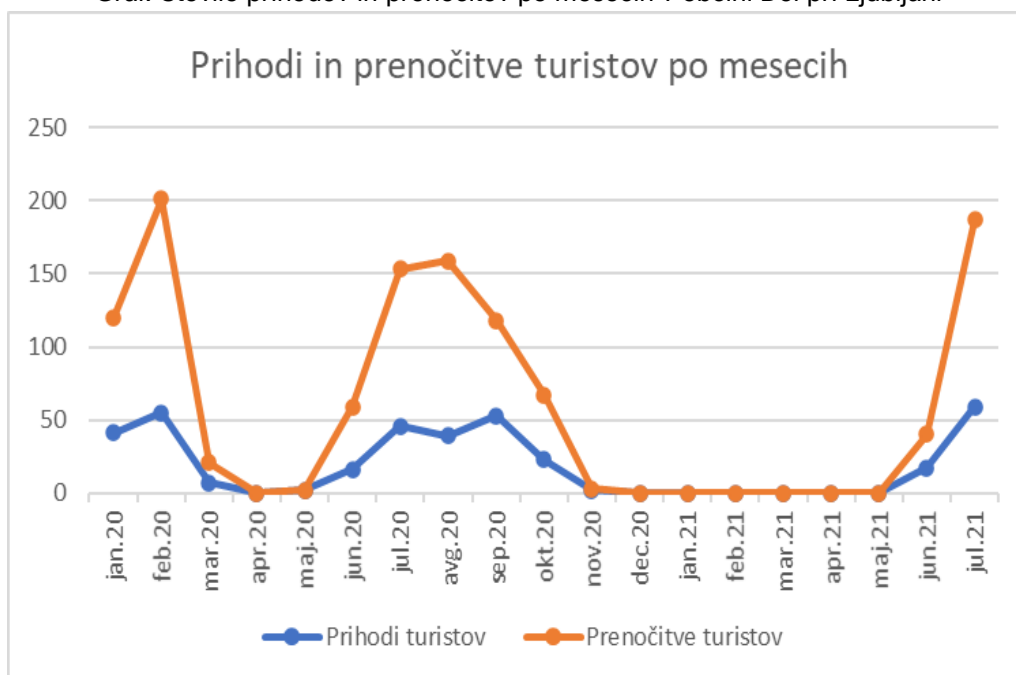
Največ prenočitev so v občini Dol pri Ljubljani v enakem obdobju ustvarili turisti iz Nemčije (121), Madžarske (108), Italije in Češke (93), Francije (72), Avstrije (63) in Hrvaške (51). V Ljubljani pa turisti iz Nemčije (106.132), Italije (65.059), Francije (41.250), Hrvaške (33.141), Avstrije (32.679), Bosne in Hercegovine (23.288), Nizozemske (23.278), ZDA (23.066), Združenega kraljestva (20.046) in drugih azijskih držav (15.612). Najopaznejša je razlika v prenočitvah turistov iz Madžarske in Češke, ki jih v Ljubljani ni zaslediti na najvišjih mestih po prenočitvah.

Država	Prihodi/prenočitve	Število	Država	Prihodi/prenočitve	Število
Avstrija	Prihodi turistov	30	Poljska	Prihodi turistov	0
	Prenočitve turistov	63		Prenočitve turistov	5
Belgija	Prihodi turistov	2	Romunija	Prihodi turistov	6
	Prenočitve turistov	2		Prenočitve turistov	12
Bosna in Hercegovina	Prihodi turistov	33	Ruska federacija	Prihodi turistov	4
	Prenočitve turistov	73		Prenočitve turistov	14
Češka	Prihodi turistov	10	Slovaška	Prihodi turistov	5
	Prenočitve turistov	93		Prenočitve turistov	9
Danska	Prihodi turistov	6	Srbija	Prihodi turistov	15
	Prenočitve turistov	6		Prenočitve turistov	29
Francija	Prihodi turistov	9	Španija	Prihodi turistov	1
	Prenočitve turistov	72		Prenočitve turistov	1
Grčija	Prihodi turistov	2	Švedska	Prihodi turistov	1
	Prenočitve turistov	19		Prenočitve turistov	3
Hrvaška	Prihodi turistov	9	Ukrajina	Prihodi turistov	1
	Prenočitve turistov	51		Prenočitve turistov	4
Italija	Prihodi turistov	22	Združeno kraljestvo	Prihodi turistov	2
	Prenočitve turistov	93		Prenočitve turistov	36
Madžarska	Prihodi turistov	46	Druge evropske države	Prihodi turistov	4
	Prenočitve turistov	108		Prenočitve turistov	4
Makedonija	Prihodi turistov	1	Druge afriške države	Prihodi turistov	1
	Prenočitve turistov	2		Prenočitve turistov	14
Nemčija	Prihodi turistov	32	Japonska	Prihodi turistov	2
	Prenočitve turistov	121		Prenočitve turistov	7
Nizozemska	Prihodi turistov	7	ZDA	Prihodi turistov	1
	Prenočitve turistov	25		Prenočitve turistov	5

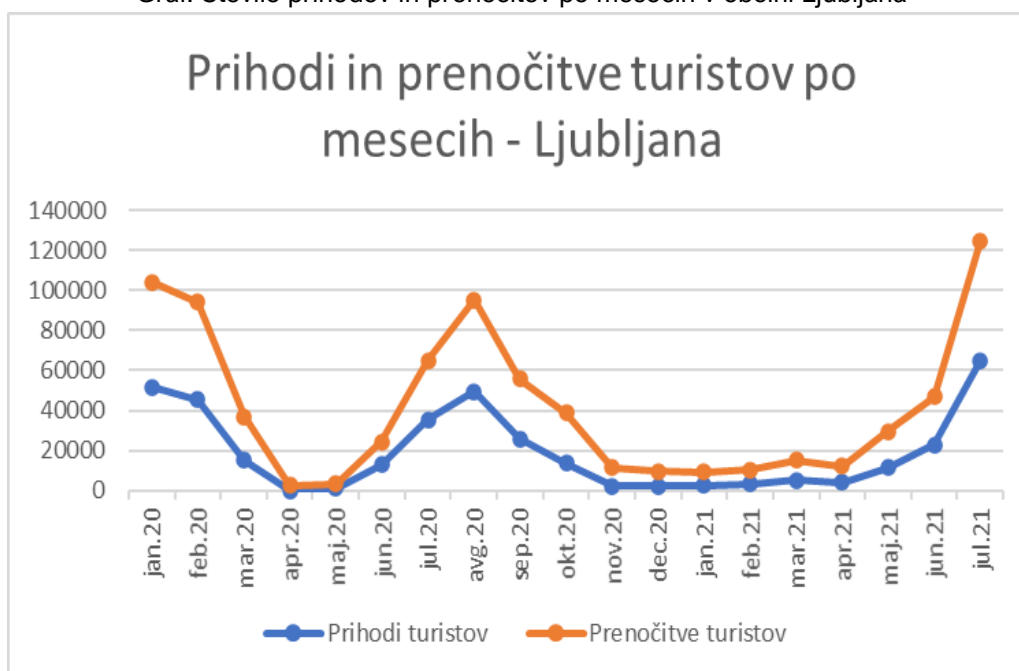

Podatki o skupnem številu prihodov in prenočitvev po posameznih mesecih v letih 2020 in 2021, ki so razpoložljivi v SURS, nakazujejo na sezonskost, saj se viški pojavljajo predvsem v poletnih, počitniških mesecih. Izjema sta januar in februar 2020 zaradi neznanih razlogov (na občinski spletni strani ni razbrati, da bi se v tem obdobju odvijali dogodki), bi bilo pa za potrditev tega trenda potrebno spremljati prihode in prenočitve v daljšem časovnem obdobju. Trend prihodov in prenočitvev v precejšnji meri sovпада s trendom prihodov in prenočitvev v mestni občini Ljubljana v istem časovnem obdobju.

Graf: Število prihodov in prenočitvev po mesecih v občini Dol pri Ljubljani

Graf: Število prihodov in prenočitvev po mesecih v občini Ljubljana

Leta 2019 je bil na območju občine Dol pri Ljubljani uradno evidentiranih 15 nastanitvenih objektov – nedeljivih enot⁷ s skupno 41 ležišči, od tega je bilo 39 stalnih ležišč. Podatki za leto 2020 so zaupne narave, ker predstavljajo zelo nizek pojav. Na osnovi podatkov o številu prenočitvev in številu stalnih ležišč je mogoče izračunati stopnjo zasedenosti. V občini Dol pri Ljubljani je ta v letu 2019 znašala 25,24 %.

Tabela: Prenositvene zmogljivosti po občinah

	2019			2020		
	Število nedeljivih enot	Število ležišč - SKUPAJ	Število ležišč - stalnih	Število nedeljivih enot	Število ležišč - SKUPAJ	Število ležišč - stalnih
Dol pri Ljubljani	15	41	39	z	z	z
Domžale	174	422	404	178	426	411
Litija	42	102	94	z	z	z
Ljubljana	7.665	20.945	18.274	6.544	19.855	15.822
Moravče	z	z	z	z	z	z

Podatki o dnevnih obiskovalcih v občini Dol pri Ljubljani niso razpoložljivi. Približna ocena obiskovalcev na eni izmed tradicionalnih prireditev – novoletni tek, je po podatkih organizatorjev 300 obiskovalcev, od tega 90 % obiskovalcev iz drugih občin. Potencial za privabljanje dnevnih obiskovalcev iz drugih občin imajo še nekateri drugi športni dogodki, predvsem tek in pohod na Murovico (80 % obiskovalcev iz drugih občin) ter kolesarski vzpon v Zagorico (60 % obiskovalcev iz drugih občin).

3. 3. Pregled obstoječih naravnih, kulturnih in drugih danosti za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani

Naravna dediščina

- Graščinski park/drevored (*zasebna last*)
- Razgledne točke Posavskega hribovja: v Klopcah, na Vrhu, v Križevski vasi ter izven meja na Tovorovem gradu, iz Miklavža in Ciclja
- Vrhovi Posavskega hribovja, primerni predvsem za družinske izlete in druge manj zahtevne pohodnike, kolesarje in jahače: Krevljica (367 m), Ajdovščina (496 m), Tovorov grad (553 m), Murovica (740 m), Cicelj (836 m), Sv. Miklavž (741 m), Janče (794 m)
- Izviri, vrelci in stoječe vode: Jožetov graben, Grabnarjev graben, Tomackov graben, izvir nad Lazami, izviri Kamnice, topel vrelec Ta gorka v Dolskem (posebnost), podzemno jezero - Jezero pod Cicljem nad Križevsko vasjo, umetni ribnik v Kamnici - Ribn'k (*zasebna last*)
- Reka Sava in njeni pritoki
- Mlinščica - rekreativne poti (*ni označeno ali posebej urejeno*)
- Sotočje treh rek (*ni posebej urejeno*) - posebno rastje, bogastvo rib in vodnih ptic:
  - Sava - spusti s kajaki, kanuji in rafti, ribolov (sulec, som, klen, krap, druge ribe)
  - Ljubljanica
  - Kamniška Bistrica - (športni) ribolov

⁷ Nedeljiva nastanitvena enota predstavlja nedeljivo najemno celoto (gostitelji jo oddajajo v celoti). Kot enota se šteje soba, apartma, bungalov, hiša, prostor oz. parcela za kampiranje, privez za plovila.

Kulturna dediščina

- Dvorec Dol (Graščina Lustthal) – Erbergova paviljona, park/drevored, kamnit empirski steber, grajska kapelica, stopnišče, Dol pri Ljubljani (*v občinski lasti le paviljona, ostalo v zasebni lasti*)
- Rajhova domačija, Dol pri Ljubljani (*v lasti Občine Dol pri Ljubljani*)
- Žerjavov grad, Kamnica (*v zasebni lasti več lastnikov, srednje dobro ohranjen, nekateri pomožni objekti so slabše konstrukcijsko ohranjeni*)
- Cerkev sv. Marjete, Dol pri Ljubljani
- Cerkev sv. Križa, Beričevo
- Cerkev sv. Katarine, Zaboršt
- Cerkev sv. Helene, Kamnica (slika sv. Helene, ki jo je leta 1898 naslikal Ivan Grohar)
- Cerkev Marijinega vnebovzeta, Vinje (nekdanja romarska cerkev)
- Cerkev sv. Agate, Dolsko
- Cerkev sv. Križa, Križevska vas (glavni oltar in kipi Kalvarije so iz cerkve sv. Jožefa v Ljubljani, tabernakelj je delo učenca Jožeta Plečnika)
- Domačija Pr' Krač, Dolsko (kulturni spomenik državnega pomena) z Galerijo 19 (*zasebna last*)
- Domačija Pr' Flajšman, Beričevo – rojstna hiša učitelja in skladatelja Jurija Fleischmana (spomenik) ter botanika Andreja Fleischmanna (*zasebna last*)
- Vegov muzej, Zagorica - spominska soba in stalna razstava Jurija Vege, znamenitega matematika, stratega in topniškega strokovnjaka, Zagorica (*zasebna last*)
- Spominska soba in hiša pisatelja Miška Kranjca, Senožeti (*zasebna last*)
- Rojstna hiša Josipa Klemenca, dr. arheologije in univerzitetnega profesorja, Dol pri Ljubljani (spominska plošča) (*zasebna last*)
- Doprsni kip misijonarja dr. Janeza Janeža ob župnišču (delo akademskega slikarja in kiparja Evgena Guština), v pastoralnem domu je tudi stalna razstava o njegovem delu, Kamnica
- Ohranjena najstarejša hiša s črno kuhinjo v občini – Pr' Kušterman, Laze pri Dolskem (*zasebna last*)
- Ostanke železniškega mostu čez Mlinščico in starega železniškega nasipa na Dolsko-kleškem polju iz časa 2. svetovne vojne, Dolsko
- Razstava predmetov etnološke dediščine (fotografije, slike, različni kmečki predmeti in orodje, nabožni predmeti, igrače, pohištvo ipd.), pri Ložarju, Osredke (*zasebna last*)
- Arheološka najdišča sv. Križ v Križevski vasi, Spodnje Škovce v Dolskem, Levičnik v Klečah pri Dolu in arheološko najdišče v Zaborštu pri Dolu
- Ostanke skrilnega kamnoloma, Podgora in Osredke
- Mlini in žage na Pšati in Mlinščici, od katerih sta dve žagi ohranjeni (Žaga Mesec, Žaga Valjavec), Kleče in Dol pri Ljubljani
- Reaktorski center Podgorica - Inštitut Jožef Štefan, Brinje
- Rokodelstvo (člani Mreže rokodelcev Srca Slovenije):
  - pletarstvo - Tončka Jemec, Petelinje
  - izdelava vitražev - Darka Levičfar, Vitražni atelje Darka, Laze pri Dolskem
  - lončarstvo in oblikovanje keramike - Majda in Tomo Kraker, Kraker d. o. o., Videm
  - unikatne tekstilije, kvačkani in pleteni izdelki - Mira Lukežič, Studio LA, Beričevo
  - dekorativni izdelki iz testa - Aktiv žena Plamen, Turistično društvo Dolsko, Dolsko
  - dekorativno oblikovanje iz testa - Dora Škafar, Dolsko
  - izdelava vezenin - Ljuba Knavs, Dolsko
  - drevesa življenja in unikatni nakit - Maja Tratar, Senožeti
  - zeliščarstvo - Sabina Grošelj, Vrt zdravilnih rastlin d.o.o., Videm
  - unikatno šiviljstvo - Simona Bučan, Zaboršt

Gostinska ponudba (hrana kot prevladujoča ponudba - do 220 oseb)

- Vegov Hram, Dolsko - do 100 oseb
- Turistična kmetija pr' Krač, Anton Čič, Dolsko - do 35 oseb
- Gostilna pri Žerjavici, Dolsko - do 35 oseb
- Gostilna in picerija Pod Hribom, Senožeti - do 50 oseb

Gostinska ponudba (pijača kot prevladujoča ponudba - do 120 oseb)

- Slaščičarna in kavarna Fantazija, Zajelšje - do 30 oseb
- Kavarna Lunca, Senožeti - do 30 oseb
- Dnevni bar "Ivi" Vesna Lipoglavšek s.p., Senožeti - do 30 oseb
- Kava bar Sosed, Blaž Peterca s.p., Dol pri Ljubljani - do 30 oseb
- Zvonček bar, Gliha d.o.o., Videm

Ponudba prenočitvev (skupaj 17 prenočitvenih enot z 36+12 ležišči ter 10 PZA)

- Hotel Vegov hram, Dolsko – 11 sob, 22+6 ležišč (*9,3/10)
- Mobile House Vegov hram, Dolsko – 2 bungalova, 4+4 ležišča (*9,6/10)
- Turistična kmetija Pr' Krač, Dolsko - 2 sobi, 4 ležišča
- Natasha'S Garden House Apartment, Videm – 1 apartma, 2 ležišči (*10/10 in 4,9/5)
- Apartma Tati, Podgora pri Dolskem – 1 apartma, 4+2 ležišči (*9,4/10 in 4,6/5)
- Camper stop Osredke, Osredke – 10 mest za avtodome

Število prenočitvenih zmogljivosti se razlikuje od podatkov SURS, ki za leto 2019 prikazujejo 15 nedeljivih enot, 39 stalnih ležišč in 41 ležišč skupaj, medtem ko so za leto 2020 podatki nejavne narave, ker predstavljajo zelo nizko število.

*Ocene nastanitvenih objektov na portalih www.booking.com in www.airbnb.com, november 2021.

Seminarska ponudba

- Kulturni dom, Dolsko – 240 sedežev,
- Sejna soba Občine Dol pri Ljubljani, Dol pri Ljubljani – 15 sedežev
- Vegov hram, Dolsko – 50 sedežev
- Turistična kmetija pr' Krač, Dolsko – 30 sedežev
- Team buildingi za podjetja (Hiša zabave Pustotnik), Vinje – 50 sedežev

Športna infrastruktura in športna ponudba

- LB&T Vegov Hram d.o.o., Dolsko (izposoja 8-10 navadnih koles, najem kolesarskega vodnika)
- Športno rekreacijski center Korant (nogomet, košarka, odbojka, odbojka na mivki, piknik prostor, trim steza) (upravljavec: TD Dol pri Ljubljani)
- Kolesarski poligon v Zajelšah (upravljavec: Občina Dol pri Ljubljani)
- Malo nogometno igrišče z umetno travo na Vidmu pri šoli (upravljavec: NK Dol)
- Plezalna stena v Križevski vasi (visoka od 15 do 25 metrov, 14 smeri, plezanje možno spomladi, poleti in jeseni) (upravljavec: ŠD Zagorica)
- Lov na sulca (prodaja kart Dnevni bar Ivi, Senožeti)
- Asfaltna rokometna igrišča: Brinje, Dolsko, Senožeti, Videm, Zagorica

Pohodniške poti

- Badjurova krožna pot (skozi Križevsko vas, Zagorico, Klopce, Kamnico, Dolsko, Laze)
- Zasavska planinska pot (skozi Senožeti)
- Evropska pešpot E6 (od Miklavža proti Senožetim in naprej v Jevnico)
- Vegova učna pot (skozi Dolsko, Zagorico)
- Pot okoli občine Dol
- Pohodniške poti Posavskega hribovja, marec 2004, Razvojni center Srca Slovenije
  - Smer Laze-Janče
  - Smer Senožeti-Sveti Miklavž-Zagorica-Dolsko

Kolesarske poti

- Dolsko – Zagorica – Senožeti (treking kolesarska pot) (16 km)
- Dolsko – Dol - Ihan – Vinje – Dolsko (treking kolesarska pot) (20 km)
- Dolsko - Dol - Šentjakob – Podgrad - Dolsko (krožna družinska kolesarska pot) (22 km)
- S kolesi po Srcu Slovenije, maj 2013, Razvojni center Srca Slovenije
  - S kolesom po Deželi Jurija Vege (treking in družinska kolesarska pot) – Dolsko-Dol-Beričevo-Pšata-Ihan-Zaboršt-Zajelše-Petelinje-Kamnica-(Zagorica-Senožeti-Jevnica-Laze)-Dolsko (37,6 km)
  - Vzpon nad sotočjem rek (treking in družinska kolesarska pot) - Dolsko-Podgrad-Besnica-Prežganje-(Janče-Tuji Grm-Velika Štanga)-Štangarske Poljane-Litija-Kresnice-Laze-Dolsko (58,7 km)
  - Izpod gora med dolenijsko gričevje (cestna kolesarska pot) – Kamnik-Domžale-Dolsko-Sostro- Pance-Višnja Gora-Ivančna Gorica-Bogenšperk-Litija (79,4 km)
  - V Deželo kozolcev (cestna kolesarska pot) – Dolsko-Podgrad-Trebeljevo-Šmartno pri Litiji-Gabrovka-Dole pri Litiji-Šentrupert (73,3 km)
  - Rekreativno po Srcu (cestna kolesarska pot) – Kamnik-Radomlje-Ihan-Dol pri Ljubljani-Dolsko-Kresnice-GEOSS-Kandrše-Izlake-Trojane-Lukovica-Dob- Kamnik (89,5 km)
  - Nad rudnikom Sitarjevec (gorska kolesarska pot) – Litija-Sitarjevec-Širmanski Hrib-Koške Poljane-Tuji Grm-Janče-Laze (19,7 km)
- Kolesarske poti Srca Slovenije, april 2021, LAS Srce Slovenije
  - Vzpon nad sotočjem rek - Dolsko-Podgrad-Besnica-Prežganje-Janče-Tuji Grm-Velika Štanga-Štangarske Poljane-Litija-Kresnice-Laze-Dolsko (58,7 km)
  - Po deželi Jurija Vege - Dolsko-Dol pri Ljubljani-Beričevo-Pšata-Ihan-Zaboršt-Zajelše-Petelinje-Dolsko (20,7 km)

Druga ponudba

- Vrt zdravilnih rastlin d.o.o., Sabina Grošelj, Videm
- Slikarski atelje in slikarska šola Barbara Jurkovšek, Kamnica
- Kulinarične delavnice (Aktiv žena Dolsko), Dolsko
- Hiša zabave Pustotnik, Vinje

Turistični programi/paketi z vodenjem

- Kulinarično doživetje – S kolesi po srcu Slovenije (LB&T Vegov Hram d.o.o., Dolsko)
- Pohod po deželi Jurija Vege (LB&T Vegov Hram d.o.o., Dolsko)
- Kulinarično doživetje v Srcu Slovenije (LB&T Vegov Hram d.o.o., Dolsko)
- Kosilo ali večerja v tipični podeželski gostilni (LB&T Vegov Hram d.o.o., Dolsko)

Turistične agencije in organizatorji potovanj

- LB&T Vegov Hram d.o.o. , Dolsko
- Turistične storitve, Resnik David s.p., Kleče
- U&I turizem, Urban Soban, s.p., Dolsko

Turistična in ostala društva

- Turistično društvo Dol pri Ljubljani
- Turistično društvo Dolsko
- Turistično društvo Senožeti
- Športno društvo Partizan Dolsko
- Tekaški smučarski klub JUB Dol pri Ljubljani
- Nogometni klub Dol
- Petankarsko Športno Društvo Hribovci, Kamnica
- Kulturno društvo Dol pri Ljubljani
- Zveza kulturnih društev občine Dol*
- Društvo vokalna skupina Beli cvet, Beričevo
- Kulturno prosvetno društvo Anton Mehle Senožeti
- Kulturno umetniško društvo Dolsko**
- Kulturno umetniško društvo Jurij Fleišman Beričevo Brinje*
- Gledališko umetniško društvo Skrito ob strani
- Klub glasbenikov Pustotnik, Vinje
- Glasbeno društvo Harmonk`n`roll, Vinje
- Društvo za razvoj socialnega kapitala, kulture in turizma Laze-Osoje, Laze
- Društvo misijonarja dr. Janeza Janeža, Kamnica
- Čebelarsko društvo Dolsko

*Društvo je v mirovanju

**Društvo je sprejelo sklep o prenehanju delovanja

Kmetije⁸:

- Pr' Jakšu (Brinje)
- Pr' Sirk (Kleče)
- Pr' Goset (Kleče)
- Pr' Hrvat (Dolsko)
- Pr' Hrašar (Senožeti)
- Pr' Antonovc (Brinje)
- Pr' Slavkot (Brinje)
- Pr' Jernač (Laze)
- Pr' Medišku (Brinje)
- Pr' M'hevc (Dolsko)
- Pr' Vehuc (Zagorica)
- Pr' Kovač (Kleče)
- Pr' Flajšman (Beričevo)
- Pr' Pečnikar (Zaboršt)
- Pr' Uštinc (Beričevo)
- Pr' Velepču (Beričevo)
- Pr' Jakopc (Vinje)
- Pr' Zajc (Dol)
- Pr' Vadamuc (Beričevo)

---

⁸ Kmetije, ki ponujajo kmetijske pridelke in živila neposredno na kmetijah

Znamenite osebnosti

- Jurij Vega (1754–1802), matematik, strateg in topniški strokovnjak
- Andrej Fleischmann (1804–1867), botanik
- Jurij Fleischmann (1818–1874), učitelj in skladatelj
- Josip Gostinčar (1860–1942), sitar, ustanovitelj več delavskih društev
- Josip Klemenc (1898–1967), dr. arheologije in univerzitetni profesor
- Miško Kranjec (1908–1983), pisatelj
- Janko Moder (1914–2006), književnik, profesor, dramaturg, prevajalec
- Karel Janež (1914–2006), telovadec
- Janez Janež (1919–1990), zdravnik, misijonar
- Petra Majdič, tekačica na smučeh

Drugi pomembni občani

- Josip Armič, pedagoški pisatelj in pisec člankov čebelarstva in lovske vsebine, Kamnica
- Janez Povirek, kipar, Križevska vas
- Janez Smrekar, socialni delavec, Laze
- Josip Klemenčič, skladatelj in publicist, Podgora
- Josip Šimenc, nabožni pisatelj, Podgora
- Jožef Kalasanc Erberg, lastnik graščine v Dolu pri Ljubljani in numizmatik
- Anton Erberg, bogoslovni in pravni pisatelj, Dol pri Ljubljani
- Janez Benjamin Erberg, astronomski pisatelj, Dol pri Ljubljani
- Valentin Majar, nabožni pisatelj, Dol pri Ljubljani

Prireditve

- Spomladanski sejem (*organizator: Občina Dol pri Ljubljani*)
- Poletni sejem (*organizator: Občina Dol pri Ljubljani*)
- Jesenski sejem – obiskovalci tudi od drugod (*organizator: Občina Dol pri Ljubljani*),
- Dnevi Jurija Vege (*organizator: Občina Dol pri Ljubljani in Občina Moravče*), marec
- Prireditve v sklopu občinskega praznika 23. 3. (*organizator: vsa društva*), marec
- Gregorjevo (*organizator: Občina Dol pri Ljubljani*), marec
- Kresovanje na Korantu (*organizator: TD Dol pri Ljubljani*), april
- Prvomajska budnica Pr' Krač in promenadni koncert (*organizator: Kmečki turizem Pr' Krač*), maj
- Martinovanje – obiskovalci tudi od drugod (*organizator: TD Dolsko*)
- Božično-novoletni koncerti (*organizator: domača kulturna društva*), december
- Blagoslov konj na Štefanovo (*organizator: župniji Sv. Helena – Dolsko in Sv. Marjete v Dolu*), december
- Tekmovanje hrtov (*organizator: Turistična kmetija Pr' Krač*), maj
- Novoletni tek - obiskovalci tudi od drugod (*organizator: ŠD Partizan Dolsko*), december
- Tek in pohod na Murovico (*organizator: ŠD Partizan Dolsko, TD Dolsko, ŠD Zagorica*), marec
- Kolesarski vzpon v Zagorico (*organizator: ŠD Zagorica*), september
- Tekmovanje smučarjev tekačev na tekaških rolgah (*organizator: TSK Dol pri Ljubljani*), oktober
- Mednarodni nogometni turnir (*organizator: NK Dol pri Ljubljani*), junij
- Srebrna smučarska palica Jožeta Jermana (*organizator: TSK JUB Dol pri Ljubljani*), januar
- Slovenski turnir v preskakovanju ovir za konje in pse (*organizator: Kmečki turizem Pr' Krač*), avgust
- Farni dan župnije Sv. Helena – Dolsko (*organizator: Župnija Sv. Helena – Dolsko*), avgust
- Janeževa nedelja (*organizator: Društvo misijonarja dr. Janeza Janeža*), oktober

Priložnostni dogodki čez celo leto

- Poletni glasbeni paviljoni v paviljonih graščine Dol s koncerti (organizator: JSKD)
- Razstave v paviljonih graščine Dol (organizator: Občina Dol pri Ljubljani, JSKD)
- Razstave v Galeriji 19 (organizator: Kmečki turizem Pr' Krač)
- Razstave v spominski sobi misijonarja Janeža (organizator: Društvo misijonarja dr. Janeza Janeža)
- Dogodki KUD Dolsko (dramske predstave, gledališke delavnice)
- Etnološko-kulturne prireditve (organizator: KUD Dol pri Ljubljani)
- Srečanja pevskih zborov in folklornih skupin (organizator: JSKD in ZKD Dol pri Ljubljani)

Kulinarika

Posebne jedi, značilne za občino: prešca, pleteno srce

Tradicionalne jedi: godlja, gobova juha, krompirjeva juha z gobami, ješprenj, šara, aleluja, svinjska juha, postrvi, govedina iz juhe, pečena kokoš, bela krvavica, domača šunka, klobase, prekajen jezik, žolca, kaša, kašnato zelje, ajdovi žganci, krompirjevi žganci, kašnati žganci, močnik, šmoren, krompir v oblicah, prežganka, kruhovi cmoki, zabeljen stročji fižol s krompirjem, matevž, orehovi štruklji, kašnati kruh, krompirjev kruh, vezivke, ocvirkova potica, orehova potica, šarkelj, jabolčni tolkovec ...

Turistične publikacije

- Konjenski poti Posavskega hribovja, izdajatelj: Center za razvoj Litija, 2003, <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/Konjeni%C5%A1ke%20poti%20Posavskega%20hribovja.PDF>
- Kolesarske poti Posavskega hribovja, izdajatelj: Center za razvoj Litija, 2004
- Pohodniške poti Posavskega hribovja, izdajatelj: Center za razvoj Litija, 2004, <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/pohodniske%20poti%202004%20optimorano.pdf>
- Turistična karta občine Dol pri Ljubljani, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, 2004
- Promocijska brošura »Dežela Jurija Vege«, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, 2006 (angleška in nemška različica izdani v letu 2008)
- Zloženska Vegova pot, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, Občina Moravče, 2007
- Letaki ponudnikov »Naravnost z dežele«, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani in Center za razvoj Litija, 2007
- Zbirnik zloženk o občini Dol pri Ljubljani »Zelena dolina med Ljubljano in Litijo«, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, izdano pred letom 2008
- Panoramska karta občine, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, 2008
- Namigi za doživeta potepanja po Srcu Slovenije, izdajatelj: Center za razvoj Litija, 2008, <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/Namigi-slo-koncni.pdf>
- Vodič »Vse, kar vas vabi v srce Slovenije: vodnik po podeželju in drugih zanimivostih«, Center za razvoj Litija, v slovenskem in angleškem jeziku, 2009, COBISS.SI-ID – 244743936
- Turistična karta občine Dol pri Ljubljani, izdajatelj: Center za razvoj Litija, Občina Dol pri Ljubljani, 2011
- Veliki objem, vodič po Osrednjeslovenski regiji, izdajatelj: Turizem Ljubljana, 2011, https://issuu.com/visitljubljana/docs/rdonotr0610qp_net (izdano tudi v angleščini), 2015, COBISS.SI-ID - 282746624
- Regija Osrednja Slovenija - Zelene zgodbe regije - 26 izletov, izdajatelj: Turizem Ljubljana, 2012, <https://issuu.com/visitljubljana/docs/26-izletov>, COBISS.SI-ID - 280140032
- Karavaning po Srcu Slovenije, turistična karta, izdajatelj: Center za razvoj Litija, 2012, http://www.razvoj.si/UserFiles/File/Karavaning_karta_Srce_Slovenije.pdf (izdano tudi v angleščini, nemščini in italijanščini, 2013)
- S kolesi po Srcu Slovenije, turistična karta, Center za razvoj Litija, 2012, <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/kolesarske-poti-srce-slovenije.pdf>

- Okusi osrednje Slovenije: Na sredini mize, izdajatelj: Turizem Ljubljana, 2013 (izdano tudi v angleščini, nemščini in italijanščini)
- Kolesarski vodič »S kolesi po Srcu Slovenije«, izdajatelj: Razvojni center Srca Slovenije, 2013, COBISS.SI-ID - 267109120
- Pripovedi, miti in legende iz krajev Osrednjeslovenske regije, izdajatelj: Turizem Ljubljana, 2013, https://issuu.com/visitljubljana/docs/rdonotr0610qp_net, COBISS.SI-ID - 266144512
- Srce Slovenije: predstavitvena brošura in programi posebnih doživetij 2014-2015, izdajatelj: Razvojni center Srca Slovenije, 2014, <http://www.razvoj.si/UserFiles/File/Programi%202014-2015%20-%20SLO.pdf>
- Videoposnetek »Heart of Slovenia - Where ideas become reality«, izdajatelj: Razvojni center Srca Slovenije, 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=7hfXGaX4Djo>
- Videoposnetek »Experience the Craftmanship Workshops in the Heart of Slovenia«, izdajatelj: Razvojni center Srca Slovenije, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=5x-4h7q1My0>
- Vodnik po zeleni Ljubljani, izdajatelj: Turizem Ljubljana, 2016, https://issuu.com/visitljubljana/docs/zpe_slo_115x160_web, COBISS.SI-ID - 289232128
- Videoposnetek »Obiščite Srce Slovenije. Blizu je!«, izdajatelj: Razvojni center Srca Slovenije, 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=IXvK1b16QTE&t=20s>
- Kolesarska karta »Kolesarske poti Srca Slovenije«, izdajatelj: Razvojni center Srca Slovenije, 2021

Ostale pomembnejše publikacije:

- Knjiga »Dežela Jurija Vege«, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, 2014, COBISS.SI-ID - 274632448
- »Trkamo na vrata dediščine: primer dobre prakse v srcu Slovenije: Kamniška Bistrica, zelena os regije«, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, 2008, <http://www.zelena-os.si/pdf/Zelena%20os%20regije%20.pdf>, COBISS.SI-ID – 240543232
- »Cesar v Dolu: jubilejni zbornik ob 200. obletnici obiska cesarja Franca I.«, izdajatelj: Občina Dol pri Ljubljani, 2021, COBISS.SI-ID – 71196419

Organiziranost turizma na ravni Občine

Področje turizma na občinski ravni pokriva 1 oseba, 5 % delovnega časa. Večinoma gre za sodelovanje s Turizem Ljubljana in LAS Srce Slovenije ter za sodelovanje z društvi pri organizaciji različnih dogodkov in prireditev (administrativna dela). Za izvedbo dogodkov v občinskih paviljonih je zaposlena ena oseba za polovični delovni čas.

Leta 2010 je bil ustanovljen TIC Jurij Vega, Dolsko, ki pa še ne obratuje. Razmišlja se o vzpostavitvi nove TIC točke v Dolu na Rajhovi domačiji ter o ustanovitvi javnega zavoda, ki bi prevzel področje turizma in delovanje TIC-a z naslednjimi aktivnostmi: informiranje obiskovalcev in turistov, priprava promocijskega materiala, vzpostavitev in vzdrževanje spletne strani Visit Dol, razvoj in trženje programov (delovanje kot turistična agencija), vodenje po znamenitostih, prodaja vstopnic, manjša trgovina z lokalnimi produkti, razstavno-prodajni prostor, vodenje statistike obiska...).

V Občinskem prostorskem načrtu, ki je v pripravi, je kot turistično območje opredeljen Športno rekreacijski center Korant. Ostala območja niso opredeljena za turistične namene (gradnjo).

3. 4. SWOT analiza⁹

PREDNOSTI

- Občinsko sofinanciranje različnih aktivnosti, vezanih na razvoj turizma (prireditvev Jesenski sejem, državne/občinske proslave, aktivnosti kulturnih društev, promocija), skupaj namenjenih cca. 70-80.000 EUR letno)
- Zavzetost Občine za razvoj turistične ponudbe in povezovanje posameznih zasebnih ponudnikov
- Sotočje treh rek kot posebna naravna vrednota
- Lega v osrčju Slovenije, bližina glavnega mesta
- Dobra dostopnost in prometne povezave (avtobusni promet, železniški promet)
- Osebnosti svetovnega slovesa, ki so lahko vodilna tema ponudbe (Jurij Vega, dr. Janez Janež, Petra Majdič)
- Neokrnjena narava in lažje pohodniške poti
- Deloma ohranjena kulturna krajina (kmečka arhitektura: stare hiše, kašče, gospodarska poslopja itd.)
- Velike rekreacijske površine (na Korantu)
- Tradicionalne kmetije, ki se ukvarjajo s prodajo na domu
- Kolesarska postaja z možnostjo izposoje 2 električnih in 3 navadnih koles ter integracija kolesarskih poti na aplikacijo mobiln.si
- 44 certificiranih rokodelskih in prehranskih izdelkov 7 ponudnikov iz Dola pri Ljubljani z znakom kakovosti Kolektivne blagovne znamke Srce Slovenije
- Kakovostni turistični ponudniki, ki predstavljajo jedro za razvoj turistične ponudbe občine
- Uveljavljen slogan (ne še kot znamka) »Dežela Jurija Vege«
- Vegova pot kot osrednja učna pot, primerna za šolske skupine
- Brezplačen javen WiFi dostop na 7 lokacijah v občini
- Razgibana društvena dejavnost
- Gostoljubnost domačinov

PRILOŽNOSTI

- Dobri potenciali za razvoj turizma, predvsem na področjih športa in rekreacije, narave in kulturne dediščine
- Prepoznavanje obstoječih turističnih jeder in nadgradnja turistične ponudbe
- Odprtje graščine Dol in drevoreda za javnost (zasebna last)
- Razvoj ribiškega turizma na rekah Savi in Kamniški Bistrici (tradicionalni lov na sulca)
- Ureditev plovnihi poti in kopalnih točk na reki Savi (splavarstvo, brodarstvo, možnosti vodnih športov – kajak, raft, kopalnišča)
- Določitev potencialnih lokacij za turistično ponudbo in ureditev dostopov do sotočja treh rek in razglednih točk Posavskega hribovja
- Razvoj turistične ponudbe za aktivni oddih (možnosti za rekreacijo), npr. strelišče, igrišča za večje otroke, zunanji fitness, tek na smučeh, rekreacijske/sprehajalne poti ob Savi, urejena kopalnišča na Savi, adrenalinski park, smučišče za otroke
- Urejenost in širša promocija pohodniških, sprehajalnih in kolesarskih poti
- Vzpostavitev kolesarske poti ob Kamniški Bistrici (Domžale–Litija) – projekt je v pripravi, potreben odkup zemljišč
- Aktivnejši razvoj lokalne kulinarike na osnovi tradicionalnih jedi in domačih pridelkov in prehranskih izdelkov

⁹ Podčrtane so tiste prednosti, priložnosti, slabosti in nevarnosti, ki so jih kot najpomembnejše izpostavili udeleženci delavnic.

- Razvoj novih turističnih produktov, ki vključujejo npr. sobo pobega Jurija Vege, iskanje skritega zaklada po Vegovi poti, knjižnico pod krošnjami, knjigobežnice, ogled proizvodnje barv v JUB-u, delo na kmetiji
- Razvoj avtodomarskega turizma
- Več glasbenih, kulturnih in drugih dogodkov ter tečajev (npr. tečaji nordijske hoje s Petro Majdič, tečaji pridelave medu, tečaji izdelave krem iz zdravnih zelišč, kmečke igre, obuditev običaja kmečke ohceti – izvedba modula dekliščina)
- Namenska občinska proračunska sredstva za spodbujanje razvoja nastanitvenih zmogljivosti (postajališča za avtodome, glamping namestitve, namestitve na turističnih kmetijah)
- Oblikovanje privlačnih enodnevnih izletniških paketov (tudi za družine)
- Razvoj skupne turistične identitete območja v okviru znamke »Dežela Jurija Vege« ter povezovanje in skupna promocija preko Turizma Ljubljana in Srca Slovenije
- Izboljšanje organiziranosti in sodelovanja vseh turističnih akterjev
- Preusmeritev dela gostov iz Ljubljane
- Razvoj geološke učne poti (Jožetov graben – star rudnik srebra in kositra)
- Razvoj dodatne turistične ponudbe na Rajhovi domačiji
- Dodajanje gostinske ponudbe in obnova piknik prostora na Korantu
- Ureditev ceste do muzeja Jurija Vege, prikaz Vegove poti na spletu
- Integracija rokodelskih izdelkov v turistično ponudbo (izdelki iz stekla Darke Levičar, keramični izdelki Majde in Toma Krakerja, tekstilni izdelki in igrače Mire Lukežič, izdelki drugih lokalnih ustvarjalcev)
- Digitalizacija
- Izvirnost in inovativnost
- Prijave na javne razpise za pridobitev (evropskih) sredstev (npr. JR za pametna mesta - 3 multifunkcionalne turistične table s QR kodami in merilniki števila obiskovalcev)
- Večja skrb za zunanjo podobo kraja (rastlinska korita na javnih površinah, ureditev javnih površin, park ob Savi, urejenost zunanosti stanovanjskih hiš)
- Usposabljanje turističnih vodnikov
- Nadgradnja tradicionalnih prireditev (Novoletni tek, Jesenski sejem, Pohod na Murovico ...)
- Skrb za urejenost kraja in dobro počutje domačinov (igrišča, klopi, koši za odpadke ...): domačini so najboljši promotorji lastnega kraja

SLABOSTI

- Pomanjkljiva javna infrastruktura (parkirišča, pločniki, kolesarske in druge tematske poti)
- Premalo (kakovostne) turistične ponudbe (premalo atraktivna, staromodna, neprimerna za mlajše otroke), tudi gostinske
- Neizkoriščene naravne danosti
- Odsotnost krovne razvojne organizacije, ki bi oblikovala, tržila in promovirala turistično ponudbo
- Nepovezani turistični ponudniki in nepovezana turistična ponudba
- Premajhna vključenost kulturne dediščine v turistične vsebine
- Pomanjkanje (butičnih) namestitvenih kapacitet
- Neaktivna TIC točka s trgovino (butični izdelki, spominki, lokalni pridelki)
- Slab odnos domačinov, prebivalcev do turizma in turistov
- Pomanjkanje interesa, samoiniciativnosti in podjetniških iniciativ za turistični razvoj, slabi odnosi in slaba povezanost med občani
- Strah občanov pred prometnim kaosom, hrupom in onesnaženostjo kot posledicami turizma
- Premalo finančnih vzpodbud za razvoj turizma
- Neustrezno predstavljena in premalo promovirana turistična ponudba
- Nerazvita turistična infrastruktura, neoznačene turistične točke, neurejen promet

- Neaktivnost in nesodelovanje turističnih društev – na področju promocije turistične ponudbe ter pri spodbujanju in kreiranju vsebin z mladimi ter sodelovanju s strokovnimi sodelavci na področju športa in kulinarike
- Neaktivnost občinske uprave na področju razvoja turizma (po poteku stare turistične strategije ni bila izdelana nova, ni aktivnega sledenja priložnostim na tem področju)
- Pokrajina, ki deluje zapuščeno, prisotnost odpadkov
- Pomanjkljiv dosednji turistični razvoj, prepuščen posameznikom, brez skupne vizije
- Ni kolesarskih poti
- Zasebno lastništvo zgodovinskih objektov (obe graščini, drevored)
- Premalo poudarjen pomen Jurija Vege in drugih pomembnih osebnosti
- Nepoznavanje inštrumentov za izvedbo projektov
- Poplavno območje
- Nestalnost pri izvajanju osrednjih prireditev

NEVARNOSTI

- Nekakovostni posegi v kulturno krajino (ni dovolj smiselnih omejitev/smernic v OPN na področju urejanja prostora, barv fasad, krajinske arhitekture, zasaditve določenega tipa avtohtonih rastlin na javnih površinah, trajnostnega umeščanja stavb v prostor, podobe naselij)
- Neustrezen odnos do naravnega okolja (divja odlagališča, prometna onesnaženost, hrup)
- Delitev ljudi v občini na vzhodni in zahodni del
- Pomanjkanje zagonskega kapitala za investicije v turizmu
- Nezainteresiranost ljudi za spremembe, nezaželenost tujcev
- Ni interesa lastnikov za ohranjanje, obnovo in trženje oziroma prodajo objektov kulturne dediščine, posledično propadanje
- Pomanjkanje interesa za razvoj/nadgradnjo turistične ponudbe
- Politična volja na ravni občine

4. Vizija in cilji na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani

Pri pripravi vizije, ciljev in vsebinskih področij smo izhajali iz ugotovitev opravljenih analiz, rezultatov delavnic in individualnih sestankov ter nacionalnih strateških razvojnih usmeritev na področju turizma.

Uporabljena izhodišča za razvoj turizma

- Strateška vizija slovenskega turizma - Zelena butična destinacija za zahtevnega obiskovalca, ki išče raznolika in aktivna doživetja, mir in osebne koristi
- Trajnostni vidiki razvoja turizma
- Politika vključujočega turizma (sooblikovanje prebivalcev – prebivalci kot promotorji in informatorji lokalne ponudbe)
- Lega v osrčju Slovenije, bližina glavnega mesta
- Organiziranost in povezovanje obstoječe ponudbe in obstoječih kakovostnih ponudnikov, ki predstavljajo zdravo jedro za razvoj turistične ponudbe občine ter podjetniška nadgradnja teh zdravih jeder
- Odgovorno ohranjanje kulturne identitete podeželja, t.j. naravne in kulturne dediščine
- Zaščita naravnega okolja in kulturne krajine
- Neokrnjena narava (ki je še »neizkoriščena«) in lažje pohodniške poti
- Razvoj turistične ponudbe za aktivni turizem

Temeljna vizija turizma

»Dol pri Ljubljani bo do leta 2027 uspešna in prepoznana destinacija aktivnih outdoor in edinstvenih kulturnih doživetij, prepletenih z zdravjem, znanjem in tradicijo. Čisto okolje, urejena infrastruktura, zelene površine in povezani ljudje bodo prebivalcem omogočali kakovostno bivanje in jih motivirali k pristnim stikom z obiskovalci in turisti.«

Pozicijska vizija turizma

»Dodajamo vrednost temu, kar nam je stkala preteklost in podarila narava.«

Razvojne prioritete

- Samo kakovostni posegi v naravno in kulturno krajino (odgovorna raba prostora)
- Stalno izboljševanje javne infrastrukture in urejenosti krajev, tako za domačine kot tudi za obiskovalce ter turiste (zaraščanje površin, varna populacija divjadi, odpadki, zmanjšanje uporabe plastike za enkratno uporabo, koši za živalske iztrebke, vzdrževanje gozdnih, sprehajalnih poti in kolesarskih, parkirišč za izletnike, stojala za kolesa, klopi, table za označevanje, kanalizacija in rastlinske čistilne naprave, dostopne poti do turističnih točk)
- Samo izbrana turistična ponudba (po principu »manj je več«), s poudarkom na kakovosti in doživetjih
- Sodelovanje lokalnih ponudnikov ter povezovanje lokalne ponudbe v unikatne integralne turistične produkte (tudi na širšem nivoju regije)
- Privabiti obiskovalce iz Ljubljane in osrednjeslovenske regije na pol ali eno-dnevni obisk/izlet

Cilji turizma do leta 2027

1. Povečanje števila prihodov slovenskih in tujih turistov v občini za 50 % (izhodiščno leto 2019: 1.269 turistov)
2. Povečanje zaposlenih v turistični dejavnosti za vsaj 10 %
3. Pridobitev certifikata Slovenia Green Destination Bronze
4. Oblikovani vsaj 3 nosilni integralni turistični produkti
5. Izvedena vsaj 2 ključna infrastrukturna občinska projekta na področju turizma
6. Povečanje števila nastanitvenih zmogljivosti za 10 % (izhodiščno leto 2019: 41 ležišč) oz. vsaj 60 % zasedenost obstoječih prenočitvenih kapacitet (izhodiščno leto 2019: 25,24 % zasedenost)
7. Povečanje števila gostinskih ponudnikov za vsaj 2 oz. vzpostavljenih vsaj 6 prodajnih točk z lokalnimi pridelki/izdelki (npr. 1 v vsakem vaškem odboru)

5. Ciljne skupine

Pri definiranju ciljnih skupin se navezujemo na dokument »[Persone ciljnih skupin slovenskega turizma](#)«¹⁰, ki opredeljuje tipične predstavnike segmentov skupin tujih turistov v Sloveniji in njihovih motivov za obisk (12 person). Pri tem lahko ugotovimo, da trenutna turistična ponudba v občini Dol pri Ljubljani in njena vizija nadaljnjega razvoja nagovarja predvsem tiste segmente, katerih motivi za obisk se nanašajo na doživetja (tip skupine: raziskovalci) in druženje (tip skupine: družabniki). S predmetnim dokumentom ciljamo predvsem na urbane goste, ki iščejo sprostitev, stik z naravo in pristnost na podeželju, ki želijo »živeti kot domačin«, vendar se želijo hkrati predajati tudi užitek (na področju kulinarike, potrošnje in doživetij), saj jim je pomembna raznovrstna izkušnja.

Z vsebinskimi razvojnimi področji, ki so podrobneje opredeljene v naslednjem poglavju, nagovarjamo predvsem naslednjih 5 ciljnih skupin:

- »**Aktivni nostalgiki**«: zanima jih predvsem NARAVA in KULTURA, t.j. lažje aktivnosti, lažje pohodniške poti, naravni parki in znamenitosti, lokalne prireditve (športne in gurmanske), koncerti, želijo se spočiti, uživati v lepi naravi, doživeti nekaj zabavnega, pričakujejo dobro označeno prometno ureditev in prijaznost ljudi, iščejo predvsem hotelske namestitve.
- »**Zeleni raziskovalci**«: zanima jih predvsem NARAVA in KULTURA, t.j. lahke aktivnosti v naravi, ogled naravnih znamenitosti in kultura, pričakujejo pa mir, sprostitev, umik od vsakdana, lepo naravo in čisto okolje, kakovosten javni transport, dostopne informacije (predvsem na lokaciji sami, na spletu in v tiskanih vodičih) ter znanje angleškega jezika, iščejo predvsem zasebne namestitve.
- »**Predane mame**«: zanima jih predvsem NARAVA in PONUDBA ZA DRUŽINE, t.j. preživljanje časa z družino in prijatelji v naravi, ponudba za družine, aktivnosti za otroke: kolesarjenje, lokostrelstvo, jahanje, plavanje, lažje pohodništvo, ciljajo na ugodne cene, iščejo predvsem zasebne namestitve.
- »**Aktivne družine**«: zanima jih predvsem AKTIVNOSTI V NARAVI, t.j. doživeti nekaj novega in biti aktiven ter se neomejeno gibati v naravi, športne aktivnosti (rafting, jahanje), prilagojene celotni družini, aktivno raziskovanje na kolesu, uživanje in sprostitev, umik od vsakdanjega življenja, občutiti povezanost z družino, razgibano dogajanje in prijazni ljudje, iščejo predvsem zasebne in glamping namestitve
- »**Avanturisti**«: zanima jih predvsem ŠPORT in NARAVA, t.j. aktivna doživetja (adrenalinski in vodni športi, gorsko kolesarstvo in pohodništvo) kraji, neobremenjeni s turizmom, naravne in zgodovinske znamenitosti, občutek svobode, pristen, a nevsiljiv stik z okolico in prebivalci, iščejo predvsem glamping namestitve.

Vsem ciljnim skupinam je skupen vir iskanja informacij, ki je splet oziroma tiskani vodiči. Splet in lokalne informacije so tudi prevladujoče orodje, ki vpliva na odločanje o obisku posamezne interesne točke.

---

¹⁰ <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/persone-slovenskega-turizma>

Vsebinska oz. horizontalna področja / Ciljne skupine	Zeleni raziskovalci	Aktivni nostalgiki	Avanturisti	Aktivne družine	Predane mame	Skupaj
Vsebinska področja						
ERBERGI IN BOTANIKA	X	X				2
JURIJ VEGA	X	X				2
SOTOČJE REK KAMNIŠKE BISTRICE, SAVE IN LJUBLJANICE	X		X	X	X	4
KORANT IN ARHEOLOŠKA DEDIŠČINA OBMOČJA	X	X			X	3
KMETIJE ODPRTIH VRAT		X		X	X	3
Horizontalna področja						
DOGODKI		X				1
SISTEMSKO UPRAVLJANJE TURIZMA V OBČINI	X	X	X	X	X	5
USTREZNA JAVNA (TURISTIČNA) INFRASTRUKTURA	X	X	X	X	X	5
Skupaj	6	8	3	4	5	

Z iskanjem skupnih presečnih točk med vsebinskimi področji in ciljnimi skupinami lahko ugotovimo, da sta ključni ciljni skupini predvsem »zeleni raziskovalci« in aktivni nostalgiki«, ki jih je smotno nagovarjati najbolj intenzivno in okrog njih oblikovati turistično ponudbo. Z vidika turistične ponudbe, pa se kot prevladujoča izkaže vsebina, vezana na sotočje treh rek. Pri tem ne gre zanemariti tudi dveh horizontalni področji, t.j. sistemsko upravljanje lokalnega turizma ter ustrezna javna infrastruktura, ki predstavljata osnovo oz. vstopni element turističnega razvoja.

6. Razvojna vsebinska področja za doseganje turističnih ciljev v občini Dol pri Ljubljani

6.1 Razvoj privlačnih kulturnih ter outdoor¹¹ & rekreacijskih produktov in storitev

Izhodišča: Jurij Vega in Jožef Kalasanc Erberg sta dve najbolj znameniti in izpostavljeni osebnosti, ki sta ime domačih krajev ponesli v svet. Dežela Jurija Vege predstavlja že delno uveljavljeno ime oz. blagovno znamko v razvoju, s katero se identificirajo številni prebivalci, nenazadnje se na njegov rojstni dan obeležuje občinski praznik, promovirajo posamezne prireditve in tematske poti. Erberg pa se neposredno povezuje z najpomembnejšo občinsko kulturno-turistično infrastrukturo (Erbergovi paviljoni) in graščino Dol, ki je sicer v zasebni lasti. V letu 2021 se je v odvil sklop pomembnih dogodkov (»Cesar v Dolu«), s katerimi je Občina obudila najpomembnejši zgodovinski obisk avstrijskega cesarja Franca I. in njegove soproge Karoline v dvorcu barona Jožefa Kalasanca Erberga, s katerimi je Občina, med drugim, želela in prispevati k večji prepoznavnosti Dola pri Ljubljani v slovenskem prostoru. Obe zgodovinsko in svetovno prepoznani osebnosti povezuje ista rdeča nit – oba sta imela naziv barona.

Turistični razvoj zato temeljimo prav na njuni zapuščini, saj je okrog te mogoče razvijati zanimive, povedne in doživljajske turistične zgodbe ter jih nadgrajevati tudi s privlačnimi outdoor in rekreacijskimi vsebinskimi področji, ki so lahko zanimive tako za domače kot tudi tuje goste.

V sodelovanju s ključnimi akterji, ki že danes oblikujejo, tržijo in izvajajo aktivnosti na področju različnih oblik turizma, je potrebno oblikovati atraktivne in doživljajske integralne turistične produkte, ki so sestavljeni iz večjega števila parcialnih vsebinskih področij in razvojnih idej, ki dodajajo vrednost obstoječi lokalni turistični ponudbi in jih navajamo v nadaljevanju.

6.1.1 Vsebinsko področje: ERBERGI IN BOTANIKA

Izhodišča: Jožef Kalasanc Erberg, kranjski botanik, literarni zgodovinar, zbiratelj in mecen se je rodil 27. avgusta 1771. Živel je v Ljubljani, na Dunaju in v Dolu pri Ljubljani, kjer je leta 1843 tudi umrl. Ko se je baron Erberg leta 1815 vrnil iz Dunaja v Dol (kjer sta z ženo Jožefo Katarino iz rodu grofov Attemssov vzgajala otroke avstrijskega cesarja Franca I.), »se je povsem posvetil urejanju svojih obsežnih zbirk umetnostnih predmetov (slike, grafike, kipi) in arhivskega gradiva (listine, dokumenti), povezanega s preteklostjo Kranjske ter seveda knjižnice. Sprva je zbirke hranil v sobanah dvorca. Ko pa so postale preobsežne, je dal zanje v grajskem parku postaviti dva klasicistično oblikovana paviljona. V enem je bila knjižnica, v drugem pa je hranil preostale zbirke. Na novo pa je dal urediti tudi park v pravi botanični vrt z več kot 7.000 rastlinami, med katerimi so bili številni eksoti.«¹²

Trenutno stanje: Graščina Dol - nekdanji imeniten dvorec (sedaj v zasebni lasti) s parkom, drevoredi, ribnikom, vodometi in botaničnim vrtom, danes propada. Na njegovo bogato preteklost spominjajo le še nekatera drevesa, stopnišče, kamniti empirski spomenik in Erbergova paviljona. Slednja, ki sta v občinski lasti, sicer danes ponujata najrazličnejše kulturne dogodke in razstave, ki pa, z vidika turizma, privabljajo specifično in precej ozko usmerjeno ciljno skupino in so brezplačni.

Priložnosti za nadgradnjo vsebin:

Z namenom povečevanja dodane vrednosti iz naslova turistične dejavnosti, izpostavljam dodatne priložnosti za turistično nadgradnjo do leta 2027, ki jo prepoznamo predvsem v obuditvi t. i. »kranjskega Versaillesa«, s poudarkom na grajski botanični ureditvi obstoječega kmetijskega zemljišča,

¹¹ Outdoor (aktivne počitnice) in športni turizem je eden od petih ključnih slovenskih turističnih produktov in prioriteta Slovenije v naslednjih dveh letih. Ostali so že: zdravje in dobro počutje, poslovna srečanja in dogodki, mesta in kultura ter gastronomija.

¹² Vir: Wikipedia

ki se razteza med paviljonoma in kapelo (potreben odkup oz. soglasje lastnikov za ureditev zemljišč). Botanični parki/vrtovi imajo dve vlogi, in sicer študijsko - izobraževalno vlogo preučevanja ter spoznavanja rastlin ter vlogo priljubljenih točk za sprehode v naravi – obe sledita zastavljeni turistični viziji. V izobraževalno vlogo se lahko neposredno vpne tudi zgodba, v Beričevem rojenega botanika Andreja Fleischmanna, ki je služboval tudi v ljubljanskem botaničnem vrtu. Z botanično ureditvijo pridobi lokacija na vrednosti tudi kot privlačna kulisa za organizacijo in izvedbo poročnih obredov.

Pogled od Erbergovih paviljonov h grajski kapeli, hruškov drevored (vir: <https://www.dol.si>)

Primer poročne kulise v botaničnem ambientu (vir: <https://www.weddingrule.com>)

Hkrati bi bilo potrebno nadaljevati pogovore z lastniki graščine Dol z namenom odkupa oz. ureditve te pomembne kulturne dediščine, kar predstavlja cilj, ki presega časovni rok obstoječega dokumenta. Kljub temu pa se vidi nova priložnost, ki jo prinaša digitalizacija z novimi tehnologijami, s katerimi bi lahko obudili zgodovinsko vrednost graščine. 3D digitalni zajem enote kulturne dediščine, priprava 3D rekonstrukcije nekdanjega stanja, razvoj zgodbe graščine in njena implementacija so aktivnosti, ki imajo potencial obogatitve turistične ponudbe občine in ustvarjanja novega turističnega doživetja, ki podpira zgodbo zelene butične Slovenije. Digitalno inoviranje kulturne dediščine spodbuja tudi država preko vodilnih destinacij¹³.

¹³ Primer: e-Gradovi Posavja z digitalizacijo sedmih gradov Posavja

Dolski park na upodobitvi iz leta 1822, pogled od dvorca proti vzhodu (vir: Avstrijska narodna knjižnica)

Konceptualno v turistični produkt, ki bi lahko bil poimenovan npr. »Po poteh baronov« dopolnjuje tudi ponudba 200 let stare Rajhove domačije v lasti Občine Dol pri Ljubljani, ki se nahaja v neposredni bližini Dolske graščine in paviljonov. V okviru LAS projekta »Park življenja« bo, med drugim, obnovljen del gospodarskega objekta, urejen sadno-zeliščni park in postavljen čebelnjak s prostorom za počitek po principu apiterapije. V botanično zgodbo se vklaplja predvsem sadno – zeliščni park. Zelišča so pomemben del botanike, ki ima korenine prav v prazgodovinskem zeliščarstvu, ko so prvi ljudje skušali prepoznati in kasneje gojiti uporabne, zdravilne in strupene rastline. Povezavo s sadnim parkom, graščino Dol in turističnim produktom se lahko naredi tudi z botanikom Andrejem Fleischmannom, ki se je ukvarjal s sadjarstvom, saj je z nasveti pomagal kmetom po celi Kranjski in sodeloval na kmetijskih razstavah (razmisliti o delavnicah, ki bi jih izvajal strokovnjak, oblečen v Fleischmannovo obleko in po njegovih zapisih). Sadno – zeliščni park bi bilo smiselno nadgraditi z »garkljem« (v preteklosti je imela vsaka gospodinja na slovenskem podeželju svoj vrt ob hiši, poimenovan »garkelj« ali »gartelj«, ki so ga krasile začimbe, zdravilne rastline, cvetje in nekaj zelenjave) ter arhitekturno urediti s ciljem obiskovalcem ponuditi koticke za sprostitev v naravi (npr. ležalniki, pitnik). Na domačiji je možna ureditev podporne infrastrukture za obisk Erbergove dediščine ali Vegove domačije (muzejski prostor v zgornjih prostorih Rajhove domačije).

Prav tako se v turistični produkt »Po poteh baronov« umešča spominska soba barona Jurija Vege, ki je ena pomembnih interesnih točk za različne ciljne skupine, vendar potrebna posodobitev z vidika potreb novodobnega turista, kar je podrobneje opisano pri vsebinskem področju, vezanem na Jurija Vego.

Ciljne skupine: »Zeleni raziskovalci« in »Aktivni nostalgiki«

Ključni akterji za sodelovanje pri oblikovanju produkta: Občina Dol pri Ljubljani, Erbergovi paviljoni (Nataša Klemenčič), Botanični vrt Ljubljana, Domačija Pr' Krač (Tone Čič), TD Dolsko (Zlatka Tičar), Tomo in Majda Kraker, Vegova domačija (Jurij Pokovec), Studio LA (Mira Lukežič), Vrt zdravilnih rastlin d.o.o. (Sabina Grošelj), Čebelarsko društvo Dolsko, Vegov hram (Tine Zupančič), TROPS.SI, Projektiranje in svetovanje, Jernej Rebolj s. p., Irena in Urban Soban ipd.

6.1.2 Vsebinsko področje: JURIJ VEGA

Izhodišča: Jurij Vega se je rodil 23. 3. 1754 v Zagorici pod Murovico na domačiji pri Vehovcu kot Jurij Veha. Bil je zelo nadarjen in sprva postal inženir za rečno plovbo v Avstriji. Delal je tudi na Ljubljani in Savi, pri tem pa širil svoje znanje matematike in fizike. Kasneje je delal v vojski, poučeval vojake matematike in postal podpolkovnik. Napisal je svoj matematični učbenik in izdal znamenite logaritmične tablice. Izračune za logaritme je opravil s pomočjo svojih vojakov; za vsako najdeno napako v tablicah je ponudil zlatnik.

Svojo pot je nadaljeval kot polkovnik in profesor matematike bombnega oddelka. V Avstrijsko-Turški vojni je kot poveljnik topništva v praksi preveril svoje matematično-vojaško znanje. Med spopadi naj bi mirno sedel in računal svoje tablice. Tudi v bitkah s Francijo se je Vega udeleževal bitk in se obenem posvečal matematiki. V času življenja v Göttingenu je postal član Kraljeve združbe za znanost in se obenem udeleževal bitk v Francoski revoluciji, ko je načrtoval težko topništvo dolgega dosega. Prejel je številna vojna odlikovanja, med drugim tudi Kraljevi križ reda Marije Tereze. Po vojni je izdal še dva natisa logaritemskih tablic, prejel častni naziv barona in svoj lasten grb ter bil sprejet v številne znanstvene ustanove širom Evrope.

Njegovi največji matematični dosežki so logaritemske tablice in izjemne sposobnosti izračunov, ki so se pogosto izkazovale skozi vojaške dosežke. Dokaz temu je njegov izračun števila π na 140 decimalk natančno, s čimer je postavil rekord, ki je držal kar 50 let. Čeprav je Vega izhajal iz kmečke družine, je v zreli dobi postal svetovno znan matematik, strateg, topniški strokovnjak, avtor učbenikov, ki so bili prevedeni v več jezikov, pisec poljudnih in znanstvenih razprav ter začetnik znanstveno utemeljene balistike. Po Juriju Vegi se imenuje celo krater na Luni.

Trenutno stanje:

Na Vehovčevi domačiji, ki je bila požgana med drugo svetovno vojno, je del hiše namenjen skromni muzejski postavitvi, pred hišo pa sta postavljena top in spomeniku Juriju Vegi. Ne leto obišče domačijo okrog petsto obiskovalcev.

Vsako leto poteka v marcu na Vegovi domačiji osrednja občinska prireditve, ko se strelja tudi s topi (sodelovanje s Slovensko vojsko), kar je za obiskovalce zelo atraktivno.

V Dolskem se nahajata gostilna in hotel Vegov hram, ki sta prevzela ime po Juriju Vegi. V svoji ponudbi še nima z Jurijem Vego povezanih tematskih vsebin.

Pred leti je nastala blagovna znamka Dežela Jurija Vege z ambicijo povezovanja različnih vsebin, dogodkov in izdelkov iz občine Dol pri Ljubljani. V okviru znamke so bili razviti tudi sejmi v Deželi Jurija Vege, ki so potekali na treh lokacijah v občini (Senožeti, Dolsko, Dol pri Ljubljani).

Razvita je bila tematska Vegova pot, ki povezuje Dolsko in Zagorico, in vključuje informacijske table o Vegovem življenju in dosežkih. Pred kratkim je bila podobna pot postavljena tudi iz Moravč proti Zagorici, saj je bila zgodovinsko gledano Zagorica del Moravč.

Posamezni rokodelci so poskušali v skladu z zgodbo Dežele Jurija Vege razviti tudi svoje izdelke, npr. Metka Zver, nekdanja občanka Dola pri Ljubljani, ki ustvarja lesene sklede, skledice in servirne deske Vega, ki se navdihujejo po obliki luninega kraterja. Izdelki na to tematiko so nastali tudi v lončarski delavnici Tomota in Majde Kraker na Vidmu.

Kljub temu, da je Jurij Vega osebnost nadslovesnega slovesa, je potrebno zgodbo njegovih dosežkov podkrepiti z dodatnimi podpornimi vsebinami, ki bodo še bolj atraktivne za obiskovalce.

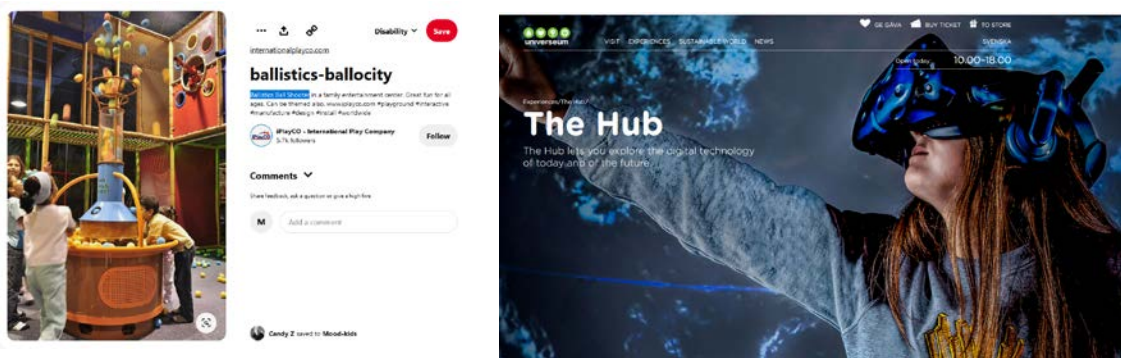
Priložnosti za nadgradnjo vsebin:

1. **Nadgradnja vsebin Vegovega muzeja:** priprava vsebinske in konceptualne zasnove sodobnega matematičnega/znanstvenega muzeja, preučitev možnosti za umestitev vsebin v obstoječi prostor v Zagorici ali iskanje nove lokacije (npr. v Žerjavovem gradu ali v zgornji etaži Rajhove domačije).

Muzejska zbirka bi potrebovala vsaj manjšo posodobitev z vidika urejenosti, vizualnega koncepta in vsebine, ki bi se izvedla v sodelovanju z Občino in Društvom matematikov, fizikov in astronomov Slovenije, ki so že doslej sodelovali pri njeni postavitvi. Smiselna bi bila tudi določena stopnja digitalizacije, tako v smislu vsebin (npr. različne izobraževalno-zabavne matematične igre) kot tudi postavitve (enostavne) spletne strani te pomembne točke. Obiskovalcem bi se, poleg klasične predstavitve muzejske zbirke, ponudilo še bolj interaktivno doživetje rezultatov Vegovega dela v obliki kviza, topniških iger ipd. ter možnosti pogostitve (vsaj pijača in manjši prigrizki). Pomembno je tudi dejstvo, da domačija predstavlja odlično izhodišče za voden pohodniški izlet na Murovico, Miklavža in Trojice in voden izlet z e-kolesi na Prekar in Grmače do Javorščice. Z nadgradnjo ponudbe bi bil upravičen tudi ekonomski vidik doživetja Vegove zgodbe (vstopnina).

Vir: <https://www.momath.org>

Vir: <https://www.universeum.se>,

Vir: <https://www.pinterest.com/pin/16255248633787234/>

2. Nadgradnja vsebin Vegovega hrama: vključitev zgodbe Jurija Vege v ponudbo gostilne (Vegov krožnik z jedmi iz Vegovega časa, baronski krožnik, Vegova sladica z lokalnimi sestavinami, npr. Vegova kocka); vključitev zgodbe Jurija Vege v ponudbo hotela (Vegova soba, baronova soba, Vegova sladica dobrodošlice, nadgradnja turističnega programa na temo Jurija Vege, dodatne informacije o obisku Vegove poti, Vegovi spominki ipd.).

3. Nadgradnja vsebin vodenja po Vegove poti: organizirana promocija in vodenje po Vegovi poti, morda tudi doživljajsko vodenje za otroke, v povezavi z lokalnim turističnim društvom in profesionalnimi turističnimi vodniki.

4. Nadgradnja Vegove poti v krožno pot: po obstoječi trasi iz Dolskega do Zagorice, nato pa po geološki poti po Jožetovem grabnu do potoka Kamnica in ob potoku nazaj do Dolskega. Potrebno bi bilo preučiti možnost izgradnje pohodne poti pod prepustom pod Zasavsko cesto. Povezava z geologijo, ki jo je Vega študiral poleg drugih znanstvenih predmetov na liceju v Ljubljani.

5. Nadgradnja dogodkov: organizacija enega večjega dogodka, povezanega z Jurijem Vego, npr. Matematičnega festivala, Dneva Pi ipd.

Ciljne skupine: »Zeleni raziskovalci« in »Aktivni nostalgiki«

Ključni akterji za sodelovanje pri oblikovanju produkta: Občina Dol pri Ljubljani, Vegova domačija (Jurij Pokovec), Društvo matematikov Slovenije, TD Dolsko (Zlatka Tičar), Vegov hram (Tine in Nejc Zupančič), TROPS.SI, Projektiranje in svetovanje, Jernej Rebolj s. p., Irena in Urban Soban ipd.

6.1.3 Vsebinsko področje: SOTOČJE REK KAMNIŠKE BISTRICE, SAVE IN LJUBLJANICE

Izhodišča:

Pod Dolom se v Savo izlivata Ljubljanica in Kamniška Bistrica. Sava tod teče preko kulturne krajine z mozaikom njiv in travnikov, ki so v bližini vaških naselij posejani z visokodebelnimi sadovnjaki. Njen tok je bil skozi preteklost večkrat uravnavan, vendar ima v primerjavi z drugimi odseki v srednjem toku prav tu še najbolj naravno podobo. Voda ob močnem deževju in v času spomladanskega taljenja snega še vedno prestopi bregove in ima dovolj moči, da mestoma izpodjeda bregove. Tako ustvarja procese in pojave, ki spominjajo na prvinsko podobo reke, zaradi česar je to dragocen bivalni prostor za živali in rastline. Vse to je botrovalo tudi razglasitvi območja za Naturo 2000.

Zgodovinsko gledano naj bi mimo Dola potekala tudi znamenita rimska cesta med Vrhniko in Celjem. Ob njej je ob izlivu Ljubljanice in Kamniške Bistrice v Savo stala rimska postaja Sava Flavia. Sava je bila v preteklosti osrednja prometna pot. O sotočju govori grška pripovedka o Argonavtih. S svojo ladjo Argo so pred 3200 leti pluli tu mimo oz. nekoliko višje. V tistem času je bilo sotočje nekoliko višje, to je 2 km višje pod sedanjim Zalogom. Ko so v naše kraje prišli Rimljani, so na tedanjem sotočju zgradili utrdbo Savo Fluvio in nekaj časa tod imeli brodišče. O sotočju je pisal tudi naš polihistor Janez Vajkard Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske: *Grad Osterberg leži na Dolenjskem, na visokem in strmem hribu, poldrugo miljo od glavnega mesta Ljubljane. Blizu pod tem gradom se stekajo štiri vode: Ljubljanica, Sava, Kamniška Bistrica in Besnica, kar je krasno videti.* V Valvasorjevih časih je bilo sotočje že bližje današnji lokaciji in se je nahajalo v Podgradu, kjer izpod Janč priteče Besnica. V 18. stoletju so tok Save in Ljubljanice uravnavali zaradi potreb plovbe. Tedaj se je sotočje premaknilo na današnjo pozicijo in s tem je sotočje štirih rek postalo sotočje treh rek. Okolico sotočja sestavlja pokrajina z mozaikom njiv in travnikov ter bližnjih naselij. Skozi obrežno gozdno vegetacijo so urejene poti, ki zlahka pripeljejo do Save, Kamniške Bistrice in Ljubljane. V času močnejših deževij in taljenja snega voda s svojo mogočno močjo prestopa in izpodjeda bregove, kot jih je že od nekdaj, preden je človek posegel v njeno strugo.

Dostop do sotočja je iz Vidma ali Dola pri Ljubljani skozi polja in travnike na savskih terasah. Pot vodi do velikega prodišča (sipine) na levem bregu Save. Prodišče je zlahka dostopno. Trojno sotočje je oddaljeno slab kilometer po toku navzgor.

Trenutno stanje:

Sotočje rek je dostopno po poljskih poteh iz Vidma, Dola, Kleč in Dolskega. Poti niso posebej vzdrževane. Med domačini so te sprehajalne poti priljubljene za rekreacijo. Mnogi radi zahajajo na veliko prodišče, ki se nahaja slab kilometer pod sotočjem rek. Samo sotočje je precej zaraščeno in nedostopno.

Občine Dol pri Ljubljani, Domžale in Kamnik so pred 20 leti pristopile k ureditvi poti ob Kamniški Bistrici v sklopu projekta Kamniška Bistrica – zelena os regije. Občini Kamnik in Domžale sta v teh letih uspeli urediti precejšen del poti, v Dolu pri Ljubljani pa še ni prišlo do realizacije, saj je teren izredno zahteven zaradi prečkanja Zasavske ceste in poplavne ogroženosti območja.

Sotočje je opredeljeno kot območje Natura 2000 zaradi ohranjene naravne struge Save in habitatov. Sotočje je že od nekdaj privlačilo ribiče, tod je ribaril celo jugoslovanski kralj Aleksander. Območje predstavlja enega zadnjih ohranjenih večjih naravnih prodišč na Savi in pomembnejše ter redko drstišče sulca v Evropi, zato je kraj že od nekdaj znan kot elitni sulčarski revir. Sulec je največja salmonidna riba sladkih voda. Samo Slovencem ga je uspelo ohraniti v takšnem številu, da je zanimiv tudi za športni ribolov in ribiški turizem. Med sotočjem in Jevnico se nahajajo njegova starodavna drstišča. Ribiški poznavalci menijo, da bi lahko sulec privabil svetovno ribiško javnost, zato je smiselno to dejavnost negovati in vključevati tudi v turistično ponudbo.

Priložnosti za nadgradnjo vsebin:

1. Ureditev sotočja in bližnjega prodišča s prostorom za oddih, razglednim stolpom in platojem za opazovanje ptic in drugih živali:

Ob sotočju lahko obiskovalci opazujejo ptice kulturne krajine, gozdne in vodne ptice. Med gnezdenjem lahko na prodiščih in tik ob reki opazujemo razne rase, sive čaplje, male deževnike in male martince, povodne kose, vodomce in sive pastirice. V okolici so tudi kobilarji, rjavi srakoperji in pogorelčki. Pojavljajo se tudi posebne vrste, kot so črna in rjava štoklja, črni škarnik in rjavi lunj. Pozimi in v času selitve so tukaj pogostejši kormorani in velike bele čaplje, pa tudi rumenonogi in rečni galebi, mali prodniki ter pikasti in zelenonogi martinci.

Vir: <https://www.visitlimburg.be>

Vir: <https://www.visitlimburg.be>

Vir: <https://sp.depositphotos.com>

Vir: <https://www.dreamstime.com>

Preveriti bi bilo potrebno tudi možnosti ureditve bližnjega prodišča, ki je že zdaj priljubljena točka oddiha za domačine in druge obiskovalce. Poleti se ljudje tu radi sončijo oz. hladijo ob vodi, zakurijo ogenj in imajo manjše piknike. Morda bi se dalo prostor urediti z igriščem za otroke, ležalniki in kurišči za piknike.

Vir: <https://www.visitlimburg.be>

2. Ureditev pravnih podlag za izvajanje aktivnosti na reki Savi (spust z rafti, kajaki, kanuji) in vzpostavitev povezav z ustreznimi ponudniki aktivnosti na divjih vodah - občinski Odlok o določitvi plovbnega režima na reki Savi.

3. Oblikovanje butičnega turističnega paketa, ki naslavlja lov na sulca in ima potencial za privabljanje več dnevni gostov izven glavnih turističnih mesecev oz. v zimskih mesecih (povezava z ustreznimi prenočitvenimi kapacitetami, kjer bi se »ulov« gostom tudi kulinarično pripravil).

4. Trasiranje in označitev kolesarskih/pohodnih poti do sotočja rek:

Na območju občine Dol pri Ljubljani se zaključuje rekreacijska os ob Kamniški Bistrici, ki se s kolesarskimi in peš povezavami začne pri izvru v dolini Kamniške Bistrice, nadaljuje skozi Kamnik in Domžale ter zaključi v Dolu pri Ljubljani, od koder bi jo bilo potrebno s kolesarsko potjo povezati z Ljubljano. Na območju občine Dol pri Ljubljani namreč Kamniška Bistrica zaključuje svojo pot in se izliva v Savo. Kamniška Bistrica je tu v celotni dolžini regulirana in mora biti urejena protipoplavno. Z vzpostavitvijo novih rekreacijskih površin oziroma razlivnih površin ob vodotoku bi se v času visokih voda gorvodno lahko zadržala določena količina vode, ki sicer ob neurjih zelo hitro pridrvi po regulirani strugi navzdol in povzroči poplave dolvodno. Vzpostavitev sistema parkov ob Kamniški Bistrici oziroma retenzijskih površin za visoke vode pa bi povzročil časovno ugodnejšo razporeditev visokovodnega

vala in s tem povečal poplavno varnost v občini. Vse popravne rešitve bi lahko obenem reševale tudi rekreacijske izzive ob reki in sotočju, primerne za občane in druge obiskovalce. Kot je bilo opredeljeno že v dokumentu Kamniška Bistrica – zelena os regije, je z vidika celotnega sistema povezave rekreacijskih programov ob Kamniški Bistrici območje Dola pri Ljubljani zanimivo predvsem zaradi sotočja treh rek - Save, Ljubljanice in Kamniške Bistrice. Na tem območju je možno urediti učne poti, ki bi temu prostoru dale posebno vsebino in piknik prostor.

Poleg tega se Kamniška Bistrica po lepoti okolja ne more primerjati z lepoto široke, bolj ali manj naravne struge reke Save, ki s svojimi širokimi prodišči lahko predstavlja atraktivno točko za sončenje, piknike in opazovanje narave.

S povezavo rekreacijskih programov in turistično izletniških zanimivosti ob Kamniški Bistrici v enoten sistem si lahko obetamo sledeče:

- kontinuiteto kolesarskih in peš povezav od izvira Kamniške Bistrice do njenega izliva v Savo ter povezavo le-teh v širši sistem kolesarskih in peš povezav do vseh drugih, za razvoj izletništva pomembnih zanimivosti;
- sistem celovite turistične ponudbe s celotno podobo poti in rekreacijsko-izletniškega programa, ki kot taka lahko predstavlja turistično atrakcijo celotne regije, ki jo je moč tržiti kot enoten produkt na trgu turističnih produktov;
- reševanje poplavne varnosti, saj se skupaj z zelenim sistemom ob vodotoku vzpostavljajo retenzijske površine za zadrževanje oziroma zmanjševanje visokovodnega vala;
- osmišljanje dostikrat zanemarjenih in nevdrževanih površin ob vodotokih z novimi programi, ki hkrati varujejo območje pred neustrezno rabo in rastjo črnih odlagališč odpadnega materiala;
- vzpostavitev rekreacijske osi oziroma sistema parkov ob Kamniški Bistrici pomeni oazo zelenja oziroma novo prostorsko kvaliteto.

5. Ureditev tematske poti o naravni in kulturni dediščini sotočja:

Vir: <https://www.radolca.si/>

Reki Kamniška Bistrica in Sava sta zanimivi kot območji živalskih in rastlinskih habitatov, poleg tega pa je edinstvena tudi kulturna dediščina, ki je nastala s posegi človeka. Zlasti Kamniška Bistrica predstavlja s svojimi mlinščicami in vodosilnimi napravami pomembno tehnično dediščino regije, ki pa je prezrta in premalo poznana. Gre za številne objekte tehnične dediščine (stare mline, mlinščice, jezove in zapornice, elektrarne in druge naprave), ki zelo hitro izginjajo, s tem pa reka izgublja svoj potencial kot pomembna tehnična dediščina regije. Zato je potrebno tehnično dediščino, ki je še ostala, čimprej ustrezno raziskati in zavarovati ter vključiti v ustrezno zgodbo oziroma interpretativen program, ki bo zanimiv tudi za turiste.

Ob dolski Mlinščici se je iz mlina razvila tovarna barv JUB (urejena muzejska zbirka), na Pšati v Beričevem je ohranjen tudi stari valjčni mlin. Poleg tega so na Pšati pri hiši »V centrali« bratje Moder postavili prvo elektrarno, ki je z električno energijo oskrbovala več okoliških vasi. Turbino hrani Tehniški muzej Slovenije, elektrarna pa je bila pred kratkim porušena. Z vodo iz Mlinščice so se napajali vrtovi pri Erbergovi graščini.

Ciljne skupine: »Zeleni raziskovalci«, »Avanturisti«, »Aktivne družine« in »Predane mame«

Ključni akterji za sodelovanje pri oblikovanju produkta: Občina Dol pri Ljubljani, Mestna občina Ljubljana, Marta Vahtar (ICRO Domžale), JUB, TD Dol pri Ljubljani (Jurij Kuhar), KUD Jurij Fleischman, Dnevni bar Ivi, Stane Omerzu, RD Bistrica-Domžale, TROPS.SI, Projektiranje in svetovanje, Jernej Rebolj s. p., Irena in Urban Soban, b-23, zastopstvo športne opreme, Marko Obid s.p., Društvo rečnih kapitanov Ljubljana, Rafting klub Vidra Litija ipd.

6.1.4 Vsebinsko področje: KORANT IN ARHEOLOŠKA DEDIŠČINA OBMOČJA

Izhodišča:

Na območju občine Dol pri Ljubljani v dolini reke Save in po slemenih Posavskega hribovja so arheologi odkrili več arheoloških najdišč iz prazgodovine in novejših obdobij, ki kažejo na to, da so bili ti kraji že od nekdaj naseljeni. O tem pričajo arheološka najdišča na hribu Ajdovščina, na Gradišču pri Podgori, v Križevski vasi ter v Dolskem. Na Ajdovščini so našli stare okope iz halštatske dobe, žarne grobove in talilnico železa. V neposredni bližini Gradišča je bila najdena nedokončana sekira, narejena iz rečne oblice, ki jo strokovnjaki uvrščajo v čas med koncem neolitika in starejšo železno dobo. Stara ledinska imena, kot na primer Ajdovščina, Gradišče in Tičnica, nakazujejo na poseljenost teh danes gozdnatih krajev.

V teh krajih so nekoč stale utrjene postojanke, ki so jih ilirsko-keltska plemena ob začetku našega štetja postavljala za obrambo pred Rimljani, ki so prodirali v te kraje. Mimo Dola naj bi tekla znamenita rimska cesta med Vrhniko in Celjem. Ob njej je ob izlivu Ljubljanice in Kamniške Bistrice v Savo stala rimska postaja Sava Flavia. Na rimske čase opozarjajo tudi rimske najdbe v Križevski vasi.

Arheološke najdbe so iz obdobij neolitika, eneolitika, bronaste dobe in zgodnjega srednjega veka, ko so kraje poseljevali Slovani. Znani so tudi ostanki iz časa Rimljanov, in sicer v Dolskem in Križevski vasi.

Zaboršt pri Dolu: Del gomilnega grobišča, ki pripada gradišču na Ajdovščini. V vasi so bili odkriti tudi sledovi prazgodovinske metalurške dejavnosti (žindra, eventualno talilne peči).

Podgora, Kravjek: manjše železnodobno gradišče.

Dolsko: delno raziskano rimskodobno žgano grobišče, odkrito konec 19. stol. Starejša literatura omenja 400 grobov. Najdbe hrani Prirodoslovni muzej na Dunaju.

Kleče, Levičnik: Najdišče kamnite, verjetno neolitske sekire in sledovi prazgodovinske ter zgodnjersrednjeveške poselitve, odkriti ob gradnji plinovoda leta 2008.

Križevska vas: Ruševine poznogotske cerkve, v kateri so 1953 našli ostanke rimske stavbe z mozaikom, nagrobnik in sarkofag. Nagrobnik je služil kot pražnik cerkve, omenjene leta 1526. V sarkofagu sta bila dva skeleta s ketlaškimi pridatki; predvideva se večje grobišče.

Na zahodnem robu vasi Dolsko (Spodnje Škovce) je bilo leta 2007 odkrito novo najdišče, ostanki iz neolitika, eneolitika, bronaste dobe in zgodnjega srednjega veka, ko so kraje poseljevali Slovani.

Ohranjena je zgodba o Ajdovski deklici, ki naj bi stala z eno nogo na Ajdovščini (hrib nad Korantom) z drugo pa na drugem bregu Save in v reki prala pleničke. Zgodba o Ajdovski deklici je ljudska legenda, ki je zelo prisotna v ustnem izročilu Slovencev. Ajdi so bili v slovenski mitologiji označeni za nadnaravno velika bitja oz. božanstva, Ajdovske deklice pa so bile hčere takih bitij. Kasneje, v času pokristjanjevanja so bili tako označeni pogani oz. staroverska politeistična ljudstva. Doba svobodne Karantanije je kratka. Na krvavih bojiščih sta se srečali stara in nova vera, za pripadnika nove vere staroselec ni več ajd – velikan, ampak ajd - pogan. Nekateri pogani so bili dobrosrčni. Predvsem ajdovske deklice so ljudem rade pomagale. Ajdovske deklice imajo tako vlogo pozitivne osebe, saj ljudem pomagajo, so dobrega srca. Fizično so bila to lepa in velika dekleta, saj so hčere velikana Ajda. Imajo lastnosti čarobnega bitja. Ajdi so velikokrat pomagali graditi cerkve, premikali so skale, živeli so v jamah, z nogama so stali na dveh bregovih in prali perilo, deklice so v predpasnikih nosile kamenje ali zlato itd. Skoraj vsak kraj ima še danes svojo različico legende in »resničnih srečanj«. Starejši ljudje pomnijo veliko zgodb, medtem ko mlajši vedno manj. Bajna bitja so po predstavah ljudi živela v naravnem okolju, v katerem se je moral človek za sožitje z njimi znajti in večkrat poslušati njihove nasvete, če je hotel preživeti. V naravi je zato najti največ skrivnostnih bitij, z njimi povezanih zgodb in spominov.

Korant predstavlja vstopno točko v Posavsko hribovje. S svojimi igrišči, piknik prostorom in sprehajalnimi potmi je zanimiva iztočna točka za vse ljubitelje narave in pohodništva. Korant predstavlja izhodišče za sprehod po številnih položnih gozdnih poteh; lahko se odpravite na Ajdovščino, do Vinj, Kamnice ali Petelinj, ali pa se spustite v Podgoro in Zajelše.

Trenutno stanje:

V Rekreativnem centru Korant se odvija pomemben del športnih aktivnosti v občini Dol pri Ljubljani. Gre za priljubljeno točko med domačini, ki se tukaj radi rekreirajo in vstopajo na gozdne poti tega začetnega dela Posavskega hribovja. Priljubljene so poti na Ajdovščino, Krevljico, proti Vinjam in Petelinjam. Na lokaciji deluje piknik prostor, s katerim opravlja TD Dol pri Ljubljani. V zaprtem objektu je urejen gostinski del skupaj s kuhinjo, šankom, sedišči in sanitarijami, vendar gostinski objekt formalno ne deluje.

Arheološka najdišča niso vključena v ponudbo kraja in tudi prebivalci na splošno slabo poznajo starodavno zgodovino teh krajev. Iz tega razloga bi veljalo namestiti informativne table.

Priložnosti za nadgradnjo vsebin:

1. Zagon gostinske dejavnosti na Korantu z obratovalnim časom vsaj ob koncih tedna in čez poletje.

2. Ureditev doživljajske tematske poti za otroke oz. družine na temo arheološke dediščine območja, morda v povezavi z Ajdovsko deklico, lahko po principu Družinske doživljajske transverzale, ki že uspešno deluje v več krajih po Sloveniji. V sklopu tega se organizira tudi vodene ogledne tematske poti oz. samostojna doživetja poti (potreba po postavitvi informativnih tabel). Obstaja možnost rekonstrukcije železnodobnega gradišča. S tem bi bila lahko povezana tudi gostinska ponudba na Korantu.

Vir: <https://www.riesenwald.ch>

Vir: <https://www.skrateljic.org>

Vir: <https://www.skrateljic.org>

Ciljne skupine: »Zeleni raziskovalci«, »Aktivni nostalgiki«, »Aktivne družine« in »Predane mame«.

Ključni akterji za sodelovanje pri oblikovanju produkta: Občina Dol pri Ljubljani, TD Dol pri Ljubljani, Hiša zabave Pustotnik (Tjaša Pustotnik), Vode d.o.o., TROPS.SI, Projektiranje in svetovanje, Jernej Rebolj s. p., Irena in Urban Soban, Zavod Škrateljci ipd.

6.1.5 Vsebinsko področje: KMETIJE ODPRTIH VRAT

Izhodišča: Branjevke s kmetij v občini Dol pri Ljubljani, zlasti tistih na pragu Ljubljane, so že v prejšnjem stoletju zalagale ljubljansko tržnico z lokalno pridelanimi živili. Tradicija pridelave hrane se je ohranila do današnjih dni in se na nekaterih kmetijah razvila v velike razsežnosti.

V občini Dol pri Ljubljani še vedno deluje precej večjih kmetij, ki proizvajajo lokalno hrano oz. se ukvarjajo z rejo kmečkih živali. Ohranjanje le-teh je pomembno za izgled kulturne krajine, obenem pa postaja lokalna hrana vse pomembnejši element sodobne gastronomske turistične ponudbe. Nekatere kmetije so se usmerile direktno v turizem, npr. Turistična kmetija Pr' Krač v Dolskem, zagotovo pa je na tem področju še veliko priložnosti. Povpraševanje po lokalno pridelani in kakovostni hrani, pa tudi po pristnih doživetjih na kmetiji je vse večje, zato kaže tudi v Občini Dol pri Ljubljani spodbujati to področje.

Z občinskim nakupom 200 let stare Rajhove domačije, vpisane v Register nepremične kulturne dediščine, so se v občini odprle možnosti za celovito ureditev vaškega jedra, primerne tako za lokalna društva in prebivalce kot tudi za izvajanje turistične dejavnosti, saj se bo objekt z neposredno okolico oblikoval kot večnamenski prostor za druženje, izobraževanje, delo in sprostitev.

V okviru objekta se kažejo konkretne možnosti za preureditev nekdanje kmetije s sodobnimi turističnimi vsebinami za domačine in druge obiskovalce. Urejen bo »Park življenja« s sadno-zeliščnim parkom in čebelnjakom s prostorom za počitek po principu apiterapije.

Rajhova domačija bo ponujala tudi možnost vzpostavitve trgovine in tržnice z lokalnimi pridelki in izdelki, kavarne ter prostora za izvedbo različnih doživljajskih delavnic, npr. zeliščarskih delavnic v okviru zeliščarske sekcije TD Dolsko in Vrta zdravilnih rastlin, z izdelavo Vegove tinkture/prigrizka ipd., čebelarskih delavnic z nakupom grajskega/Vegovega medu, kulinarčnih delavnic ipd). Objekt v zgornjem delu ponuja možnost butičnih namestitev za pohodnike in kolesarje, ki predstavljajo pomemben segment gostov aktivnega turizma ali celo ureditev/prenosa Vegovega muzeja oz. sodobnega matematičnega/znanstvenega muzeja.

Država bo v naslednjih letih podpirala predvsem investicije v dvig kakovosti infrastrukture in storitev nastanitvenih turističnih kapacitet hotelov in hotelom podobnih nastanitvenih obratov (hoteli, moteli, gostišča, penzioni, visoko kakovostne turistične kmetije, visoko kakovostni kampi in ponudba »glampinga«), izključno tistih ki bodo zadostili pogojem butičnosti in visokih energetskih in okoljskih standardov glede na usmeritve novodobnih turistov. Tej smeri bi morala slediti tudi ponudba v občini na področju prenočitvenih kapacitet, na področju gastronomije pa povečevanju deleža lokalno pridelane hrane v turistični verigi vrednosti.

Trenutno stanje: Občina Dol pri Ljubljani je pred 15 leti izvedla popis kmetij (identificiranih je bilo cca. 20), pripravila letake za posamezne kmetije, skupno brošuro in obcestne table, ki usmerjajo obiskovalce k njim po nakupe. Organizirani so bili tudi trije sejmi s ponudbo kmetij, in sicer pod znamko Dežela Jurija Vege. Postavljena je bila tudi spletna stran www.nadezeli.si, kjer so bili kmetje predstavljeni in so lahko tudi objavljali svojo aktualno ponudbo, a je bila po nekaj letih ukinjena.

Na območju občine deluje ena turistična kmetija Pr' Krač, ki ima celovito gostinsko ponudbo za obiskovalce in PZA za avtodomarske goste, ki je vse bolj obiskan. Turisti lahko sodelujejo pri kmečkih opravilih.

V Osredkah v neposredni bližini Vrta zdravilnih rastlin deluje PZA Vode, kjer je prav tako vse več obiskovalcev.

Občina Dol pri Ljubljani je kupila Rajhovo domačijo, kjer namerava urediti sadno-zeliščni park, postaviti čebelnjak.

V Vinjah deluje na Kmetiji Pr' Homon Hiša zabave Pustotnik, kjer ponujajo počitniške delavnice/varstvo za otroke. Obstaja možnost nadgradnje vsebin za otroke (mini ZOO).

Posamezne kmetije (npr. pri Rak v Klečah, Pr' Pečnikar v Zaborštu, Pr' Medišku v Brinju in še kje) ponujajo nakup lokalne hrane na domu. Lokalna tržnica še ni bila vzpostavljena.

Posamezni ponudniki so izkazali interes izvajanja delavnic, npr. peke kruha (Kmetija Pr' Goset).

V občini delujejo trije Aktivni žena (društva), od katerih izvaja AŽ Plamen Dolsko tudi kulinarične delavnice v prostorih kulturnega doma Dolsko.

V Brinju izvaja Konjeniški klub Doly šolo jahanja, praznovanje rojstnih dni, delavnice, poletne taborne vožnje s kočijo.

Priložnosti za nadgradnjo vsebin:

1. Razvoj doživljajskih programov na Rajhovi domačini za turiste v povezavi z upravljalcem Rajhove domačije in PZA-ji ter drugimi lokacijami, kjer so že prisotni gosti. Možnost vključevanja lokalnih rokodelcev, tudi kmetov in društev, ki nimajo ustreznih prostorov za izvedbo delavnic v prostore Rajhove domačije.

2. Razvoj inovativnih/butičnih prenočitvenih kapacitet na kmetijah (npr. spanje na senu, čebelnjaku, v povezavi z Rajhovo domačijo) ter preučitev možnosti za vzpostavitev t.i. razpršenega hotela, ki povezuje tako nastanitve na kmetijah kot tudi nastanitve v okviru postajališč za avtodome in drugih (zasebnih) nastanitvenih kapacitet. Prenoitvenih kapacitet v občini je malo. Kapacitete, ki izpolnjujejo nacionalne turistične usmeritve treh ali več zvezdic, najdemo le v okviru Vegovega hrama. Turistična kmetija Pr' Krač prenočitev sicer (še) ne ponuja, kljub že urejenim kapacitetam. V občini delujeta še 2 zasebna ponudnika, ki lastne, zasebne kapacitete ponujata preko nastanitvenih portalov ter postajališča za avtodome kot posebna oblika namestitve.

3. Nadgradnja vsebin posameznih kmetij, usmeritev v turizem (doživljajski programi za goste, npr. spoznavanje živali, jahanje itd., pomoč pri opravljanju sezonskih del. Pri tem obstaja potreba po dodatnih spodbudah dopolnilnih dejavnosti na (predvsem ekoloških) kmetijah, tudi z občinskimi sredstvi.

Vir: Turistična kmetija Pod Kostanji, Motnik

Vir: Kmetija Pr' Krač

4. Postavitev lokalne tržnice oz. stalnega mesta za odkup kmetijskih proizvodov.

Vir: FB Lokalna tržnica Logatec

Ciljne skupine: »Aktivni nostalgiki«, »Aktivne družine« in »Predane mame«

Ključni akterji za sodelovanje pri oblikovanju produkta: Občina Dol pri Ljubljani, TD Dolsko, TD Dol pri Ljubljani, Turistična kmetija Pr' Krač in drugi lastniki kmetij, Vode, d.o.o., TROPS.SI, Projektiranje in svetovanje, Jernej Rebolj s. p.

6.2 Horizontalna področja

6.2.1 Vsebinsko področje: DOGODKI

Dogodki so eden izmed pomembnih kanalov razvoja in trženja turističnih produktov, saj ustvarjajo zanimive zgodbe in ustvarjalce spodbujajo k turistični nadgradnji, obiskovalce pa k povečanju interesa za zadržanje na območju dalj časa oziroma k spodbudi o ponovnem obisku območja in preizkušanju dodatne turistične ponudbe. Dogodki/festivali tako predstavljajo tudi enega izmed promocijsko—trženjskih kanalov za predstavitev preostale turistične ponudbe območja.

Zaradi navedenih razlogov predlagamo nadgradnjo obstoječih (manjših) dogodkov, ki so v preteklosti izkazali potencial nadgradnje in dober obisk (tudi obiskovalcev izven meja občine) ter njihovo nadgradnjo v inovativne večje prireditve, ki se nanašajo na ključna turistična področja občine (kulturna dediščina ter šport & rekreacija), vse pa s poudarkom na organizaciji po načelih trajnostnega razvoja¹⁴ in zaželeno tudi v sodelovanju z deležniki iz sosednjih občin, regije in okoliških regij, kjer je to smiselno.

Tekom priprave dokumenta so bili identificirani predvsem naslednji dogodki s potencialom za združevanje in nadgradnjo:

- pomlad: Dnevi Jurija Vege, Gregorjevo, Kresovanje na Korantu, Prvomajska budnica Pr' Krač s promenadnim koncertom, Tek in pohod na Murovico
- jesen: Jesenski sejem, Martinovanje, Kolesarski vzpon v Zagorico
- zima: Božično-novoletni koncerti, Novoletni tek, Tek in pohod na Murovico

Dogodke bi bilo potrebno smiselno združiti, vsebinsko nadgraditi, privlačneje poimenovati (npr. Festival veselja) in obogatiti turistično ponudbo z različnimi tekmovanji (npr. v peki poprtnika, velikonočnih oblatov, ipd.), kulinariko (tudi po principu »odprte kuhinje«), delavnicami (npr. lončarstvo, zeliščarstvo), kuponi za zbiranje nalepk/žigov pri turističnih ponudnikih in gostincih (zbrane nalepke pomenijo nagrado), idr. Razmisliti tudi o organizaciji vsakoletnih pohodniških oziroma kolesarskih poti z zaključno prireditvijo za širšo javnost.

Ciljne skupine: »Aktivni nostalgiki«

6.2.2 Vsebinsko področje: SISTEMSKO UPRAVLJANJE TURIZMA V OBČINI

Glede na razdrobljenost obstoječe turistične ponudbe, pomanjkanja sodelovanja med turističnimi ponudniki in slabše poznavanje lokalne turistične ponudbe, tako med turisti in obiskovalci, lokalnimi turističnimi ponudniki kot tudi prebivalci je nujno, da se sistemsko pristopi k upravljanju turizma v občini. To je ključno z dveh vidikov; prvič: zaradi zagotavljanja nujnega povezovanja turističnih ponudnikov in turistične ponudbe med seboj, s poudarkom na skrbi za soobstoj in spodbudami za kreiranje novih turističnih priložnosti in drugič: zaradi zagotovitve potrebnih finančnih sredstev za povečanje dodane vrednosti, oblikovanje, promocijo in trženje lokalne turistične ponudbe.

---

¹⁴ [priročnik-trajnostni-dogodki.pdf \(planbz slovenija.si\)](#)

V prvi fazi se predlaga zagotovitev sredstev za 1 osebo za polovični ali polni delovni čas, zaposleno na Občini oz. v okviru TIC-a), v 2. fazi, s povečanjem povpraševanja po turističnih storitvah v občini, pa ustanovitev javnega zavoda za turizem (ali kombinacijo več dejavnosti, npr. turizem, šport in kultura), ki bi opravljal naslednje naloge razvoja, promocije in trženja turistične ponudbe:

- ažurno zbiranje in posodabljanje turistične ponudbe na enem mestu,
- vzpostavitev in upravljanje (vsaj dvojezične) turistične spletne strani ter drugih komunikacijskih kanalov - socialna omrežja (spletna stran mora odgovoriti na vprašanja »zakaj obiskati Dol pri Ljubljani« in »katere so TOP atrakcije« ter ponuditi ideje za nekaj-urni, 1-dnevni in 2-dnevni obisk z direktno povezavo na povpraševanje, s posebnim poudarkom na dostopnosti za gibalno ovirane obiskovalce),
- oblikovanje celostne grafične podobe destinacije (krovna pojavna oblika s ključnimi komunikacijskimi sporočili – nosilnimi slogani, ki naj gredo v smeri ene od treh alternativ: »Dežela Jurija Vege« ali »Dolina veselja« ali »Dolina baronov«¹⁵ / *Land of Juri Vega' "ali" Valley of Joy "ali" Valley of Barons*) in spodbujanje njene uporabe pri vseh turističnih ponudnikih,
- oblikovanje integralnih turističnih produktov s poudarkom na 1-dnevnih gostih,
- priprava promocijskih materialov,
- delo s turističnimi ponudniki na terenu (pomoč pri nadgradnji ponudbe preko izobraževanj, svetovanj, priprave promocijskih gradiv, spodbujanje pridobivanja znakov kakovosti za turistične ponudnike, ki jih priznava Zelena shema slovenskega turizma, informiranje in pomoč pri prijavi na nacionalna in evropska sredstva ter istočasno tudi informiranje o preostali lokalni turistični ponudbi, o tradicionalnih običajih, jedeh, idr.),
- razvoj in vzpostavitev različnih trženjskih kanalov,
- pridobivanje dodatnih (nacionalnih in evropskih) finančnih sredstev za razvoj in implementacijo turističnih aktivnosti,
- turistično vodenje oz. koordinacija turističnega vodenja,
- koordinacija upravljanja z javno turistično infrastrukturo (table, poti,...),
- povezovanje z regijskimi in nacionalnimi turističnimi organizacijami,
- vodenje statistik turističnega obiska in interesov turistov ter obiskovalcev,
- vzpostavitev nabavno prodajne verige za prodajo lokalnih prehranskih, rokodelskih in drugih lokalnih izdelkov (opcije: tipske omare/police na najbolj frekventnih turističnih točkah in pri ponudnikih prenočitvenih kapacitet, v okviru javne turistično-informacijske točke oz. v sodelovanju s Kmetijsko zadruzo Domžale (interes po visokokakovostnih lokalnih produktih je že bil izkazan s strani PZA Vode),
- organizacija rednih srečanj turističnih ponudnikov (1-2x letno) za druženje in izmenjavo znanj ter izkušenj,
- razvoj (in prodaja) lokalnih turističnih spominkov (morda preko natečaja).

Dodatno se predlaga še izdelava kratkega filma o pomenu ohranjanja narave, naravne in kulturne dediščine ter ustreznem obnašanju na vseh sprehajalnih, pohodnih in drugih rekreativnih poteh, ki je namenjen vsem obiskovalcem in se širše predvaja; tako na turistični spletni strani, v turistično-informacijski točki, na posameznih turističnih izhodiščih točkah kot tudi ob različnih prireditvah.

---

¹⁵ Glej naslednje vsebinsko področje.

Dodatne predlagane aktivnosti na ravni Občine:

- nadgradnja letnih občinskih razpisov za sofinanciranje društev, pri katerih bi se z dodatnimi sredstvi financiralo izvajanje turističnih programov in projektov oz. v skladu s pričujočimi razvojnimi usmeritvami ustreznih turističnih vsebin (izvedba na kratek rok),
- sprejeti tudi lokalni Odlok o turističnem vodenju in izvesti potrebna usposabljanja za turistične vodnike (izvedba na dolgi rok glede na razvoj integralnih turističnih produktov).

Ciljne skupine: vsi

6.2.3 Vsebinsko področje: USTREZNA JAVNA (TURISTIČNA) INFRASTRUKTURA

Urejena javna turistična infrastruktura dviguje kakovosti uporabniške izkušnje tako prebivalcev kot tudi turistov in obiskovalcev na določenem območju ter prispeva k dvigu konkurenčnosti, privlačnosti, varnosti in funkcionalnosti v turizmu. K temu stremi tudi država, saj bo v naslednjih letih samo v okviru Načrta za okrevanje in odpornost namenila 10 mio EUR za trajnostni razvoj javne in skupne turistične infrastrukture in naravnih znamenitosti v (sicer) vodilnih turističnih destinacijah, s poudarkom na okoljsko učinkovitih in zelenih rešitvah.

Deležniki v občini Dol pri Ljubljani pripisujejo največji pomen ureditvi nujne infrastrukture sprehajalnih, pohodnih, kolesarskih in vodnih poti, vključno z označitvijo ter, v manjši meri, tudi turističnih namestitev. Pri javni turistični infrastrukturi ne gre pozabiti tudi na razvoj in uporabo digitalnih tehnologij za visoko kakovostno uporabniško izkušnjo.

Ključne prepoznane investicije v infrastrukturo in z njo povezane aktivnosti so:

- ureditev treh izvirov pitne vode: v Križevski vasi pod Murovico (že urejen, potrebna le označitev), Jožetov graben, Laze – potok Slapnica (pri vseh treh izvirovih se v letu 2022 opravi še mikrobiološka analiza vode),
- označevanje in dodatna oprema turističnih točk, poti in izvirov pitne vode: informativne, usmerjevalne in pojasnjevalne table, klopi, koši za odpadke, zemljevidi (v fizični oz. digitalni obliki),
- sanacija dostopnih cest do ključnih turističnih točk (npr. do spominske sobe Jurija Vege),
- ureditev Rajhove domačije kot osrednje turistične točke druženja in kot izhodišče za nadaljevanje turističnega raziskovanja v občini,
- izdelati projekt za nadgradnjo športne infrastrukture v neposredni bližini ŠRC Korant (Občina kot lastnik parcel nad in pod nogometnim igriščem, KO 1761 Dol pri Ljubljani, št. parcel: 431/1 in 434/1),
- ustrezna umestitev turistične infrastrukture v prostorske akte,
- ureditev zaraščenih površin ob Mlinščici, postavitve mostička/brvi čez Mlinščico za zagotovitev krožne poti ter postavitve knjigobežnic, počivalnikov in opazovalnic,
- izdelava celostne prometne strategije, vključno z izdelavo strategija mehke mobilnosti, v kateri so opredeljeni ukrepi za minimizacijo vplivov transporta ter ukrepi za spodbujanje pešačenja in kolesarjenja,
- ureditev pohodniških in kolesarskih poti: dostopnost, urejenost, označbe, dogovori o rednem vzdrževanju z lokalnimi društvi, nadgradnja zbiranja žigov.

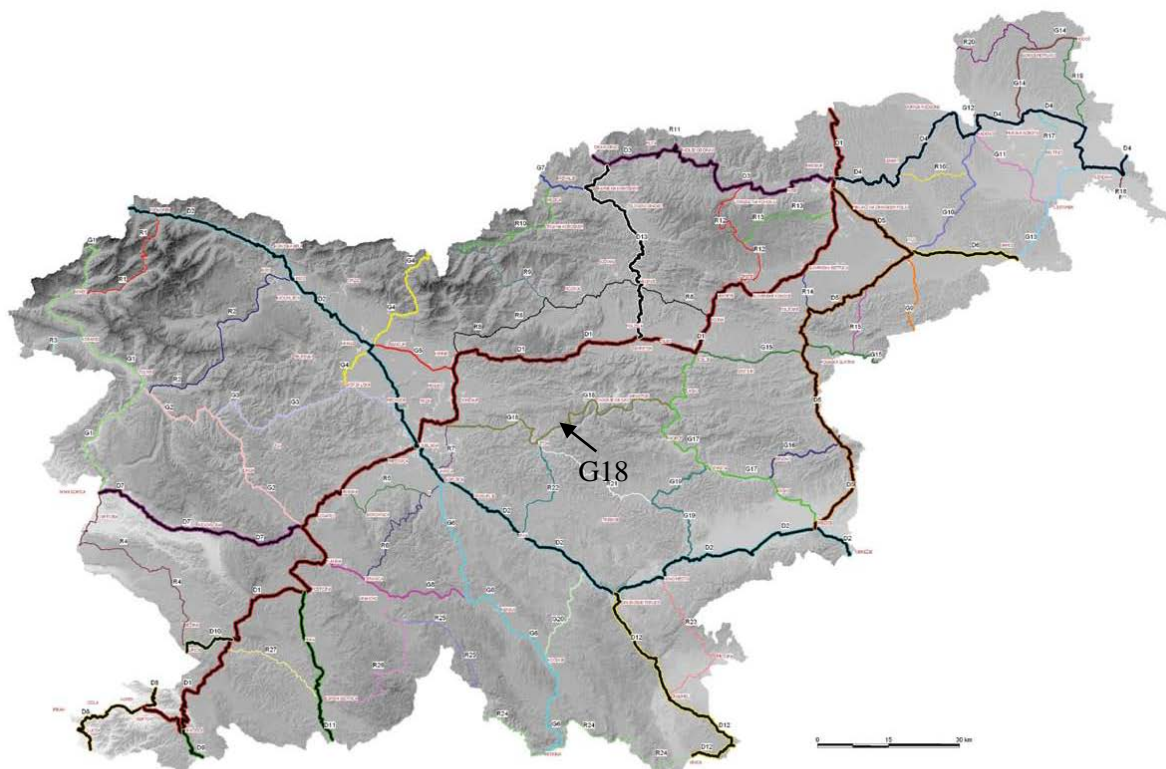
Izziv kolesarjenja v občini Dol pri Ljubljani iz vidika tujih obiskovalcev in turistov je zaznati predvsem v tem, da ne gre za prave kolesarske poti - samostojne javne ceste, namenjene izključno prometu kolesarjev in odmaknjene od ceste za motorni promet, kar, sploh za družine z otroki in nevešče kolesarje, lahko predstavlja večjo varnostno težavo. Ena izmed rešitev bi lahko šla v smeri ureditve talnih oznak s piktogrami kolesarjev ali ureditvijo kolesarskih pasov na vozišču (s črto označen del vozišča, namenjen izključno vožnji s kolesi), kjer je to mogoče.

Poleg že navedenih predlogov za razvoj kolesarstva, dodatno predlagamo še intenzivnejšo promocijo dveh kolesarskih poti, ki sta že ustrezno označeni:

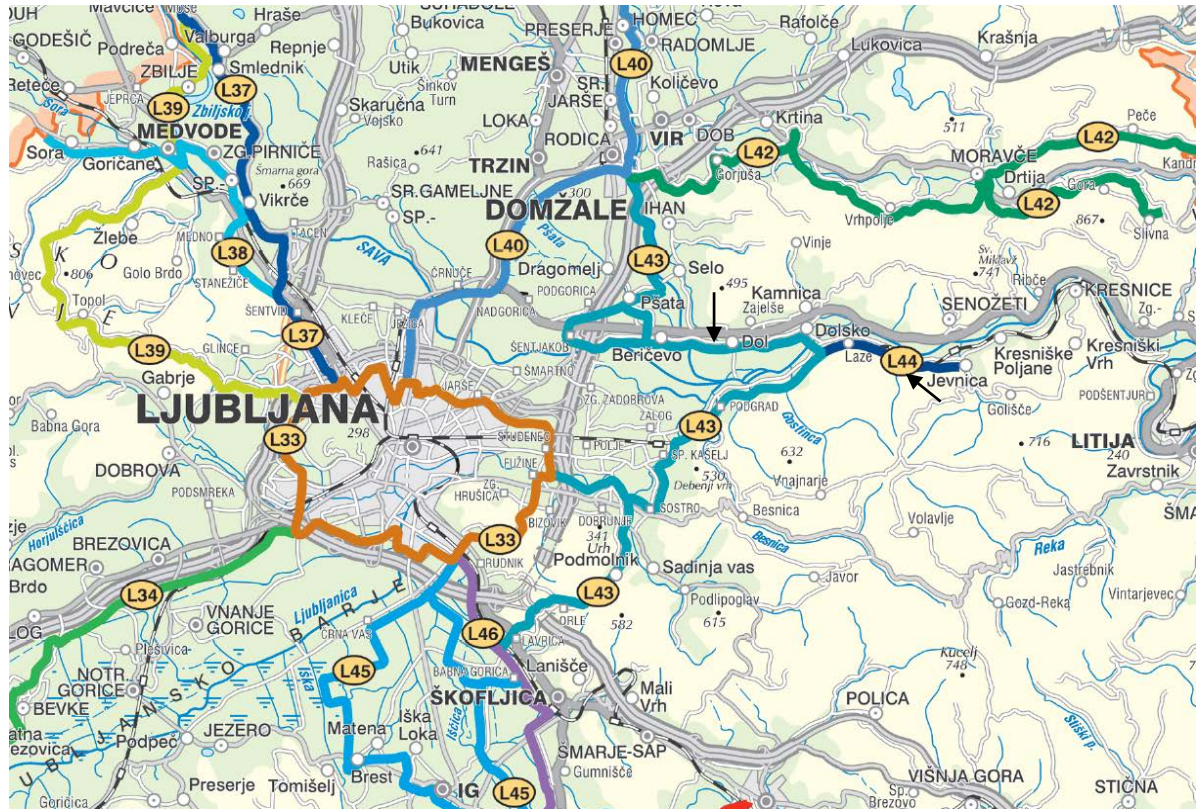
- skozi Dol poteka G18 Šentjakob-Litija-Zagorje ob Savi-Trbovlje-Hrastnik-Rimske Toplice – pot je označena z rdečimi tablami (ena izmed državnih kolesarskih povezav,
- delno ali izključno namenjena kolesarjem),
- Kolesarski poti L43 Domžale-Pšata-Beričevo-Laze pri Dolskem-Babna Gorica in L44 Jevnica-Laze pri Dolskem-(ali Vevče) – obe poti sta označeni z modrimi tablami.

Priložnost predstavlja tudi gorsko kolesarstvo (piste izven urejenih poti), potencial katerega je bil izpostavljen na delavnicah s predstavniki lokalne skupnosti in bi ga bilo smiselno dalje razviti, tudi s pomočjo oz. v sodelovanju z občanom, ki se s tem področjem ukvarja bolj profesionalno.

Ciljne skupine: vsi

Vir: brošura Kolesarski projekti, ki jih sofinancira Evropska unija, Ministrstvo za promet, 2009

Vir: Mreža kolesarskih poti v Ljubljanski urbani regiji, RRA LUR, 2008

7. Povzetek ključnih ugotovitev

Dokument »Razvojne usmeritve na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2021 do 2027« vsebuje predstavitev globalnih trendov v turizmu in razvojne usmeritve na področju turizma za Slovenijo, temeljna strateška izhodišča za razvoj turizma v Občini Dol pri Ljubljani, analizo stanja na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani, opis vizije in ciljev na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani ter opis petih izbranih razvojnih vsebinskih in treh horizontalnih področij, vključno s ciljnimi skupinami, za doseganje turističnih ciljev v občini.

Prav z definiranimi razvojnimi vsebinskimi področji želimo, da se turizem v občini osredotoči in še bolj jasno profilira, hkrati pa izkoristi že obstoječe lokacije in potencialne, ki danes že obstajajo, vendar potrebujejo močnejšo vsebinsko, investicijsko, promocijsko in trženjsko nadgradnjo. Govorimo o lokacijah in edinstvenih zgodbah, na osnovi katerih je mogoče dalje razvijati privlačne kulturne ter outdoor & rekreacijske produkte in storitve, ki se naslanjajo na:

- Erberge in botaniko,
- Jurija Vego,
- sotočje rek Kamniške Bistrice, Save in Ljubljanice,
- Korant in arheološko dediščino območja ter
- kmetije odprtih vrat.

Vsa razvojna vsebinska področja prispevajo k uresničevanju temeljne vizije turizma v občini Dol pri Ljubljani, ki je: »Dol pri Ljubljani bo do leta 2027 uspešna in prepoznana destinacija aktivnih outdoor in edinstvenih kulturnih doživetij, prepletenih z zdravjem, znanjem in tradicijo. Čisto okolje, urejena infrastruktura, zelene površine in povezani ljudje bodo prebivalcem omogočali kakovostno bivanje in jih motivirali k pristnim stikom z obiskovalci in turisti.«

Istočasno na definiranih vsebinskih področjih temelji tudi pozicijska vizija turizma: »Dodajamo vrednost temu, kar nam je stakala preteklost in podarila narava.«, saj vsebine gradimo na prepoznanih prednostih, kot so neokrnjena narava in rekreacijske površine, sotočje treh rek in osebnosti svetovnega slovesa.

Pri tem pa je ključnega pomena razumevanje, da je turizem pomembna in propulzivna dejavnost, ki prinaša vidne ekonomske učinke in je hkrati močno vpeta v lokalno okolje. To pomeni, da je v prvi vrsti namenjena lokalnim prebivalcem preko urejene infrastrukture, zdravega okolja, ohranjene naravne in kulturne dediščine, dalje ljudem, ki živijo od turizma preko ohranjanja in razvoja novih delovnih mest ter prodaje različnih (lokalnih) pridelkov, izdelkov in storitev ter, nenazadnje, obiskovalcem in turistom preko novih doživetij, novih poznanstev in novih (spo)znanj.

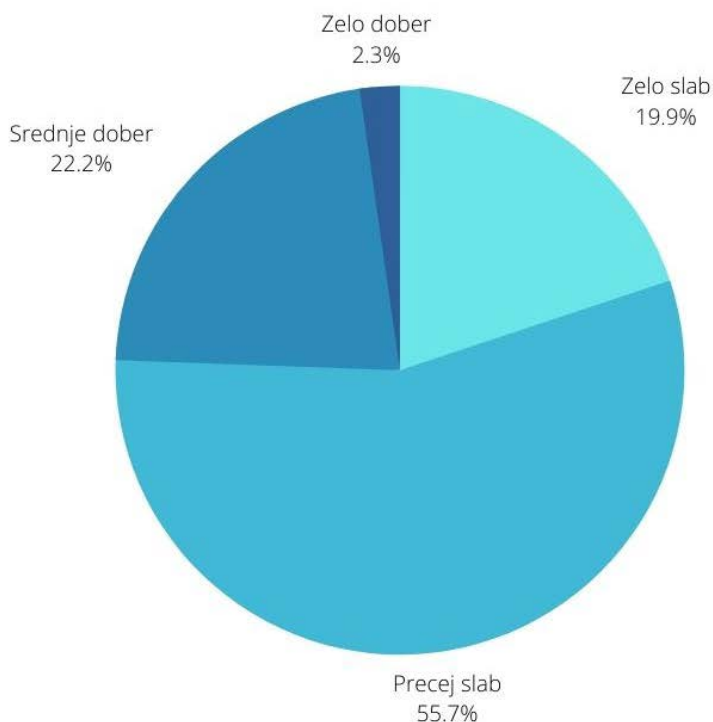
8. Priloge

8.1 Priloga 1: Rezultati analize vprašalnikov širše javnosti

Za potrebe izdelave Dokumenta razvojnih usmeritev na področju turizma v občini Dol pri Ljubljani za obdobje 2021–2027 je bilo preko kratkega vprašalnika pridobljeno splošno mnenje širše javnosti o turizmu v občini Dol pri Ljubljani.

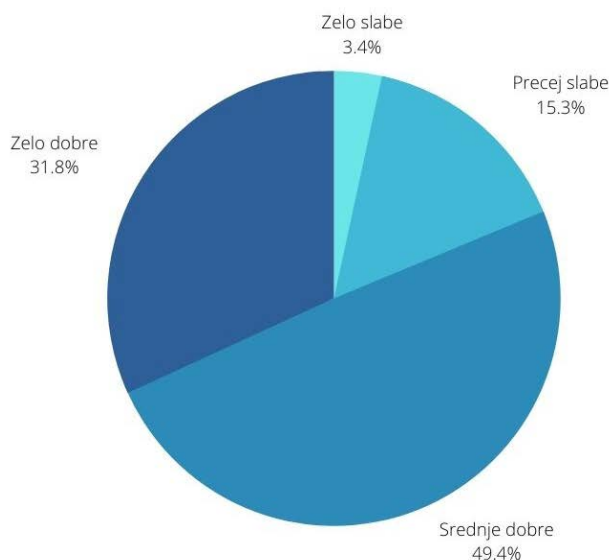
Anketa je bila objavljena 15. julija 2021 na občinski spletni strani in Facebook strani, prav tako je bila deljena tudi na spletni in Facebook strani Razvojnega centra Srca Slovenije. Anketa je bila aktivna od 15. julija 2021 do 3. septembra 2021. Objavljena je bila tudi v občinskem časopisu Pletenice. K izpolnitvi spletne ankete je pristopilo 292 anketirancev, v celoti ali delno pa jo je izpolnilo 172 anketirancev. 120 anketirancev je anketo sicer odprlo, vendar ni pričelo z njenim izpolnjevanjem. V fizični obliki so anketo izpolnile 4 osebe. Vsi podatki, pridobljeni v tej analizi temeljijo na vzorcu 176 anketirancev.

1. Kako ocenjujete dosedanji razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani? (označite 1 odgovor)

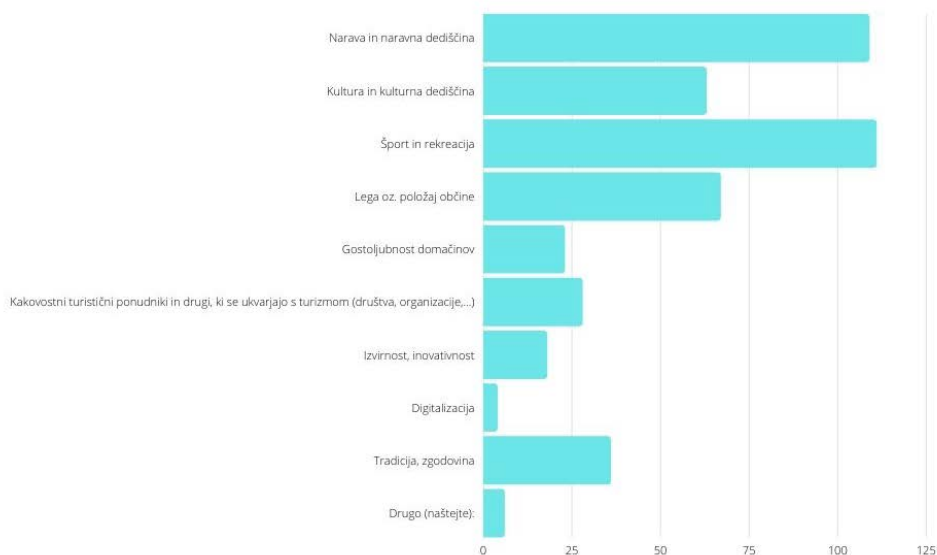
Na prvo vprašanje "Kako ocenjujete dosedanji razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani?" je več kot polovica anketirancev turizem v občini ocenila kot precej slab (55.7 %), sledi ocena srednje dober (22.2 %) in zelo slab (19.9 %), medtem ko je dosedanji razvoj turizma kot zelo dober ocenilo le 2.3 % anketirancev. Iz zbranih podatkov lahko razberemo, da velika večina anketirancev z razvojem turizma v občini Dol pri Ljubljani ni zadovoljna (75.6 %).

2. Kakšne potenciale ima po vašem mnenju občina Dol pri Ljubljani za razvoj turizma? (označite 1 odgovor)

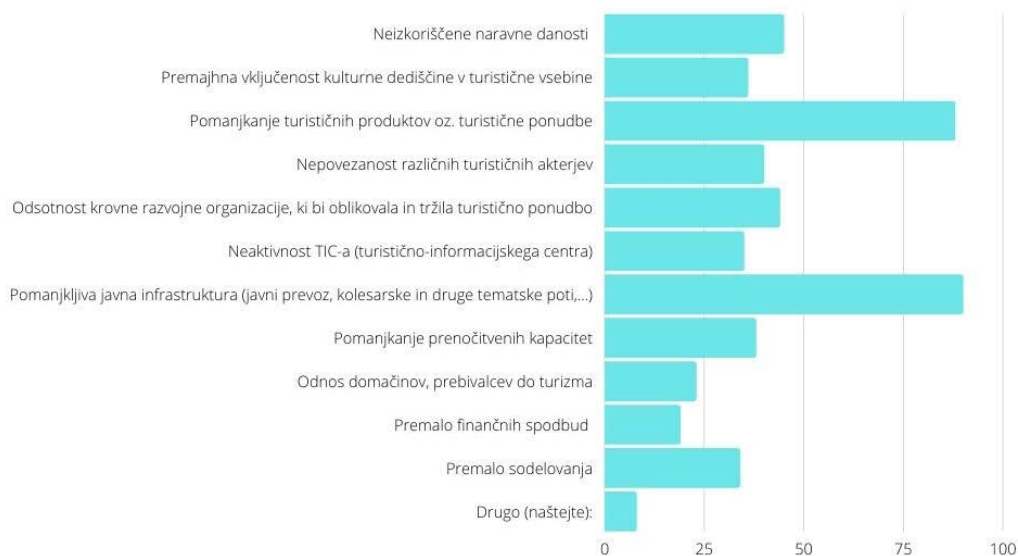
Na vprašanje "Kakšne potenciale ima po vašem mnenju občina Dol pri Ljubljani za razvoj turizma?" 49.4 % anketirancev ocenjuje, da srednje dobre, sledi ocena zelo dobre (31.8 %), le skupno 18.7 % anketirancev meni, da so potenciali za razvoj turizma zelo ali precej slabi. Iz zbranih podatkov lahko razberemo, da velika večina anketirancev meni, da ima občina Dol pri Ljubljani dobre potenciale za razvoj turizma (81.2 %).

3. Kateri potenciali - danosti so po vašem mnenju bistveni za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani? (Možnih je več odgovorov)

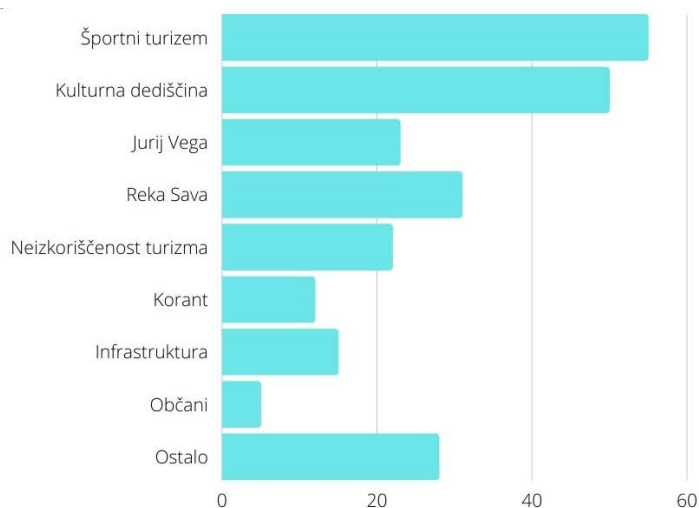
Pri vprašanju "Kateri potenciali – danosti so po vašem mnenju bistveni za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani?" anketiranci najpogosteje navajajo šport in rekreacijo (111-krat) ter naravo in naravno dediščino (109-krat), tretji najpogostejši odgovor je lega oz. položaj občine (67-krat), sledijo kultura in kulturna dediščina (63-krat), tradicija in zgodovina (36-krat), kakovostni turistični ponudniki in drugi, ki se ukvarjajo s turizmom (28-krat), gostoljubnost domačinov (23-krat), izvirnost in inovativnost (18-krat) in digitalizacija (4-krat). Pod drugo (6-krat) anketiranci navajajo še: bazen, strelišče, urejene kolesarske in pohodne poti, dobra gostilna, ki bi privabila več ljudi, ter urejen park.

4. Kaj so po vašem mnenju glavne ovire za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani? (Možnih je več odgovorov)

Na vprašanje "Kaj so po vašem mnenju glavne ovire za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani?" je največ anketirancev mnenja, da je glavna ovira pomanjkljiva javna infrastruktura (javni prevoz, kolesarske in druge tematske poti) (90), druga najpogostejša ovira, ki jo navajajo anketiranci je pomanjkanje turističnih produktov oz. turistične ponudbe (88), sledijo neizkoriščene naravne danosti (45), odsotnost krovne razvojne organizacije, ki bi oblikovala in tržila turistično ponudbo (44), nepovezanost različnih turističnih akterjev (40), premajhna vključenost kulturne dediščine v turistične vsebine (36), pomanjkanje prenočitvenih kapacitet (38), neaktivnost TIC-a (35), odnos domačinov, prebivalcev do turizma (23) in premalo finančnih vzpodbud (19). Kot druge ovire za razvoj turizma v občini Dol pri Ljubljani anketiranci navajajo še: dejstvo, da je Dol pri Ljubljani prehodno-tranzitna občina, prevelika navezanost na Ljubljano, premalo gostinske ponudbe, ob osamosvojitvi in demokratizaciji Slovenije na referendumu občani v večini niso želeli svoje občine, odsotnost resnih turističnih ponudnikov, preveč prometa, premalo oglaševanja, smeti in odpadki, ki so prisotni po celotni občini, nezanimiv in nepoznan kraj, ni kolesarskih poti.

5. Kateri pojmi se vam utrnejo ob besedni zvezi »turizem v Dolu pri Ljubljani«? (navedite do 5 idej)

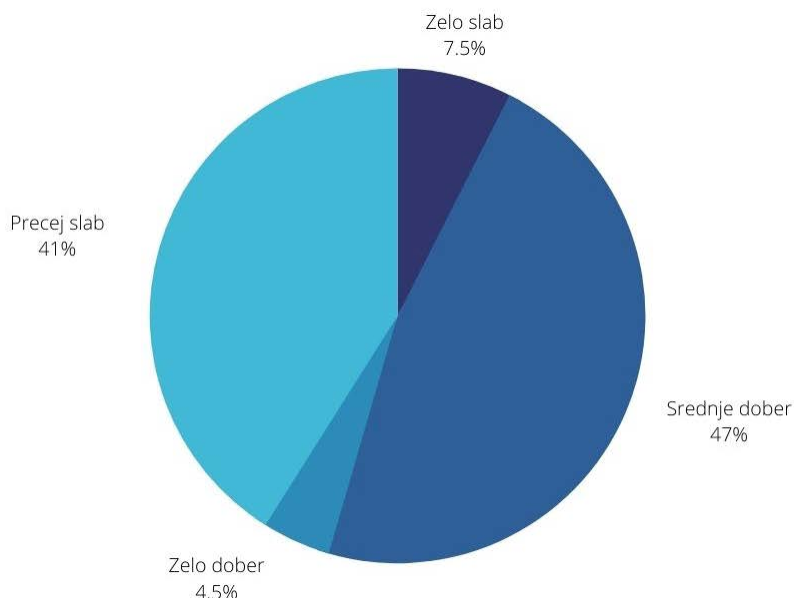

Ob besedni zvezi »turizem v Dolu pri Ljubljani« so anketiranci izpostavili naslednje vsebine:

ŠPORTNI TURIZEM	<ul style="list-style-type: none"> • Urejene pohodne in kolesarske poti • Ribolov • Tek • Strelišče • Igrišča za večje otroke • Petra Majdič • Premalo prostorov za aktivno preživljanje prostega časa • Zunanji fitnes • Kolesarska povezava do Ljubljane, Domžal, Litije • Sprehajalne poti • Pohodi • Rekreatijske poti ob Savi • Tek na smučeh
KULTURNA DEDIŠČINA	<ul style="list-style-type: none"> • Drevored • Erbergovi paviljoni • Graščina Dol • Jurij Vega • Domačija Rajh • Odprtje graščine in parka za javnost • Velike osebnosti
JURIJ VEGA	<ul style="list-style-type: none"> • Vegova pot • Vegova domačija • Vegov hram • Premalo poudarjen pomen Jurija Vege
REKA SAVA	<ul style="list-style-type: none"> • Ribolov • Sotočje rek • Sprehajalna pot ob Savi • Druženje ob reki • Plovna pot po Savi • Urejena kopališča ob Savi • Splavarstvo, brodarstvo
KORANT	<ul style="list-style-type: none"> • Lokal na Korantu • Posodobitev Koranta z gostinsko ponudbo • Obogatitev Koranta (pijača, prigrizki) • Peš poti po Korantu
NEIZKORIŠČENOST TURIZMA	<ul style="list-style-type: none"> • Ne obstaja, ga ni, premalo izkoriščen • Neobstoj, praznina • Premalo podprto, zanemarjeno • Nezanimiva občina • Praktično ne obstaja • Neuspeh • Kje in kako ga razviti
INFRASTRUKTURA	<ul style="list-style-type: none"> • Več trgovin • Bazen • Pomanjkanje prenočišč • Ni kavarn • Ni restavracij, picerij • Hostel • Ni parkirišč • Ni pločnikov

OBČANI (ZNAČILNOSTI)	<ul style="list-style-type: none"> • Prijaznost, delavnost, vztrajnost • Slabi odnosi med prebivalci • Spodbuditi je potrebno večjo povezanost med prebivalci
OSTALO	<ul style="list-style-type: none"> • Čudovita narava • Izleti za družine • Vegov hram, Pr' Krač, Tone Čič • Nemška železnica • Enodnevni turizem • Kmečki turizem • Zgodovinski turizem • Lokalni izdelki • Dobra hrana • Premalo kulturnih dogodkov • Avtodom

6. Kakšen odnos imajo, po vašem mnenju, večinoma prebivalci občine Dol pri Ljubljani do turizma v občini? (označite 1 odgovor)

Pri vprašanju "Kakšen odnos imajo, po vašem mnenju, večinoma prebivalci občine Dol pri Ljubljani do turizma v občini?" 47 % anketirancev ocenjuje, da srednje dober, 41 % anketirancev ocenjuje, da precej slab, sledi ocena zelo slab (7.5 %) in le 4.5 % anketirancev ocenjuje, da je odnos prebivalcev do turizma zelo dober.

7. Če ste odgovorili zelo slab ali precej slab, zakaj menite tako? (zapišite)

Najpogosteje naveden razlog za slab odnos prebivalcev občine Dol pri Ljubljani do turizma, so prav prebivalci sami. Več kot 50 % anketiranih namreč meni, da občani:

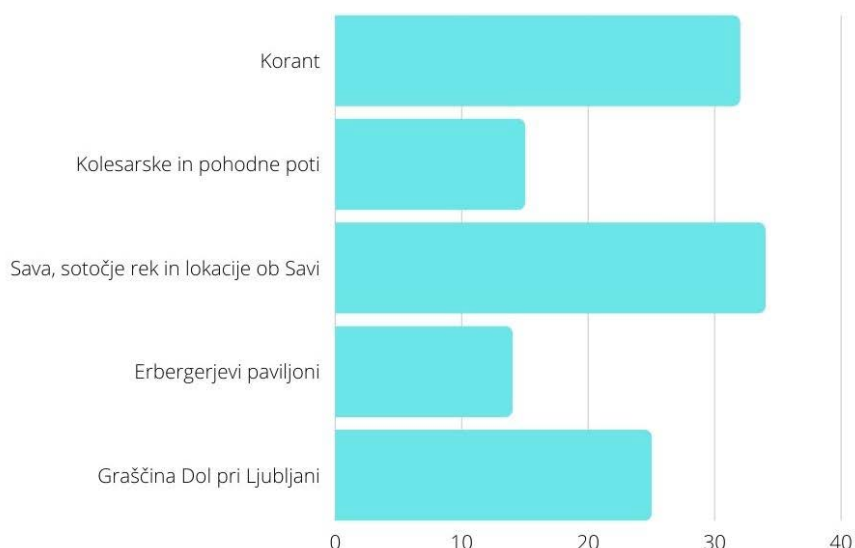
- ne želijo turistov v svoji občini, bojijo se prometnega kaosa, onesnaženosti,
- ker si občina ne prizadeva k razvoju turizma, se podoben pristop pozna tudi pri občanih,
- mentaliteta prebivalcev, preveč zaprta in tradicionalna družba, občani turizmu niso naklonjeni, ne marajo tujcev in se bojijo sprememb,
- turizem prebivalstvu zmotno predstavlja neko hrupno dekadentno dejavnost (ki privablja zgolj nepovabljenе tujce) in od katere ni nikakršne koristi,

- turizem ni poglavitna dejavnost občine, ne daje zaslužka,
- med prebivalci ni podjetniških iniciativ, ki bi prepoznale in razvijale turistične potenciale,
- na splošno je čutiti neodobranje do vseh, ki so tujci ali priseljenci,
- introvertiranost prebivalcev,
- občani v turizmu ne prepoznajo možnosti za dodatni zaslužek in razvoj občine,
- turisti so smatrani kot nezaželeni gosti.

Ostali razlogi, ki so jih anketiranci navedli so še:

- malo potenciala in slabo izkoriščen potencial,
- lokacija preblizu Ljubljane,
- bližnja okolica ima večji potencial, ki posledično odpelje vse turiste,
- ni primerne infrastrukture, ki bi privabila turiste.

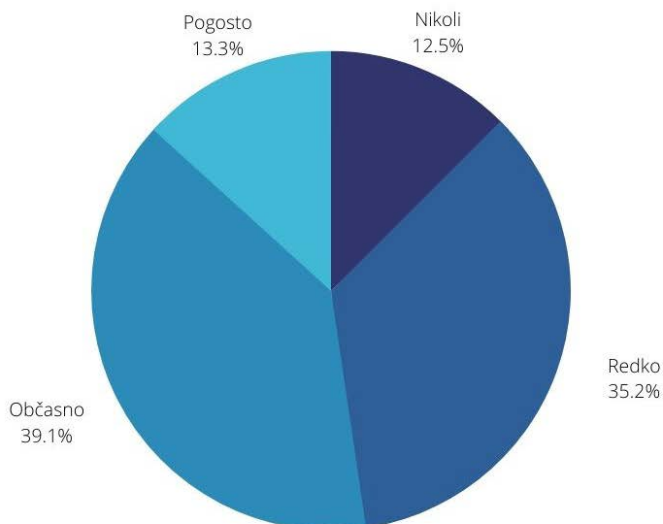
8. Katere lokacije/območja v občini Dol pri Ljubljani imajo, po vašem mnenju, največji potencial za uspešen turistični razvoj? (navedite do 5 lokacij)

Med območji z največjim turističnim potencialom je največkrat omenjena reka Sava, sotočje rek in lokacije ob Savi (34-krat), sledi ŠRC Korant (32-krat), Graščina Dol pri Ljubljani (25-krat), kolesarske in pohodne poti (15-krat) ter Erbergerjevi paviljoni (14-krat). Ostala območja, ki so jih še navedli anketiranci so: Rajhova domačija, Kmetija Pr' Krač, Senožeti, Dolsko, Križevska vas, Vinje, Kmetški dom, Murovica, Zagorica, Hiša zabave Pustotnik, Domačija Jurija Vege, Hiša Miška Kranjca, Zaboršt, Tovorov grad, ostanki nemške železnice, Ajdovščina, Sv. Miklavž, butična trgovina z lokalno prodajo živil (v sodelovanju z Mercatorjem), krožna pot ob magistrali, trg pred cerkvijo, hribovski greben Ajdovščine in greben Murovice, plezalna stena v Dolu, območje ob Kamniški Bistrici, Videm, Kleče, Zaboršt in Brinje.

9. Kako pogosto obiščete katero od obstoječih turističnih točk v občini Dol pri Ljubljani? (označite 1 odgovor)

Domačini so srednje dobri obiskovalci obstoječih turističnih točk. Na vprašanje "Kako pogosto obiščete katero od obstoječih turističnih točk v občini Dol pri Ljubljani" je 47.7 % anketiranih odgovorilo, da redko ali nikoli ne obišče obstoječih turističnih točk, 39.1 % jih obišče občasno, 13.3 % anketiranih pa obstoječe turistične točke obišče pogosto.

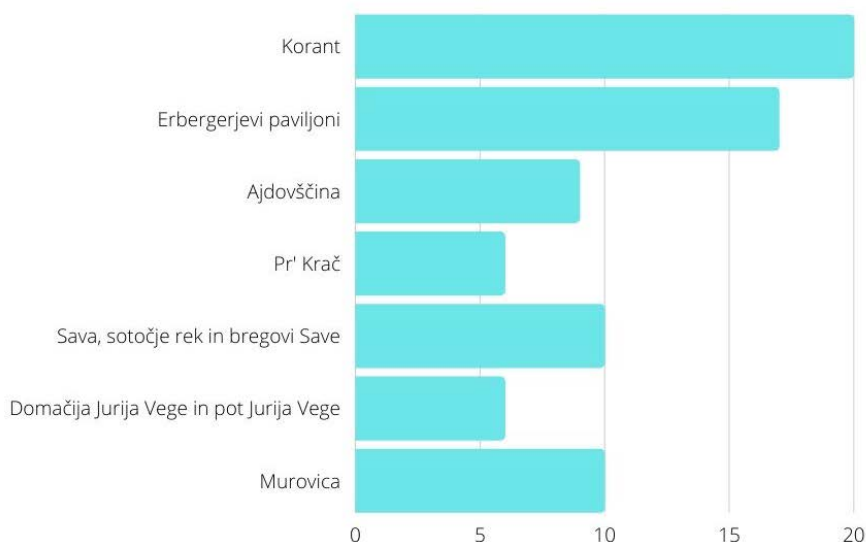

10. Če ste odgovorili nikoli ali redko, zakaj? (zapišite)

Najpogostejši razlogi za slab obisk turističnih točk, ki jih anketiranci navajajo, so:

- ne poznajo ponudbe,
- turistična ponudba je premalo atraktivna, staromodna in neprimerna za mlajše otroke,
- ni ustrezne promocije ali pa je ta zelo slaba,
- raje obiskujejo turistične točke izven svojega domačega kraja,
- pomanjkanje prostega časa,
- slabo razvita infrastruktura in premalo kulturnih dogodkov, ki bi še dodatno promovirali občino.

11. Če ste odgovorili občasno ali pogosto, katero največkrat obiščete? (zapišite)

Na vprašanje, katere obstoječe turistične točke v občini Dol pri Ljubljani anketiranci največkrat obiščejo, je najpogostejši odgovor ŠRC Korant (20-krat), sledijo Erbergerjevi paviljoni (17-krat), Sava, sotočje rek in bregovi Save (10-krat), Murovica (10-krat), Ajdovščina (9-krat), Kmetija Pr' Krač (6-krat), Domačija Jurija Vege in pot Jurija Vege (6-krat). Omenjeni so še Vegov hram, tekaške poti, KD Dolsko, hribovske točke, Zagorica, Tovorov grad, stara vinska trta v Vinjah, mali trg pred cerkvijo v Dolu in Križevska vas.

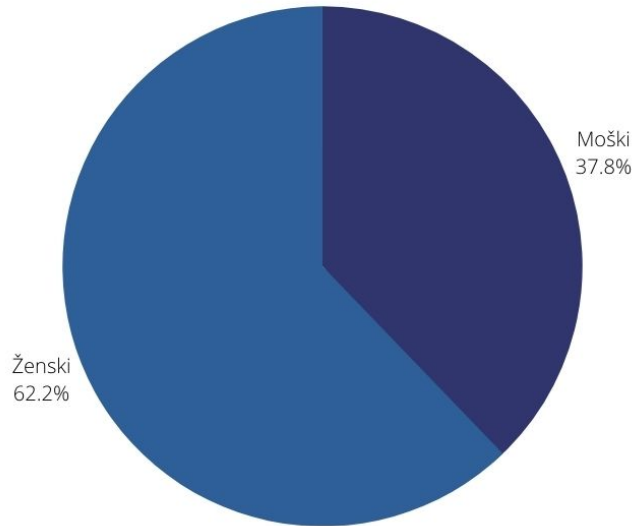
12. Vaša morebitna ostala zapažanja, predlogi ali mnenja v zvezi z razvojem turizma v občini Dol pri Ljubljani (zapišite)

Anketiranci so podali naslednja mnenja in predloge:

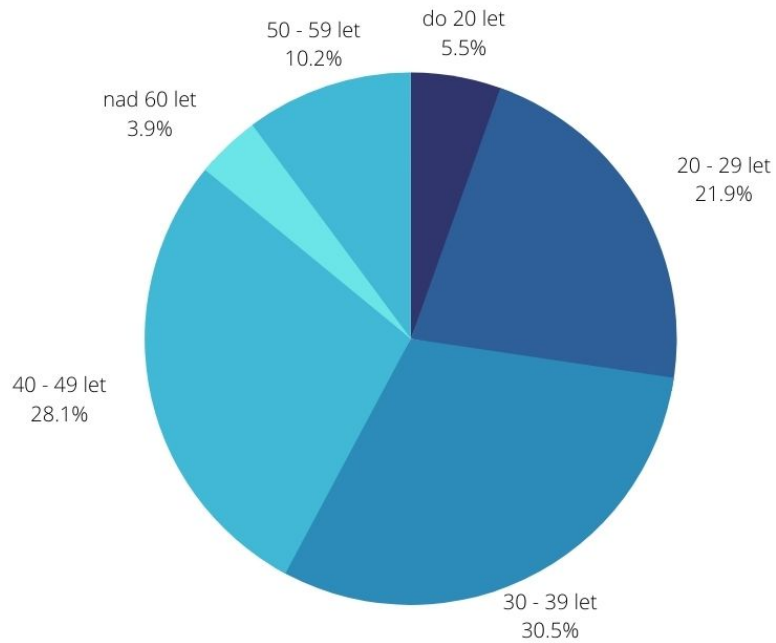
- nujna je kolesarska povezava Dola pri Ljubljani z Domžalami in Ljubljano,
- večdnevni obiskovalcev nikoli ne bo veliko, zato bi bilo potrebno delati na kakovostni ponudbi za enodnevne obiskovalce,
- želijo si ureditve kolesarskih in pohodnih poti,
- želijo si več glasbenih in kulturnih prireditev,
- premalo gostinske ponudbe,
- potrebno je poskrbeti za zunanjo podobo kraja z rastlinskimi koriti na javnih površinah, ureditev javnih površin, park ob Savi, problem je tudi neurejena zunanost stanovanjskih hiš,
- ni osebe, ki bi bila odgovorna za turizem in stalno delala na razvoju turizma,
- bolj kot prenočitvene kapacitete so potrebni gostinci,
- vzpostavitev TIC-a,
- velik potencial ima avtodomarski turizem, ki bi pripeljal tudi tuje turiste, vendar je potem potrebno razvijati tudi druge segmente (gostinstvo, aktivnosti, rekreacija, itd.), ustvariti skupek ljudi, ki se ukvarjajo s turizmom in jih bolj povezati, promovirati občino,
- poskrbeti je potrebno za večjo promocijo občine in posameznih turističnih točk, ureditev spletnih strani, ki bi podala informacije turistu,
- Ljubljanski potniški promet speljati vse do Dola pri Ljubljani, ne le do Beričevega,
- obnoviti piknik prostor na Korantu,
- Rajhova domačija ima velik potencial, saj je rdeča nit kulturna dediščina, ki ponuja velik spekter dejavnosti primernih za turiste,
- potreben je razvoj turističnih točk s konkretno ponudbo,
- potrebno je povezovanje izven občine in navezava na Ljubljano,
- odkup graščine/dela graščine za razvoj kulturnega turizma,
- ureditev ceste do muzeja Jurija Vege, prikaz Vegove poti na spletu,
- trgovinica z domačimi pridelki občanov,
- vzpostavitev boljšega sodelovanja in povezanosti med občani,
- oblikovanje zgibanke ali skupne brošure s turistično ponudbo občine,
- manjka kakšna večja turistična atrakcija,
- manjka nastanitvenih kapacitet,
- razvoj pohodnih poti, kolesarskih poti, kajak/rafting po Savi,
- kamp na sotočju rek,
- usposabljanje turističnih vodnikov,
- osredotočenost na zeleni turizem (potencial za pohodne, kolesarske poti, ribolov, sprehod mimo nekaterih zgodovinskih kulturnih spomenikov),
- bolj butični turizem - nastanitve na turističnih kmetijah, v zelenem okolju, na podeželju
- premalo je dogajanja, ni gostiln, restavracij, prireditev, igrišč, kavarn,
- pomankanje trgovske ponudbe, pekarn, večje trgovine s hrano, gostilne, zelo slaba avtobusna povezava z Ljubljano, zlasti med vikendi in prazniki, kar je za turiste ključno, slaba dostopnost ponudbe na kmetijah, ki je sicer bogata,
- povezava z drugimi občinami, sploh na področju športnih in kulturnih prireditev,
- adrenalinski park, tečaji nordijske hoje s Petro Majdič, soba pobega Jurija Vege, knjižnica pod krošnjami, knjigobeznice, tečaji pridelave medu, tečaji izdelave krem iz zdravnih zelišč, kmečke igre, iskanje skritega zaklada po Vegovi poti, Vegov orientacijski tek, ogled pridelovanja barv (JUB), kmečki turizem z delom na kmetiji, krožna pot s kolesi, smučišče za otroke.

V anketo je bilo vključenih 176 udeležencev, od tega je bilo 62.2 % žensk in 37.8 % moških, iz vseh starostnih skupin.

13: Prosimo, označite vaš spol:

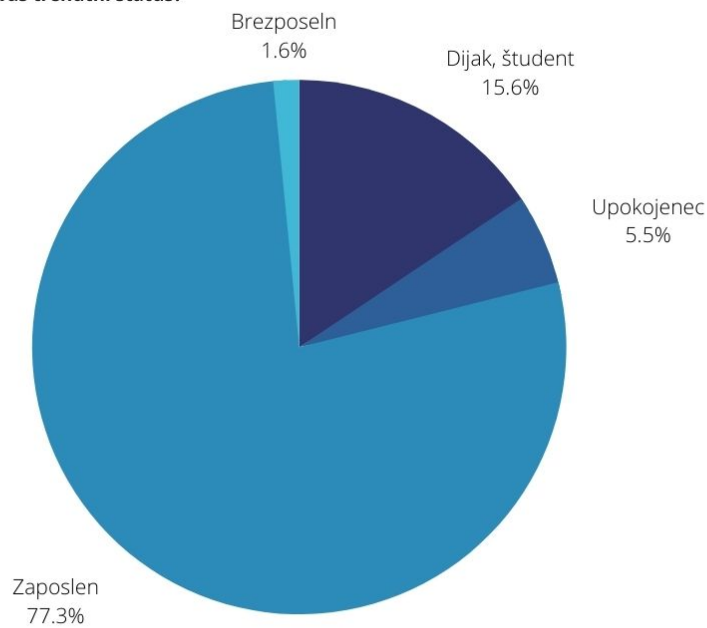

14: V katero starostno skupino spadate?

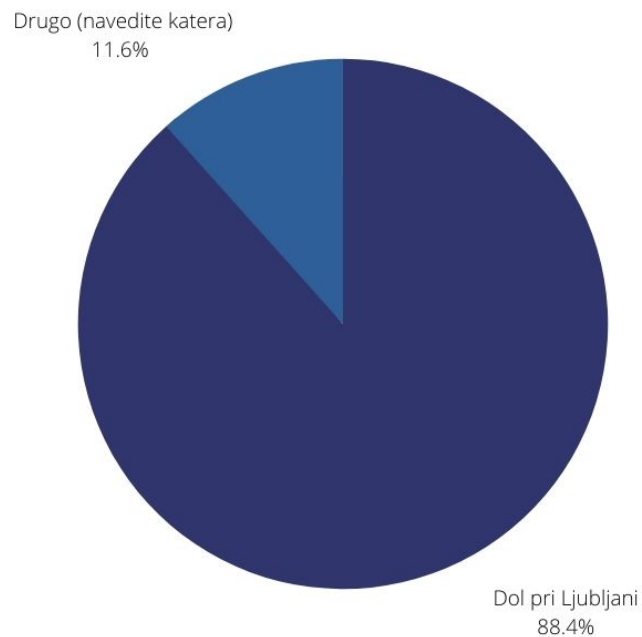
Večina anketirancev je zaposlenih (77.3 %), 15.6 % je študentov ali dijakov, 5.5 % upokojencev in 1.6 % brezposelnih.

15: Kakšen je vaš trenutni status?

Velika večina anketirancev prihaja iz občine Dol pri Ljubljani (88.4 %). Preostale občine, iz katerih še prihajajo anketiranci, so: Ljubljana, Komenda, Moravče, Litija, Brežice, Topolšica, Zagorje ob Savi in Domžale.

16: Prosimo, označite občino bivanja:

8.2 Priloga 2: Območja in objekti kulturne dediščine ter elementi nesnovne dediščine iz občine Dol pri Ljubljani

81 območij in objektov kulturne dediščine ter 3 elementi nesnovne dediščine iz občine Dol pri Ljubljani, vpisani v Register nepremične kulturne dediščine in Register nesnovne kulturne dediščine so:

Kulturni spomeniki lokalnega pomena:

- Beričevo - Cerkev sv. Križa
- Dol pri Ljubljani - Cerkev sv. Marjete
- Vinje - Cerkev Marijinega vnebovzetja
- Zaboršt pri Dolu - Cerkev sv. Katarine
- Zaboršt pri Dolu - Spomenik požgani Korantovi domačiji

Kulturni spomeniki državnega pomena:

- Dolsko - Domačija Dolsko 19

Ostale enote nepremične kulturne dediščine:

- Beričevo - Domačija Beričevo 24
- Beričevo - Domačija Beričevo 43
- Beričevo - Domačija Beričevo 54
- Beričevo - Domačija Beričevo 56
- Beričevo - Hiša Beričevo 20
- Beričevo - Kapelica
- Beričevo - Spomenik Juriju Fleišmanu
- Beričevo - Spominska plošča padlim v NOB
- Beričevo - Spominsko znamenje padlim v NOB
- Brinje - Nuklearni inštitut Jožef Štefan
- Dol pri Ljubljani - Dvorec Dol
- Dol pri Ljubljani - Hiša Dol pri Ljubljani 15
- Dol pri Ljubljani - Hiša Dol pri Ljubljani 21
- Dol pri Ljubljani - Spomenik padlim v NOB
- Dol pri Ljubljani - Vas
- Dolsko - Arheološko najdišče Spodnje Škovce
- Dolsko - Cerkev sv. Agate
- Dolsko - Domačija Dolsko 17
- Dolsko - Pletarjeva kapelica
- Dolsko - Rimskodobno grobišče
- Dolsko - Rojstna hiša Janeza Janeža
- Dolsko - Sokovo znamenje
- Kamnica - Cerkev sv. Helene
- Kamnica - Doprni kip Janeza Janeža
- Kamnica - Gradišče sv. Helena
- Kamnica - Hiša Kamnica 2
- Kamnica - Kapelica Matere božje
- Kamnica - Območje Žerjavov grad
- Kamnica - Žerjavov grad
- Kamnica - Žerjavovo znamenje
- Kleče pri Dolu - Arheološko najdišče Levičnik
- Kleče pri Dolu - Domačija Kleče pri Dolu 5
- Kleče pri Dolu - Hiša Kleče 14
- Kleče pri Dolu - Hiša Kleče pri Dolu 4

- Kleče pri Dolu - Kapelica pri hiši Kleče 4
- Kleče pri Dolu - Kapelica s Križanim
- Kleče pri Dolu - Vas
- Klopce - Spominsko znamenje padlim v NOB
- Križevska vas - Arheološko najdišče sv. Križ
- Križevska vas - Cerkev sv. Križa
- Križevska vas - Gradišče na Gradišču
- Križevska vas - Grob padlih v NOB
- Križevska vas - Spominska plošča padlim v NOB
- Laze pri Dolskem - Domačija Laze pri Dolskem 42
- Laze pri Dolskem - Domačija Laze pri Dolskem 44
- Osredke - Domačija Osredke 9
- Osredke - Hiša Osredke 3
- Osredke - Hiša Osredke 4
- Osredke - Hiša Osredke 8
- Osredke - Spominsko znamenje žrtvi NOB
- Petelinje pri Dolskem - Jeršinova kapelica
- Podgora pri Dolskem - Domačija Podgora pri Dolskem 15
- Podgora pri Dolskem - Gradišče Kravjek
- Podgora pri Dolskem - Kulturna krajina
- Senožeti pri Dolskem - Kmečka hiša Senožeti 27
- Senožeti pri Dolskem - Spominski plošči NOB na šoli
- Videm pri Dolu - Razpelo na mostu čez Mlinski potok
- Videm pri Dolu - Spomenik padlim v NOB
- Vinje - Domačija Vinje 17
- Vinje - Domačija Vinje 29
- Vinje - Gospodarsko poslopje pri hiši Vinje 33
- Vinje - Hiša Vinje 27
- Vinje - Hiša Vinje brez številke
- Vinje - Kapelica Marije z Jezusom
- Vinje - Spominska plošča padlim v NOB
- Vinje - Znamenje pri hiši Vinje 20A
- Vrh pri Dolskem - Domačija Vrh pri Dolskem 1
- Zaboršt pri Dolu - Arheološko najdišče
- Zaboršt pri Dolu - Domačija Zaboršt pri Dolu 14
- Zaboršt pri Dolu - Domačija Zaboršt pri Dolu 15
- Zaboršt pri Dolu - Kapelica na križpotju
- Zagorica pri Dolskem - Domačija Jurija Vege
- Zajelše - Hiša Zajelše 37
- Zajelše - Kapelica Matere božje
- Zajelše - Spominska plošča partizanski javki Jelka

Enote nesnovne dediščine:

- Peka velikonočnih oblatov
- Priprava poprtnikov
- Pletarstvo